14.964
VII. 8

MES REGENYTAR.

ELMULT ÉVEKBŐL

Irta

Váradi Antal.

OSZK
Országos Szé Könyvtár

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPESTEN.

Váradi. ELMULT ÉVEKBŐL.

VII. 8.

Egyetemes Regénytár.

Legkiválóbb hazai és külföldi regények gyüjteménye.

Egy-egy kötet bolti ára: **50 kr.** díszes piros vászon-kötésben.

Minden kötet külön is megszerezhető és pedig minden könyvkereskedésben.

Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll.

Nehány szó

(az „Egyetemes regénytár" századik kötetéhez.)

Mikor a Singer és Wolfner czég elhatározta, hogy jó és olcsó regények terjesztésére vállalkozik, hogy ami jó terem a külföldön s ami meglehetős idebaza, azt csinosan kiállitott, ötven krajczáros vászonba kötött könyvekben viszi be az ugynevezett nagy közönségbe, senki sem hitte volna, hogy megélik a századik kötetet.

Maga a regényirás atyja, Jókai Mór csodálkozó szemeket vetett rájok, midőn felkérték, hogy irjon számukra egy kötetet s előadták a tervüket:

— Talán aranybányát fedeztek fel az urak, vagy petroleum-forrásokat és most a haza oltárára akarják letenni könnyen szerzett kincseiket?

És mi többiek is mind csodálkoztunk, mert igaz, hogy eddig is folyton akadt egy-egy könnyelmü ember (e könnyelmüek nélkül furcsán nézne ki ma az irodalom), aki számolásába belekeverte a felkesedését — s ez rosz keverék.

Egyes emberek mondom, mindig akadtak, de kettős emberek nem. Egy fejben megteremhet valami ábrándos idea, valami vakmerő lehetetlen terv. De ebben az esetben egészen meghökkentő volt a «Regénytár» megindítása. Mert

ha Singer akarja, hiszen arra való Wolfner, hogy lebeszélje, ha pedig Wolfner akarja, Singernek kell őt megakadályozni. De nem az történt. Ritka egyértelmüséggel láttak hozzá a vállalathoz s megjelentek a szebbnél szebb füzetek. Egy könyv ötven krajczárért! Szépen bekötve! Hát lehetséges ez? Mi van ebből valjon ingyen: a könyv-e vagy a kötése?

Hát még mikor azt hallottuk, hogy tiz-huszezer példányban nyomatják. Lett nagy találgatás, hogy mit akarhatnak ezek az urak? Miben bizakodnak, miben reménykednek?

Csupán egyetlen számitásuk látszott volna indokoltnak, ha megtörtént, amiben hiába fáradozott Körösi Csoma Sándor s előtte mások, hogy t. i. még egy pár milliónyi magyart találtak valahol az Ural körül. S hogy azok nem nagyon hasonlitanak az idevalókhoz.

De nem az történt. Nem találták meg az ázsiai őstestvéreket, hanem megtalálták a közönség rokonszenvéhez az utat, a mely pedig be volt már nagyon gyepesedve s anélkül se veszélytelen. Mert megvan az a tulajdonsága, ami a mesebeli utaknak, hogy az utasnak, ha egyszer elindult rajta, soha se szabad hátrafelé tekinteni, (mert megijed és szörnyet hal), hanem mindég csak előre; meg kell viaskodni utközben egy sárkánynyal, a közönynyel, a kinek nem hét feje van, hanem hetvenhétezer feje.

Mind e bajokon tul van immár a Singer és Wolfner czég, a «Regénytár» tetszetős alakja, olcsósága, a terjesztés páratlanul ügyes módja, a tartalom és a szerzők változatossága kedvelttě tette a vállalatot, ma már ott lehet azt találni majd minden magyar családnál sáskaszerü szaporodásban. E kötet, melyhez e nehány szót füztem (mintegy megünneplésére a ritka alkalomnak), a **s z á z a d i k**. Száz kötet! Könnyü kimondani, nehéz kiadni, még nehezebb eladni.

De a «Regénytár» alapitóinak mindez sikerült, anélkül, hogy aranybánya és petroleum-források jövedelmét vesztegették volna el, de viszont anélkül, hogy aranybányát találtak volna. A «Regénytár» nem fényes üzlet, de nem is rosz üzlet. Közönség és kiadó megvannak elégedve

E kölcsönös megelégedéshez még csak az íróknak kell hozzájárulni, hogy a diadal teljes legyen.

Mi pedig hozzájárulunk szívesen, mert a «Regénytár» kettős kulturális feladatot végzett. Az egyik, hogy írókat lanceirozott, a másik az, hogy írókat leguillotinerozott.

E mosolygó, vidám piros könyvtáblákra bizvást rá lehetne nyomatni az örvendetes gyászjelentést:

«Ponson du Terail és Xawer Montepin nincsenek többé!»

Mikszáth Kálmán.

Jegyzéke az eddig megjelent köteteknek:

I. ÉVFOLYAM:

A bánya, Ohnet Györgytől, fordította *Fái J Béla*, két kötet.
A lohinai fű, elbeszélés Mikszáth Kálmántól és **Egy éjszakára bezárva**, vig beszély Welten Oszkár német eredetije után, egy kötetben.
Beatrice házassága, angolból, Hugh Conway-től (F. J. Fargus), két kötet.
A jubilánsok, regény, irta Tolnai Lajos.
A halott, regény, irta Feuillet Oktáv.
Lise Fleuron, irta Ohnet Gy., fordította *Fái J. Béla*, két kötet.
A kék fátyol, franczia regény, irta Fortuné du Boisgobey, két kötet.
A fülemile, irta Petelei István.
Nem! Irta Wilkie Collins Regény, 2 kötet.
Violanta, regény, irta Eckstein Ernő, ford *Fái J Béla*.
Saját kezébe, regény irta Beniczkyné Bajza Lenke.
Egy csontváz elbeszélése, irta Manuel Gonzales.
Az úri körökben, regény, irta Hamilton Aidé.

II. ÉVFOLYAM.

A Croix-Mort grófnők, regény és **A hattyudal**, elbeszélés, irta Ohnet György. 2 kötet.
Élő halott, Hugh Conway regénye. 2 kötet.
Megölt lelkek, regény, irta Margitay Dezső.
Az özvegy, irta Feuillet Oktáv.
Magduska örröksége, regény, irta Abonyi Lajos 2 kötet.
Jung Helén, elbesz., irta Lindau Pál, németből fordította és bevezetéssel ellátta *Tábori Róbert*.
Sarah grófnő, irta Ohnet Gy., ford. *Dr. Sziklay János*. 2 kötet.
Balassa Bálint, irta P. Szathmáry Károly.
A marquisné, regény, irta Delpit Albert, ford. *Fái J. Béla*. 2 kötet.
Első szerelem. — Kip-kop, irta Turgenyev Iván.
A fészek regényei, irta Mikszáth Kálmán.
Tábori posta, regény, irta Carmen Sylva (Dito és Idem), ford. *Fái J. Béla*. 2 kötet.

EGYETEMES REGENYTÁR

ELMULT ÉVEKBŐL

ELBESZÉLÉSEK

IRTA:

VÁRADI ANTAL.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST 1892

KIADJA SINGER ÉS WOLFNER KÖNYVKERESKEDÉSE

ANDRÁSSY-ÚT 10.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
14.964/VII.8
~~24.915~~
R 2
R 1965

Hungaria könyvnyomda nyomása Budapest, Váczi-körut 54.

Egy végrendelet.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A. M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I.

— Kettő.

— Meg kilencz az tizenegy.

— Meg hét.

— Az tizennyolcz.

— Meg negyvenhárom.

— A hatvankettő.

— Nem igaz.

— De igenis!

— Buga Szaniszló ur, ugy látszik nem tud összeadni?

— Megkövetem Purzl urat, tartsa meg magának az efféle megjegyzéseket!

— Hát mért nem tudja, mennyi az tizennyolcz meg negyvenhárom?

— Hát adjon czeruzát. Ez az átkozott testamentom egészen összezavart.

— Hiszen az ur professor?

— Az.

— Mathematikát tanit?

— Azt.

— Hát még se tud fejből számolni?

— Tudok, de csöndességben.

— No, akkor az iskolában vajmi keveset tudhat, mert ott pogány lárma vagyon.

— Nem olyan pogány, mint a Purzl ur irodájában. Az a boldogult Czibakházy se tudott csöndesebb embert végrendeleti végrehajtónak megtenni, mint épen az urat, akinek rémitő gorombasága ismeretes.

— A boldogult Czibakházy okosabb embernek hagyhatta volna e készpénzét, mint az ur, a ki nem tud tizennyolczat meg negyvenhármat összeadni.

— De tudok, ez hatvanegy!

— Meg a pótlék.

— Micsoda pótlék?

— A IV. oszt. kereseti adópótlék, a mit én fizettem le Czibakházy helyett, mialatt beteg volt.

— Mennyi az?

— Harminczegy forint negyvenkilencz krajczár.

— Harm ... meg hm ... hm ... hatvan ... mennyi??

— Összesen kilenczvenkét forint negyvenkilencz krajczár! kiáltott Purzl ur, az ügyvéd, Buga urra, a mathematikus urra, odavágván eléje az összes aktákat.

Buga ur negyven éves fél-ősz, sovány emberke volt. Purzl ötven éves, kövér és félkopasz

— No...no jól van, ügyvéd ur. Hát mennyi a boldogult Czibakházynak a hátramaradt készpénze?

— Itt van lepecsételve; olvassa meg!

Azzal odatolt neki egy penészes pléh-pikszist.

— A kulcsa oda van pecsételve az oldalára.

— Itt van.

— Mialatt felbontja, elolvasom mégegyszer az önre vonatkozó pontot.

— Tessék.

— A 14. pont: Összes, pecsét alatti készpénzemet hagyom Buga Szaniszlónak, az ángyom keresztfiának, azon föltétel alatt, hogy netalán fenmaradt apró tartozásaimat abból fedezze. Ezek jegyzékét szintén fentnevezett Purzl Kristóf végrendeleti végrehajtó ur vezeti.

— Nyitva van.

— Olvassa meg.

Buga ur az elszörnyedés kiáltását hangoztatá.

— Mi baj?

— Csupa négykrajczáros!

— Hüm! az is sokra mehet!

— Lássuk!

Azzal elkezdte birkatürelemmel olvasni a tekercsekbe csavart négykrajczárosokat.

— Mig azzal elkészül, megcsinálom a nyugtatványt.

— Jó.

Purzl leült, hogy megszerkeszsze boldogult Czibakházy urnak apró tartozásaira vonatkozó kilenczvenkét forint negyvenkilencz krajczáros nyugtatványát, Buga ur pedig csörtette a négykrajczárosokat. Egyszerre készültek el mind a ketten.

— Itt a nyugtatvány.

— Kétezer háromszáz tizenkét darab!

— Az...kitesz ... lássuk csak ... Négyszer kétszer az nyolczszor... négyszer háromszáz ... ezerkétszáz...hm...hm...kilenczezer kétszáz negyvennyolcz krajczárt, azaz: kilenczvenkét forint negyvennyolcz krajczárt, a mi annyit tesz, hogy még ön, Buga Szaniszló uram fog nekem fizetni egy osztrák értékü krajczárt, mivel ennyivel többre megyen az én követelésem!

— Jézus Mária! Hát ingyen olvastam meg?

— Saját javára, a mennyiben különben az egészet saját cassájából kellene fizetni.

— Végem van!

— Mért?

— Ettől az örökségtől vártam mindent.

— Mindent! nagy szó.

— Pénzt, vagyont...gazdagságot.

— Csalódott, szegény ember, csalódott...

Buga ur szeme csaknem könnybe lábadt. Purzl megsajnálta.

— Tudja mit, barátom?

— Nos?

— Van a végrendeletnek még egy pontja, mely önt gazdaggá teheti.

— S az!

— A huszonharmadik pont. Olvassam?

— Halljam.

— 23. A tehénutczai házamat Stockinger Rézi unokahugomnak hagyom nászajándékul. Férj-

hez menetele esetén e ház jövendőbelijének birtokába menjen át.

Buga ur ugy nézett a levegőbe mint egy invalidus gyökjel.

— Nem értem.

— Pedig professor az ur és mathematikát tanit.

— Abban nem fordul elő ilyes.

— Hát majd én megmagyarázom. Stockingerék szegény zongorahangoló család, négy gyermekkel. A Rézi is stimmel, mert az apja nem győzi. Szegény nem fiatal már, de jó leány. Vegye el professor ur s öné lesz a tehénutczai ház.

— Elveszem.

— Próbálja meg. Stockingerék lakása: népszinház-utcza 54. Második emelet 5.

— Alásszolgája.

— Humillimus...de azt a krajczárt, ha szabad kérnem.

— Itt van! sóhajtá Buga ur s leballagott, megörökösödve ugy, hogy a szeme is majdnem könnybe lábadt belé.

II.

Stockinger Réziék csakugyan a népszinház-utcza ötvennegyedik számu házában laktak, még pedig a második emeleten, nem levén a ház, csak két emeletes. A népszinház-utcza pedig nem a hautevolée utczája, azt jól tudja minden ember. Hanem

egy szegény zongora fel és lehangolónak mintha csak teremtetett volna lakóhelyül

A zsibvásár közvetlen szomszédságában, kilátással a kerepesi temetőre, épen jelképezte a szegény zongorahangoló élete sorját. Zsibvásár, örökös zsibvásár és lárma között élni, — mint biztató kilátást örökké a kerepesi temetőt tartván lelki szemei előtt.

Mert ki nem borzad a zongorahangolóktól? Ki nem fut a merre lát, valahányszor foghuzó-alaku kulcsával s szerszámos pakktáskájával bekopogtat a házba, hogy ott harmadfél óra hosszat üsse az octávát borzalmára minden békeszerető léleknek? — S mi elfutunk, — de hová fusson önmaga elől a szegény stimmelő? Neki nolens-volens végig kell hallgatnia nem egy, nem tiz, de száz ilyen zenebonát, s mindennap ujra kell azt kezdenie — egész a kerepesi temető kapujáig. Talán még siri álmaiban is az a szörnyü zene zug át, a mitől mi itt fenn annyira borzadtunk, de a mi ő nékie kenyérmuzsikája vala — fisz—á, bé—ász és gisz—hisz!

Ne gondolja azonban senki, hogy azért a zongorastimmelő házában octáva-kolompolás fogadja az embert. Otthon csönd van és házias hallgatás, ugy annyira, hogy ha volt valaha zongorahangolónak otthon a házánál saját zongorája, — tizet mernék tenni egy ellen, hogy soha sincsen felstimmelve. Ez hozta zavarba Buga urat, a ki is azt hitte, hogy elég lesz beütnie az orrát a kapun, hogy azonnal alulról-fölülről zongora-kolompolás üsse meg füleit

s ő hang után indulva egyenesen rátaláljon Stockingerék lakására.

Belépvén azonban a kapu alá — halálos csönd fogadja mindenütt: körültekint — zárt ajtók, leeresztett függönyü ablakok mindenfelé. Persze, a kik a népszinház-utcza végén laknak — nem érnek rá otthon tölteni az időt, hanem hajnalban megindulnak s késő este kerülnek elé megint.

Körültekint ujra. házmester után néz. Mintha bizony a zsibvásár szomszédságában még ilyen költséges és a mellett goromba figurát is tartanának Kit kérdezzen? mindenütt zárt ajtók, lefüggönyözött ablakok Legjobb lesz, ugy hitte, felmászni a második emeletre, ott becsengetni, vagy megkopogtatni minden ajtót s megkérdezni: nem lakik-e itten a Stockinger Rézinek az apja, a zongorastimmelő?

A mint azonban a második emeletre ér, jobbra az ajtón, mely épen szemközt fogadta, egy vizitkártyát lát függeni, rajta ez a felirás! «Buga Szaniszló, — tanár.»

Es különös; A doppelgängerek világába jutott e vagy a szeme káprázik, vagy valami ördögi csalódás játszik vele? Megint olvasta a névjegyet. Megint csak az állt rajta, hogy «Buga Szaniszló, — tanár.

Aha! Egy eszme villant át agyán! Ő maga — bizony valljuk meg az igazat — szegény felvidéki gyerek volt, ki a jó emberek szivessége, de leginkább boldogult keresztapja, Virozsil Seszták Nep. János kegye által jutott Czibakházy, a gazdag nyárs-

polgár házába nevelőnek s mint ilyen végezhette be tanulmányait s kapott állást egyik tanintézetben.

Odahaza, fenn, Nyitrában maradt még egy tizenöt tagu család, hug, öcs, néni, bátya — aligha nem ezek közül, természetesen az utóbb születettek sorában, akadt egy második Szaniszló, a ki csak oly nyomoruságosan, mint ő, elvégezte az iskolákat s most itt grassál Pesten.

De «tanár»! Hiszen neki mint budapesti tanárnak csak ismernie kellene egy ilyen fidellime hasonnevü collegáját — plane ebben a városrészben? Nem állhatott ellent a kiváncsiságnak s egy pillanatra feledve Stockinger Rézit, a Czibakházy testamentomot és a klavierstimmelést — becsöngetett a váratlanul megtalált alter-egohoz. Valaki belülről fölreteszelte az ajtót. Buga Szaniszló belépett.

Egy szőke, sovány ábrázatu fiatal ember fogadta szürke kaputban, kezében, füle mellett s fogai között egy-egy tollszárral.

— Kihez van szerencsém? — kérdé a belépő Buga

— Azt én kérdhetném — felel foghegyről (persze, mikor a tollnyél, mint egy zabla feszül a szájában!) a helybeli Buga, intra dominium.

— Én — mond a Purzl küldötte, (rövidség okáért öregebb Buga) Buga Szaniszló tanár vagyok. Hát ön?

— Én is az vagyok!

— Miféle jusson?

Erre a szóra a helybeli Buga kivette a balkezével a tollnyelet fogai közül s a bal füle mellé dugta.

— Miféle impertinens kérdéseket tesz nekem az ur?

— Én? felel elképedve az öreg Buga.

— Igen, az ur. — Felbandukol ide, leolvassa a nevemet a vizitkártyámról s benyit hozzám a tulajdon titulusommal; vigyázzon, hogy ki ne dobjam!

— Engem, Buga Szaniszló professort?

— Igen, én, az urat, én, Buga Szaniszló, professor!

— Az öreg Buga látta, hogy igy semmire sem mehet. — Tótul szólitotta meg:

— Nyesi ti moj bratyi z' Nyitri?

Ez hatott. A helybeli Buga szelidebb lőn, az édes anyai nyelv, az a «bratyicsku» egyszerre szivébe nyilallott, mintha csak az onnan hazulról valók közül szólitotta volna valamelyik!

— Hát az ur is kraján?

Igy nevezik a tótok egymást in camera caritatis.

— Ale pa jaszom! (Persze hogy az vagyok).

— Nyitrából?

— Onnan. Bulinból. Az apám Buga Jano A malom mellett lakik.

— Aj — braty... akarom mondani kedves bátyám te vagy hát! Azt hittük kőmüves majszter lettél!

— Én meg azt sem tudtam, hogy a világon vagy. Bizonyosan azután születtél, hogy én elszakadtam onnan hazulról.

— Biz ugy húsz évvel vagyok fiatalabb tenáladnál!

— No az szép idő! Hát te is tanár vagy?

— Az. Okleveles tanár vagyok, de nincs állomásom.

— Ahá! Tehát azért nem tudtam rólad előbb!

— Látod, most is instancziát irok a ministeriumhoz... valami assistensi állásért. Nincs protekczióm.

— No, majd beszerezlek én valahová!

— Áldjon meg a krajánok istene! Legalább...

— Kenyérhez jutsz.

— Még egyébhez is...

— Valjon?

— Egy csinos feleséghez is:

— Hohó! ilyen korán?

— Tudod, apánk is tizenöt esztendős korában házasodott, mégis két ilyen derék fia lett, mint mi vagyunk — én meg már husz éves vagyok.

— Aj, a-, bratyicskám .... hát aztán kit szeretsz?

— Biz én szegény, de nagyon derék leányt szeretek... Itt a házban lakik.

-- Itt? Kinek a leánya?

— Valami zongorahangolóé!

Öreg Buga elképedt, kékült, zöldült.

— «Zon—» «—go» «ra—» «hangoló?...»

— Az bátyám. Szegény, de becsületes.

De már nem fejezhette be. Öreg Buga beleragadt a gallérjába és szidalmazni kezdte.

— Te gyilkos... Te rabló. Te bátyád boldogságának megrablója .. te .. te .. nem is tudom micsoda?

— Mit? Én? Megbolondultál?

— Nem, gazember, de meg fogok bolondulni, ha ez igy tart. Hiszen te az én menyasszonyomat szereted?

— A te menyasszonyodat?

— Azt hát.

— Mi jusson a te menyasszonyod?

Itt megakadt az öreg Buga. Hirtelenében csakugyan nem tudta, mi jusson menyasszonya neki Stockinger Rézi? — Hanem aztán eszébe jutott a fonál, a vékony czérnaszál, melyhez reményeit kötötte, mely jogának kiinduló pontját képezi.

— Hát azon a jusson, hogy az a leány nekem van testálva.

— Testálva?

— Az hát. Nemes Czibakházy Mátyás uram és jóltevőm által, a ki is engem tett összes készpénzének örököseül!

— Téged.

— Hát bizony engem.

Fölébredt a nyitrai jó vér az ifju Szaniszlóban.

— No, akkor adj ma ebédre valót ... még a héten nem ebédeltem...

Öreg Buga meg volt fogva. Ennyi henczegés után restellette volna halálig azt mondani, hogy még ő fizetett rá a Czibakházy-örökségre egy osztrákértékü krajczárt.

Elővette az erszényét s kikeresett belőle — egy huszast.

— Nesze, gazember, ebédelj! Egy hete nem ettél meleget, mégis szerelmes mersz lenni, holott én, a ki mindennap háromszor eszem főttet, csak alig merek házasodni?

— Nem kell a szerelemhez főtt étel!

— Ahhoz nem, — azt megengedem! De a házassághoz igen.

— No de ahhoz sincs.

— Majd szerzesz te hivatalt!?

— Én? neked? a ki az én menyasszonyomat akarod elrabolni? Hivatalt? Még azt is elveszem, a mi van!

— No ez bajos lesz.

Az öreg Buga megszégyenlette magát. Valami más tárgyra, vagy legalább térre akarta átvinni a disputát.

— Aztán meg ez a házasság rangodon alul való. Én, mint itteni gyámod ebbe nem egyezhetem!

— Ejnye, de nagyra vagy a méltóságoddal meg a rangoddal!

— Vagyok hát. Nem engedi a familia becsülete.

— Dehogy?

— Ez messalliance lenne.

— Ugy látszik elfelejtetted, hogy az édes apánk szegény drótos volt; te is annak készültél.

Ez a százhatvan fontos gorombaság aztán végkép kihozta a sodrából öreg Bugát.

— Te impertinens fráter, te pernahajder, gézenguz, éhenkórász! Te familia-gyalázó! Te apádanyád megszégyenitője, bátyád szerencséjének szétrombolója! Eszeveszett! Semmirekellő!

— Ne lármázz.

— Mit? Még a kályhát is beütöm. Meg fogom neked mutatni, akasztófáravaló, hogy a zongorastimmelő leányát mégis én veszem el!

— Akkor cyankálit veszünk be mind a ketten, s holnap benne lesz az ujságban a rendőri hirek között, hogy te öltél meg mind a kettőnket!

— Nem kapsz cyankálit, gazember! azt csak reczeptre adják ki.

— Van a vegytani laboratoriumban. Mindennap ott vagyok, reggel nyolcztól tizig.

— Jézus Mária! Ez a gazember gyilkosság hirébe akar engem keverni. — Most mindjárt lemondj arról a leányról!

— Nem én.

— Hát ha mint apád helyettese, azt mondanám neked, hogy parancsolom!

— Akkor azt mondanám, hogy parancsolj a kellneredenek, a ki délben főttet hoz neked, de nekem ugyan nem parancsolsz.

— Akkor hát haszontalan minden kérésem?

— Elvileg az.

— Akkor hát add vissza a husz krajczáromat!

— Fizesd meg az elvesztegetett időmet! Én hatvan krajczáron alul nem adok órát senkinek. Te már két óra hosszat veszekedel velem, tehát egy forint husz krajczáromat raboltad el — még tartozol egy forintommal.

— Haramia! Még egy forintot zsarolna ki rajtam!

— Testvérileg leengedem ötven krajczárra.

— Majd megtanitlak én uzsorára!

— Kérlek. légy szives. Hasznát venném.

— Elmaradj a hangolóéktól, mert kitétetem a szürödet!

— Sohase is léptem át a lakásuk küszöbét.

— Hát hogyan ismerkedtél meg vele?

— Kaparj kurta, neked is lesz.

— No, neked nem lesz. Két hét alatt az én feleségem lesz, fogadom.

— Nincs arra logarythmus Mocnikban!

— Majd meglátjuk. Azonnal megkezdem a harczot!

— Ne áruld el hát legalább a haditervedet!

— Vagy ugy. No servus.

— Hozzon isten máskor is. A hányszor megakarod látogatni a menyasszonyodat, nálam megfésülködhetel, mert most ugyan borzas vagy.

— Adj egy kefét.

— Szerezz hivatalt.

— Egy kefféért? Te Ezsau!

— Nohát nesze ingyen!

Azzal elkezdte kefélni szerelmetes bátyját elül-

hátul. Az a kefélési processus alatt is egyre szidta szegényt, a min az jó izüket nevetett.

Mikor elbucsuzott, érzékenyen megölelte az öccsét.

— Legyen eszed, Szaniszló.

— Van. Adhatok neked is belőle!

— Szerencsétlen! Isten áldjon meg!

— Balra van az ajtajok, ötödik szám alatt!

— Majd megtalálom magam is.

Azzal elindult, teljes gálában, ifju Szaniszló pedig sóhajtva szedegette fel lehullatott tollszárait s visszaindult dolgozni.

Alig ült le: ujra csengetnek. Az öreg Szaniszló volt, a ki nem tudta megtalálni az ötödik számot. Persze, mert a padlásajtó épen nyitva volt, ez eltakarta.

— Még az öcscsének kellett utat mutatni a küzdtérre. Kell e ennél nagyobb lovagiasság? S mindennek daczára öregebb Buga Szaniszló meghuzta a csengetyüt, s indult hideg vérrel megbontani két sziv boldog kötését.

III.

Az ifju Szaniszló visszament a szobájába, de nem dolgozni. Miatta tótágast állhattak a gyökjelek és kitevők.

Ugy érezte, mint ha egy irtózatos gyökjelet vertek volna a szivébe s öreg Szaniszló mint egy

nagy kilenczes ült volna a gyökjel szárai közé, hogy kivonja belőle a kilenczedik gyököt — majd meg ugy érzé, hogy valami ismeretlen kéz zárjelbe helyezi szerelmes szivét s mint egy gömbölyü, de mégis karcsu nyolczast — oda irja mellé az ő ideálját, a kinek emléke szivét e hatványra emelje! Mert az ifju Szaniszló is mathematikus volt. Már pedig nincs borzasztóbb egy szerelmes mathematikusnál.

A legridegebb prózát hordani a fejében s a legköltőibb lángot a szive mélyén — két olyan dolog, hogy vagy a mathesis vize fogja eloltani a szerelmi tüzet, vagy ez fogja kiszáritani az egész egyszeregyet ifju Szaniszló fejéből.

Félő, hogy öreg Szaniszló intrigái folytán az utóbbi fog megtörténni. Mert még is megingott egy kissé az ifju hite. Bátyja gazdag, mint gondolá, most örökölt, hivatala van, — egy szóval: partie egy szegény zongorastimmelő leányának. De hát ő micsoda? Senki, semmi. Diplomás koldus, — tudós éhenkórász... A leányok mind egyformák. Hat rájok a gazdagság, a fény, a biztos jövő tudata.

Az ő szive választottja is meg fog szédülni, s ő előbb-utóbb sógora lesz a kedvesének s ringatni fogja az öreg Szaniszló apró. születendő csemetéit.... Nem! Azt soha sem! Nyiltan ki fog állani a leány előtt — elmondja neki a dolog mibenlétét, megkérdi — szereti-e igazán oly hiven, mint ő azt hiszi. Kész-e lemondani a vagyonos kérőről,

ellentállani a rábeszélésnek, a szegény család rimánkodásának, az apa haragjának, dühének...

Itt a bökkenő! Az apa. Ez fogja tudni kényszeriteni a leányt. Erre aztán oly zürzavar támadt szegény ifju fejében, hogy felcsapta kalapját, bezárta a kis szobát gyökjelestől, ábrándostól s elindult kóborolni. Azaz, hogy nem is annyira kóborolni, mint a szokásos rendezvousra. Ez volt az órája.

Az ő megismerkedésök is egyszerü volt és költői, mint minden szerelmi történet. De nehogy tovább is rémülettel gondoljunk szegény Stockinger Rézire, a ki maga is zongorákat hangol, csunya és tul van a harminczon, fel kell lebbentenünk a fátyolt s bevallani, hogy az ifju Szaniszló Málit szereti, a szegény Rézi kedves, csinos hugát. Ez az egy szó elejét vette volna a testvérháborunak — de kinek jutott volna eszébe? Ifju Szaniszló csak nem gondolta, hogy a szegény ránczos Réziről van szó — öreg Szaniszlónak pedig csak egy Stockinger leány volt a világon — a Rézi. Többről nem tudott, de nem is akart.

A kis Máli barnahaju, kékszemü, szelid teremtés volt. Naiv és egyszerü. Tanitónő volt valamelyik ferenczvárosi normalis iskolában. Négy órakor — néha háromkor elvégezte a dolgát, akkor már ott várta Szaniszló az iskola-utcza végén s egy órát együtt töltöttek, néha az utczán sétálva többet is. Utczai volt az egész ismeretség. Eleinte otthon a lépcsőn találkoztak. Ott ismerkedtek meg.

Málinak feltünt a halvány, szőke, szomoru ifju, Szaniszlónak a fürge, dudolgató kedves kis madárka, mint álmaiban nevezte. Ugy intézte a dolgot, hogy együtt érjen haza vele. Akkor mögötte ment a lépcsőn s leste, nem ejti-e el Máli a zsebkendőjét vagy egyik könyvét? Azt sietett fölvenni és neki átnyujtani. Kapott érte rendesen egy szép, mosolygó «köszönetet.»

Egyszer valami nagyobb csomagot hozott haza Máli. Szaniszló a lépcső alján kikérte magának a kipirult lyánykától a kegyet, hogy felvihesse. Megengedtetett neki. Az nap Szaniszló félre csapta a kalapját s fütyült is. Nemsokára néhány lépéssel a kapu előtt találkoztak. Utólérte, megszólitotta, felkisérte. Hiszen egy házban laktak! Néhány hét alatt már messzebbről kisérte.

Beszélgettek együtt dolgaikról, fáradalmaikról. Még panaszolkodtak is egymásnak. Elmondták a tanitás millió baját, kellemetlenségeit, az előljárók pedans magaviseletét, — a gyermekek boszantásait, aztán meg az élet többi viszályát. Kezdték szánni egymást — s ez már sympathia. A sympathiából pedig két ifju sziv között nem a gyülölség szokott kifejlődni. Kezdték fölfedezni, hogy mind a ketten egyforma ábrándokat táplálnak, rajongnak a szép természetért.

Máli csak érezte a csillagok és tavasz szépségét; Szaniszló, a tudós, meg is tudta neki azt fejteni. Órahosszakig beszélt neki a kosmos végtelen nagyszerüségéről, a természet örök és változ-

hatlan törvényeiről, melyek egyik legszentebbike a szerelem. S a kis Máli hallgatta hiven, beszédes szemeit az ifju lelkesült arczára függesztvén, csak ugy szivta be a szép szavakat, ezeket a hamis vendégeket, melyek megfogják az ember szivét — és rabbá teszik. Bánta is ő — hisz érezte, hogy az ifju egész lelkével már az övé!

Az is volt. Egymásé lettek észrevétlenül.

Mikor a szép tavasz első virágai kikerekedtek, sokszor elnyujtották a sétát, ki a mezők felé. Keresztül lopództak a Ferenczváros alacsony sikátorain át a kerepesi temető faláig, azt megkerülve kiértek a czinkotai országut melletti rétekre, ott szivták a szabad levegőt s az ujszülött virágok kedves lehelletét.

Van a százházon tul, a réteken át egy kis facsoport, ligetnek is beillik. Emelkedettebb helyen van, az uj lóversenytér mögött. Széléről be lehet látni a ködös Pestet, a vén Gellértet várkoronás homlokával, a zugliget, a svábhegy lomb-perémes magaslatait — s el a messze sikságra, a hol szabad szárnyon lebeg a tavaszi szél s hajló buzavetések olvadnak össze a kék láthatárral. Ott időztek legtöbbet.

Magános sétáimon sokszor fölkerestem e helyet s nem egyszer találtam ezt a fiatal párt, ülve a virágos akáczfák aljában, sziva az akáczvirágok és a szerelem bóditó illatát.

Azon a napon is, midőn a két testvér hábo-

rut izent egymásnak, ebben a kis ligetben sirták ki magukat a szerelmesek.

— Málikám. Te nem lész az enyém.

— Ki mondja azt? Ki kényszerithet az ellenkezőre?

— Az apád.

— Ne félj. Szegények vagyunk nagyon. Apám, testvérem és én keservesen keressük a kenyeret. — de egymás boldogsága árán meggazdagodni nem akar egyikünk sem.

— Bizom benned. Ugy-e, mindig fogsz szeretni?

— Tehetnék-e mást? Szivem parancsol — én csak engedelmeskedem.

— Áldjon meg az isten érte. Én, tudod, hogy imádlak, hogy csak veled akarok élni. Miért nem ad az Isten valamit, hogy ne lennék olyan nyomoruságos bizonytalanságban?

— Bizzál. A ki összevezérelt bennünket, a ki sziveinket összekötötte, gondoskodni fog, hogy el ne szakaszszanak egymástól. Hiszen sziveinket tépné ki másképen.

— Tehát ha holnap eljösz, elbeszélsz mindent?

— Mindent. Tudom, hogy apám egy perczig sem titkol előttünk semmit.

S visszaindultak szép lassan, de nem a szokott vidámsággal, nem a rendes lelki nyugalommal. Az ég is felhősnek látszott, a csillagok is homályosabbaknak tetszettek előttök. A szerelem első tövisei, az első disharmonia azon az égi hangszeren

melynek neve: sziv. Mikor elváltak, olyan forrón csókolták meg egymást, mintha soha többé nem találkoznának. Még a gondolat is, hogy valaki elválaszthatná őket, oly végtelenül fájdalmasnak tetszett, mint maga az elválás.

Szaniszló hazament kis szobájába s igyekezett tovább dolgozni egy dissertatión a «Természettudományi Közlöny» számára. Nem ment. Minden sorban betolakodott az akáczfa illat, a bucsucsók, meg az öreg Szaniszló negyvenéves ábrázatja. Elindult kóborolni. A mint a lépcsőn leér, valaki a vállára teszi a kezét. Az öreg Buga Szaniszló volt.

— Te vagy az, bátya?

— Én öcsém! — válaszolt az diadalmas hangon.

— Jó kedved van látom!

— Azaz, hogy . . . a győzelem mámora . . .

— Tehát győztél?

— No . . . persze . . . igen. A mennyire egy látogatás után győzni lehet . . . de . . .

Látszott rajta, hogy valami furja az oldalát, de nem mer vele szint vallani. Az ifju Szaniszló pedig még sápadtabb lett s nem kérdezett többé semmit. Csakhamar elvált a bátyjától. Az bucsuzóra visszafordult.

— Legközelebb megint meglátogatlak . . . . hanem . . . izé! — Megint visszafordult. Az ifju Szaniszló is megállt. — Rábámult bánatosan, — szótlanul.

— Hanem . . . izé . . . dadogott tovább az öreg Szaniszló.

— Nos?

— Mégis csak . . . menykő gusztusod van neked, édes öcsém.

Ez furta az oldalát. El is sietett e szavak után, mintha kergették volna. Öccse még sokáig bámult utána, végre fejcsóválva megindult. Nem értette a dolgot.

IV.

Nem is érthette a szegény ifju Szaniszló ezt a furcsa nyilatkozatot. Lássuk hát, a mit ugy is sejtünk, hogy mi volt annak tulajdonképeni magyarázata?

A bátya csakugyan bekopogtatott a Stockingerékhez. Csak Rézi volt otthon. Az öreg hangolás után járt, Máli az iskolában volt ilyenkor, a két fitestvér egyike műhelyben dolgozott, a másik katona. Valahol Gráczban fekszik az ezrede. Rézi is csak azért maradt otthon, mert irgalmatlan rheumája van. Egészen feldagadt bele a bal képe, a melyre korpás zacskót rakott gyógyitó szerül. Épen a paradicsom-befőttes üvegeket revidiálta, felnyitván és megszürvén a penészeseket. Egy nyitott paradicsomos üveggel kezében, arczán az irgalmatlan állásu zacskóval, nyitotta ki az ajtót Buga urnak. Legkevésbbé sem volt meglepetve. A hangolót sokan keresik.

— Itthon van Stockinger ur?

— Nincs. Rózsavölgyihez ment, a honnan a jelentkezők listáját hozza el, hogy tudja, hova menjen holnap hangolni.

— Talán a házikisasszonyhoz van szerencsém?

— Terézia vagyok, a leánya?

— Csókolom kezeit! mondá Buga Szaniszló és meg is tette, nem törődvén Rézi hadakozásával, meg azzal, hogy paradicsomos lett a bajusza.

— Tán hangoltatni méltóztatik?

— Nem. Én Buga Szaniszló, tanár vagyok, egyéb ügyben óhajtom tiszteletemet tenni Stockinger urnál.

— Kérem! Azt hiszem, nemsokára haza jön! Foglaljon helyet.

Azzal kötényével széket törült meg s megkínálta vele a professort. Buga nagy prosopopeiával telepedett le s megkezdte a harczot.

— Csak méltóztassék folytatni. Nincsen szebb, mint hölgyeket munka közben látni.

— Akkor mi mindig szépek vagyunk, mert a kezünk meg nem áll.

— Bámulatos. Imádandó. S nem fárad bele sohse?

Rézi sóhajtott, de nem fájdalmasan, hanem a békés megnyugvás arczkifejezésével.

— Ez, tanár ur, ismeretlen dolog minálunk, a kifáradás. Kifáradni itt annyit tesz, mint meg nem élhetni.

E közben valami kellemes szag ütötte meg a

háztüznéző professor orrát. A sülő krumpli kellemes szaga az, mely a tüzhely felől párolgott befelé, eltöltvén az egyszerü, tisztességes butorzatu szoba belsejét. Folyt egy darabig a párbeszéd, az időről, a pesti rossz kövezetről, a drágaságról, minden tekintetben Buga ur megelégedésére. Hanem türelme egyre fogyott. Rézi pedig észrevevén nyugtalanságát, meg nem állhatta, hogy meg ne kérdezze:

— Mi nyugtalanitja a tanár urat?

— Kedves Terézia kisasszony — ha szabad kérdenem — nem ég meg a krumpli?

— Ah! riadt föl meglepetten Rézi, egészen elfeledtem! Jaj de jó, hogy megmondta. Ugy megfeledkeztem a tisztelt tanár ur társaságában . . . . engedelmet.

Azzal kisietett s nemsokára e Buga urra hizelgő nyilatkozat után egy pléhtálczán párolgó sült burgonyával, sóval s egy szelet vajjal lépett be, hogy megkinálja Bugát. Az ember tagadta volna meg magát, ha visszautasitja!

Elfogadta nagy lelki örömmel. Igy telt az idő, negyedóra negyedóra után, mig végre Buga ur megunván a várakozást, bucsut vett a sült burgonyától és Rézitől, kiben jószivü, munkás, szelid teremtést ismert meg s eltávozott, a lépcső alján találkozván öccsével, kit is ugy megriasztott a diadalhirrel, a mely mint látjuk, nem is volt nagyon légbőlkapott.

Az ifju Szaniszlót azonban végkép leverte ez a hir. Fél éjjel kinn sétált a folyosón, nézve a csillagok előtt futó felhőket, de azok nem hoztak

neki vigasztalást. Akkor elkezdett ábrándozni. Hogy miképen lehetne ő belőle rendes tanár? Ha a holnapi hivatalos lapot a kezébe kapván, ha abban valamelyik garmond betüs «hivatalos részben» ezt olvasná:

«A vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter Buga Szaniszló okleveles tanárt a budapesti *-kerületi főreáltanodához rendes tanárnak nevezte ki . . .» Hogy ugranék föl, hogy döntené föl kávéját! Hogy futna konkurrálni az öreg Szaniszlóval, a ki bizonyosan nem is álmodja, hogy ő micsoda ábrándokat forral ellene. Valóban forralt, hiszen a feje ugy égett, mint a katlan; végre is kénytelen volt visszamenni szobájába, mert a szokatlan járás-kelés folytán egypár ablakot kezdtek kinyitogatni, megnézendő, micsoda hazajáró lélek kopog az ambituson?

A mint lefeküdt, megint csak a miniszteriummal álmodott. Üldözte a hivatalos lap, mint egy nyomatott kisértet, cicerósan és garmonddal, néhol «spationirt és durchschossen!» Hogy ne! Szegény feje már a negyedik folyamodványt irta meg a miniszteriumhoz, mind hiába.

A jótékony álom utoljára megkönyörült rajta. Mire fölébredt — tizenegy óra volt délelőtt! Hallatlan! Ennyi ideig még nem aludt soha, még tán direktor korában sem fog. Ez valamit jelent. Gyorsan felöltözött, lement a lépcsőn, épen Málit találta a ki visszajött az iskolából.

— Mi ujság?

— Semmi! Bátyád tegnap nálunk volt, de a papa nem volt otthon. Úgy látszik, semmit sem végzett!

— Talán ma jön! Légy szilárd! Isten veled!

Azzal elment a sarok hávéházba, a hol már csak az öreg Krautschneider, nyugalmazott sótiszt ült ilyenkor, olvasván a «Steierische Grenzbote»-t, a mely neki Leibjournálja, meg Mihály a kellner, a ki szinten hirlapböngészettel foglalkozott. A mint Buga Szaniszló belépett, a kellner felugrott helyéről, meghajlott mélyen s nagy hangon köszönté:

— Jó reggelt, tekintetes tanár ur! Sokáig méltóztatott aludni, tekintetes tanár ur! Reggelit parancsol tekintetes tanár ur! Mi lelte ezt? gondolá magában Szaniszló, hogy ez engem összevissza «tekintetes tanár uraz»? Nem értem? Letelepedett egy márványasztal mellé, komolyan, még mindig a délután eseményeivel foglalkozva. Alig jutott eszébe a reggeli. — Mihály azonban szélgyorsasággal ott termett s a kávé mellett letette a mai hivatalos lapot. Mi érte! Sohse szokta tenni:

Szaniszlónak eszébe jutottak az éjjeli szörnyü álmai a «Budap. Közl.»-ről s némi remegéssel vette kezébe a lapot. Legfölül ciceróban egynéhány kanonokot neveztek ki, két ember díjmentes miniszt. tanácsosságot kap, — aztán . . . aztán? . . . kezd káprázni a Szaniszló szeme . . . aztán jön a garmond . . . még pedig cursivval tarkázva . . . A cursiv-ot legelőször olvassa el. Az két jelentős szó: «a vallás- és közokt. m. kir. minister» . . . s a

másik? A másik «Buga Szaniszló okleveles tanárt» A vége meg az, hogy a «budapesti *-kerületi fő-gymnasiumhoz . . . stb. stb.?

Ki törődnék a többivel? Hogy ugrott fel . . . hogy döntötte ki a kávét, hogy akart elfutni reggeli nélkül? de Mihály visszatartotta

— Ujat hozzak, tekintetes tanár ur?

— Igen. Számítsa triplán. Holnap fizetek!

— Tudom, mondá kezeit dörzsölve Mihály, jól tudom, tekintetes tanár ur! Azzal elfutott s hozta a második porcziót. Még ilyen kitünő étvágygyal sohasem reggelizett Szaniszló. Reggeli alatt pedig kifőzte a teendők további tervét.

Ez a következőkben állapittatott meg: Felvenni a fekete kabátot, keztyüt huzni, bekopogtatni pont tizenkét órakor Stockingerékhez és megkérni Málit, még mielőtt bátyja odajönne. Most már ő is független állásu, biztos exisztencziáju ember, nem kell kerülnie a ház táját. Dictum factum. Hazament, tőle telhetőleg gálába tette magát s megindult pontban háromfertály tizenkettőkor Stockingerék ajtaja felé. Be is kopogtatott. Belépett. A konyhában Máli forgolódott. A szeme könnyes volt.

— Mi bajod?

Máli meg volt rémülve.

— Az istenért, Szaniszló, hogy jösz te ide!

— Hogy ég az arczod! Miért sirtál?

— Itt a bátyád!

— Voltál már a szobában?

— Nem. Nem is megyek be. Nem is hittak. A papa van benn. Rézi, meg ő.

— Hát aztán?

— Kihallottam a beszédjöket.

— Nos?

— Kérőben van itt!...

Szaniszló egy szót sem várt tovább. Berontott. Odabenn épen meginditó családi jelenetet talált. Rézi sirt, Stockinger ur pedig, egy hatvan év körüli őszhaju, kistermetü ember, épen ölelkezett érzékenyen öregebb Buga Szaniszló urral. Mindenki meg volt lepetve, a mint az ifju Szaniszló egy kissé fojtott hangon reájok köszöntötte az «alászolgáját».

— Van szerencsém. Legyen szerencsém. Kihez legyen szerencsém? dadogá a még mindig elérzékenyült Stockinger.

Az öreg Buga azonban megelőzte az ifjut és diadalérzettől ragyogó arczczal bemutatta őt a jelenvoltaknak e sokatmondó szóval:

— Az öcsém!

Az ifju Szaniszló pedig szintén fején találván a szeget, egyenesen a dolog érdemleges részére tért, e szavakkal folytatván és végezvén be a bemutatást:

— Kinevezett budapesti tanár a főgymnáziumban.

Az öreg Buga, mintha a nagy dobot hallotta volna megdördülni a füle mellett, egyszerre nem hallott.

— Mi vagy?

— Kinevezett főgymnáziumi rendes tanár! — ismétlé az ijedelem láttára sokkal szilárdabb és emelkedettebb hangon az öcs.

— S csak azért jöttél ide, hogy ezt nekünk megmondd?

— Nem, — folytatá az ifju Szaniszló.

— Vágjunk egyenesen a tárgyhoz.

— Azért jöttem, — szólt a házigazdához fordulva, — hogy kedves leánya kezét megkérjem!

— Az én leányomét? — riad föl Stockinger.

— Az én menyasszonyomét? — kiáltott öregebb Buga Szaniszló.

— Akár menyasszonyod, akár nem. Kérni van jussom.

— Azaz nincs.

— De van!

— Azt majd a papa mondja meg.

— Ez halálos sértés.

— Ha elégtételt akarsz . . .

— Mit? még duellálni akar a gonosztevő! Te testvérgyilkos!

— Csendesedjenek uraim! — lépett közbe Stockinger papa.

— Bocsásson meg, kedves ipam uram, ezért a lármáért, de ez a semmirekellő . . .

— Nem baj, zongorahangoló vagyok; nekem ez a mindennapi muzsikám.

— A tanár ur, — vágott közbe az ifju Sza-

niszló, — oly kifejezéseket engedett meg magának egy kartársa irányában, melyek . . .

Az öreg Buga megijedt az ünnepélyes hangtól, melyen e szavak mondva voltak: megszeppenve alább hagyott a nagy hanggal.

— No jó . . . Engedelmet kérek. Bocsáss meg, De a kisasszony kezét én már megkértem.

— Én meg megkérem . . .

Itt már oly fenyegető kezdett lenni ujból a hang, hogy Stockinger papa, a ki el nem tudta gondolni, hogy mig eddig a kakas se kukorikolt az ő kedves leányai után, most egyiken — plane az öregebbiken két ilyen szolid partie veszszen össze — jónak látta egy nagysándori vágással szelni ketté a gordiusi csomót.

— Tehát az ifju Buga ur is Rézi leányomnak kezét kéri?

Erre a szóra, mintha nyakon ütötték volna, az ifju Buga elhült. Csaknem kiszaladt a száján egy «mentsen isten!»

— Én? Rézi kisasszony kezét? Nincs is szerencsém ismerni.

— Hát akkor a Máliét?

— Hát Máli is van? — hüledezett közbe az öreg Buga; kételkedvén benne, ha Rézivel jár-e a tehén-utczai ház, vagy a Málival?

— Igen is, kinn főz a konyhában.

— No hát én azt kérem. Régóta szeretjük egymást, csak áldása hiányzik, kedves Stockinger ur. Erre Máli is befutott, körülfonta az apja nyakát

mind a két fehér, gömbölyü karjával és olyan szépen, olyan kérőleg nézett az apjára, hogy az öreg Stockinger nem állhatott ellent. Sirva fakadt s kiterjesztett kezeit az uj párra nyujtva, — igy kiáltott föl:

— Das stimmt!

Az öreg Buga pedig nem tudta: örüljön-e vagy boszankodjék? A tehén-utczai ház ugyan a Rézivel neki jut, — de a szebbik, pedig ugyancsak szebbik, az az öcscsének jutott. No mindegy, azért mégis ő lesz kettőjök közül a háziur.

*

Még az nap délután elment öreg Buga Szaniszló Purzl ügyvédhez, jelenteni neki a sikert s megbeszélni vele a továbbiakat.

A mint belépett az irodába, Purzl ur szokott pokrócz-goromba modorában rivallt rá:

— No még se boronálta össze 'magát avval a vén satrafával?

— De igen is .... — riadt vissza rémülten Buga ur, — de instálom, egy bizalmas kérdésem volna.

— No csak bizalmaskodjék. Mi az?

— Vajjon minek küldött egyedül engem Stokingerékhez, ügyvéd ur, holott ez a kivánatos partie mások konkurrencziáját is fölkelthette volna?

— Azért barátom, mert okos embert sajnáltam volna avval a szalmacsutakkal összeházasitani, de magáér nem kár.

— Köszönöm szépen.

Hát még mikor meglátta a tehén-utczai házat — persze az esküvő után? — Rozzant földszinti putri volt. Képzelhető, hogy a tehén-utczában nincsenek paloták. De Rézi áldott jó teremtés volt, olyan jószivű, mint Máli s nem hiába volt az apjuk zongorahangoló, de az uj házaspárok dolga — mindig stimmelt

---

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A „senki fia.“

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

I.

Alkonyodik. A bezdáni rév minden habján egy egy piros sugár ül, mely mint tündérlovas ugrik át a másik hullámra, a mint az egyik elbukik alóla. A dunasziget füzfáin áttör a piros fény, a mint a batinai hegy felső ormáról rá esik. Ott állt valaha a tündér Ilona vára, mondja a néprege, mely megaranyoz mindent, mint a nyugvó nap. Batina, a kis halászfalu már sötét; a hegyoldali temető kis keresztjei kifehérlenek még az alkonyi homályból, a falu tornyán még ül egy piros sugár, mint valami elmaradt bibortollu költöző madár az alkonyat elvonuló madárseregéből. Kékes köd ül a dunaöntések fölött, mint egy szemfödő, melyet az elhunyó pusztára tesznek. Tul, a kőszegi dunaoldalon bérczes a vidék, Baranyamegye tájai hullámzanak, mint megkövült habjai egy zivataros tengernek, melyeken haragos zöld tajték gyanánt állanak a fák bodor koronái. Mohács felé ellapul a hegy, s nagy füzes szegélyzi a Dunát. A bácskai parton aztán egyszerre, mintha egy varázsvessző vágta volna el, — rónatáj terül el véges-végtelen. A bezdáni csárda

mellett, hol a Ferencz-csatorna monumentális bejárása van, kezdődik az erdő, melyen át nagy dunaágak vonulnak; áradásaik nyoma ott maradt az erdő sötét mélyén, süppedékek alakjában, majd aczélfényü tótükrök képében. Most már kemény ut visz be Bezdánig, melyen ugy jó, mint rossz időben biztosan halad az ember az erdők lombsátora alatt, ki a bezdáni nagy tisztásra, melyen tul a nagy alföldi róna terül el egész a Tiszáig, viruló zöld mezőkkel, sárguló vetésekkel, közbe-közbe egy «szállás» zöld fáival, fehér tanyáival, majd a Bara mocsár, mely Gákován innen kezdődve huzódik buzogányos sásával mértföldek hosszat.

Csakhogy még negyven esztendővel ezelőtt nem volt meg a bezdáni klinker-ut, s az erdő feneketlen süppedékei között kellett utat keresni kocsinak gyalognak. Valósággal életveszélyes ut, különösen éjjel, a mikor a vén fák árnyéka eltakarta a gyilkos ingoványt, s zátonyt hazudott a feneketlen sártavak közepébe.

Az erdő szélén a piruló alkonyi égre bámulva ül egy vén csikós. Karjaival térdeit öleli át, s kezeit összekulcsolva, rövidszáru piros pipáját felfelé szoritva néz a hullámzó Dunára szakadatlanul. Tulnan a batinai kémények kék füstje emelkedik az ég felé, s a keleti hegyoldalon kigyulad egy-egy pásztor-tüz. A feketülő Dunán halászcsónakok eveznek a darázsi holt Duna felé, csöndes taktusban vervén a vizet villanó lapátjaikkal, melyekről piros kláris gyanánt hullanak az alkonyat végső biborától meg-

festett vizcseppek. Ide hallatszik az izsépi malmok ketyegése. Most ért át az utolsó komp. Nagy dobogva-bőgve másznak ki belőle az átszállitott szarvasmarhák s lépegetnek lassan a homokos parton fölfelé. A kormányos hosszan kiáltoz az evezőknek. Piros viganóju asszonyok, leányok szállnak ki s kosarakkal fejükön mennek sietve a csárda felé. Lassan besötétedik. A Dunántul megcsendül az esteli harangszó; a vén csikós lassan leemeli fejéről a nehéz, széles karimáju kalapot, s a kigyuladó csillagokat keresi a szemével. Talán imádkozik. Beljebb az erdőben ostorpattogás hallatszik. Valami pásztor lehet. Lenn a homokparton vizért menő lányok nevetése cseng. A felső kavics-sarkantyun megtört hullámok csevegése vegyül a harmóniába. A felhők nyugaton lilaszinüekké változnak, keletre már csillagos az ég; beáll az éjjel. Valami sáppadt fény dereng a láthatáron Zombor felé — a kelő hold első sugárkövetei. Az erdőn végigborzong valami kisérteties lehelet; az esteli szél, mely megrázza a tölgylevelet. Az öreg csikós is fölkel, körülnéz, mint a ki nem tudja, hogy merre vagye az utját. Megáll. A csárda felől czimbalomszó hangzik, majd rikácsoló dallam, kurjantásokkal vegyitve:

«Én vagyok a bácskai fi,
Nekem nem parancsol senki,
Sem a Jászság sem a Kunság
Csak az alföldi biróság.»

Az öreg megcsóválja a fejét, mint a kinek nem tetszik valami, s arrafelé indul, honnét az ének szól. A dunaparton csillingelés hangzik, megitatták a kompról szállitott ökröket, s felfelé hajtják valamennyit. Egy nyalka legény hajtja az első kettőt, egyenesen a csikós felé. A kelő hold arczára világit. Félrecsapott kalapja mellől göndör haj lóg vállára; nyalka kis bajusza van, sötét szeme, szomoru arcza. A vén csikós megismeri, megáll, bevárja a mig odaér.

— Te vagy, Andris szógám?

— Ked az, Jóska bácsi? mit csinál erre?

— Pihenőt tartottam. Hát te?

— Hajtom a gazdám ökreit.

— Hová!?

— Hát haza

— A sürü szállásokba?

— Oda hát.

— Nem bódultál meg?

— Már minek bódultam volna?

— Már ma éjjel?!

— Látja ked.

— Bolond apád. Egy se megy át elevenen.

— Pedig muszáj.

— Oszt' mér!

— Tudja ked, hogy milyen ember; nem lehet vele tréfálni. Pedig megmondta, hogy holnap reggel otthon legyek, mert kiadja az utamat.

— Hát adja ki.

— De nem addig van ám Jóska bácsi — mert hát —

— Nincs több gazda Bácskában?

— Az van — hanem —

— Hanem Juliska nincsen, ugy-e!?

— Az nincs. Az már igaz.

A vén csikós hümgetett, morgott, feltolta a kalapja karimáját, megvakarta csimbókos haját, azzal oda fordult Andrishoz.

— Jól van szógám, hanem menjünk ketten.

— Annál jobb! Haj te! Gombos ne!

Azzal nekiterelte a csengős állatokat az erdőszélnek. A mint befelé ballagtak, Andris az ökrök mellett, a csikós nyomában, — mintha az öregnek gondolatait akarná kiegésziteni, — igy folytatta:

— Mert lássa ked, Jóska bácsi — sanyaru ám az én életem sora. Se apám, se anyám; mindenütt, a hol ismernek, csak a senki fiának hinak. Azt se tudja a gazdám, a ki fölnevelt, hogy ki tehene-borja vagyok. Nem is szerettem soha senkit, — engem sem szeretett senki a világon, még a kutyák is megtéptek, ha a tanyán jártam. Most aztán nagy sokára találtam egy lányt, a ki szeret ugy, mint még eddig senki. Jól esik ám az én lelkemnek, ha azt tudom, hogy engem is szeret valaki, hogy nekem is van valakim ezen a világon, a ki én irántam is szivbeli jó indulattal viseltetik, gondol rám akkor, amikor saját édes anyám is elfeledkezett rólam. De ha Sajgó uram telkes gazda, — én még szegény vagyok: nagyon régi história.

Talán ha beleavatom magamat a grácziájába, megkapom Julist, — aztán lehet még én belőlem is boldog ember; azért iparkodom.

— Jól teszed, szógám.

Az erdőn át zengett még a csárdabeli nóta czimbalomkisérettel.

«Én vagyok az, én vagyok az, az a nem jó
Korcsmaajtó-nyitogató
Édesanya-szomoritó . . .»

A csikós megállt.

— Ki rikogat ugy a csárdában, Jóska bácsi?

— A gazdád fia.

— Pali?

— Az hát.

— Hát még?

— Csicsó Pista.

— Az a naplopó?

— Az.

— Lássa bátyám, pedig ez kerülgeti Juliskát.

— Álld utját!

— Fogadom is...

A többit csak foga közt mormogta Andris. Beleértek az erdő sötétjébe.

Minden lépés nehezebbé lett. Patkós csizmáik nyomában viz szürengett a gyep alól, s nagy cuppogva, tocsogva huzta sülyedő lábait a két ökör. Andris a nagyobb fák felé tartott, azoknak a gyökerei körül keményebb a talaj, s némelyiknek a

kérgén fejszevágás jelölte az utat, a mi különösen télviz idején nagyon hasznos. A mint a fű megreszketett lépéseik előtt, nagy ijedten ugráltak föl a megriadt békák, mialatt rokonaik az erdő csöndesebb helyein vittek végbe szakadatlan kurutyolást. Néhol megzörrent fölöttük a cserág, s egy galylyal feljebb repült az ijedt vércse, — majd meg a tisztásokon nagy kaszálva rebbent föl az alvó gém, s emelkedett a holdvilág felé; itt-ott szalonkák berregtek, a mint apró szárnyaikkal gyorsan verték az éji levegőt, messze benn az erdő mélyében, mint a tündérek hivó kürtje, bugott a bölönbika, az a csalóka kis madár, mely orrát a vizbe dugva ugy kürtöl, mintha tülköt fúnának valahol.

Jó félórányira lehettek az erdő mélyében, mikor a vén csikós megtörte a csendet.

— Megállj, szógám; nem hallasz semmit?

— Valami suhogás. Tán az öreg-Duna hullámzik.

— Nem a! Valaki pocsékol az ingoványon át.

Nemsokára zavartabb hangok közelegtek. Majd rikácsolás, lárma, jajgatás hallattszott.

— Ez Kusza Panna, a vén czigányasszony. Ismerem a kajbálásáról. Mi baja lehet?

— Tán belefordult az ingoványba. Ugy kell neki, mit keres itt éjszaka!

— Szegény pára! mindig azt mondogatja, ahányszor lát, hogy ha ő akarná, de nagy urat csinálna belőlem!

— Ne mondd!

Ezalatt a ritkuló fákon át elérték a tisztást, melyen az ingovány terült el. Magas, zöld, hajló sás takarta az egész tisztást, minden levelén egy vizcsepp, minden vizcseppen egy holdsugár. Olyan volt, mint egy gyémántokkal elhintett zöld bársonyteritő. A vén fák derekán fehérlett a moh a holdfényben; az ingovány szélén vörös lánggal lobogott valami tüz, fekete füstje a fák galyain áttörve gomolygott a csillagos ég felé! Az ingoványon áthallatszott az égő galyak pattogása. Azok mellett állt Kusza Panna, condrás, lelógó hajával, piros keszkenőjével, rongyos viganójával. Arczára világitott egyfelől a tüz, más felől a holdvilág. Egyik arcza vérpiros volt, a másik zöldes, mintha az ördögök maszkozták volna ki éjjeli komédiára. Kezeit tördelte és jajgatott valami különös énekszerü jajgatással, mint a halottsirató oláh asszonyok.

Andris meg a csikós nemsokára azt is észrevették, hogy mért jajgat. Az ingovány közepén két fej bukott fel-alá. Egy lófej, meg egy emberfej. Az obligát vak ló meg a Kusza Panna fiának, Fityinek a feje. A vén pára bizonyosan szabad legelőre hagyva mindig mélyebben tévedt az ingoványba s mire Fityi észrevette, már nyakig volt; a mint aztán mentésére sietett a jeles paripának, maga is belekerült a veszedelembe, melyből alig van szabadulás. A lesüppedőt mintha huzná valami mindegyre leiebb, a mint kapaszkodni akar, keze lesiklik a sima sásról s belemélyed a hideg, nyirkos habarékba, nyakáig ér a viz; álla körül elsiklik a

vizi kigyó s tüdejét fojtja az állóviz dögletes gőze. Lábait át meg átfonja a sás, nymphaea, vizi buzogány és békavirág gyökere és fogva tartja mind halálig. A czigánylegény is már a végét járta. Szemei messze kidüledtek a küzdésben, — haja csapzott a viztől, melyben el-elbukott, megint fölmerült. A ló horkolt mellette két hátulsó lábára állva, de az is sülyedt pillanatról pillanatra. Már sörénye is alig látszott.

Kusza Panna félelmes jajgatással nézte fia vergődését. Jajgatott és könyörgött egyszerre. Fityi szótlanul tépte a sásleveleket, egy-egy pillanatra kiemelve magát a hinárból. Ekkor értek a tisztásra Andris meg a csikós.

Andris megismerte a czigánylegényt. Egy pillanat alatt tudta, mi a teendője. Megfogta az első ökör szarvát, belevezette az ingoványba.

— Tartsd magadat Fityi csak még egy kicsit!

Fityi megragadta a ló sörényét. Eddig ugyan ugy látszott, kimélni akarta, hanem hát már a saját élete csak dragább volt, mint a vén lóé. A sörénynél fogva a ló nyakára mászott, s mellig kiemelkedett a hinárból.

A csengös ökör lassan hatolt beljebb a sás közé. Andris a hátára ült s bizta magát az állati ösztönre. Az ökör mintha tapogatta volna, merre lépjen, minduntalan változtatta az irányt. A másik ökör nyomában volt, azon a csikós ült. Egyszerre az Andris ökre, mintha szilárd talajt talált volna, egész ügetve Fityinek tartott. Annak már az orrába

tódult a viz. Andris az üstökénél fogva kapta ki; az nagyot nyelt, aztán két kezével addig hadarászott, mig jól átfogta Andris csizmaszárát, s engedte magát vontatni kifelé.

A csikós ökre azonban roszul járt. Nem hallotta a párja csengőjét, mely az iszapba merülvén, nem szólhatott, — orrát magasra feltartva uszott találom formán, a merre az egyenes irány vezette. Nem tartott három perczig — elmerült nyom nélkül.

Épen akkor ért Andris a parthoz. A czigánylegény ledőlt egy cserfagyökérre, — Kusza Panna meg nagy, hangos orditással rohant oda, egy égő galylyal megnézni, él-e még a fia?

Andris visszanézett a holdsütötte ingoványra. Se ökör, se csikós.

— Jóska bácsi! Jóska bácsi!

Semmi hang. Lefutott az ingovány széléhez.

Valami mozgott a mocsár közepén. Talán a szél ingatja a sáslevelet?

E pillanatban fölbukott a csikós feje, kalap nélkül. Csodálatos ügyességel feküdt hasra a sáson, s mind a két kezével egyszerre nyult ki a sás után, s egyet-egyet rántva magán siklott az ingovány fölött, mint egy vizikigyó. Még egy pár rántás s elérte a cserfagyökeret, melyen Fityi feküdt. A makrapipát akkor is a foga között tartotta.

Kimászott a vizből s lerázott a kezéről két nadályt; csurgott róla a habarék. A sás megvágta

kezét, arczát. Vérzett, mintha vérfürdőből jött volna.

— Én hát itt vagyok, szógám, de az ökröd, az beleveszett.

— Csak ha ked itt van!

— De nem addig, ecsém! Hát a gazdád?

Andris egy szót sem szólt. Nagyot gondolt, mintha lelkében elvonult volna minden, a mi történhetik. Hosszu hallgatás után odevetette:

— Julis szeret; — mit én bánom?

Ezalatt a czigányasszony már megbizonyosodott az iránt, hogy fia él. Fel is ült már, nekitámaszkodott a cserfa törzsökének. Szólni még nem tudott. Kusza Panna pedig nekiment Andrisnak, hálálkodni.

— Aranyos Andrisom te! Fizesse meg az isten. Én is megfizetem. Ilyen jót még nem tett velem senki. Veled sem, gyémántom Fityikém, virágom. Andris, hogy az uristen aranyozzon meg. De fogadom is arra a radnai Máriára, hogy nagyurrá teszlek, mert birlak ám!

— Hallja ked, Jóska bácsi? Mármeg!

A vén csikós elmosolyodott.

— Teregesd azt a gunyát száradni a tüzedhez, vén boszorkány. Nem fizetésért tettük a mit tettünk; te meg Andris szógám, lásd el azt a maradék ökrödet, hogy az is pocsékká ne legyen.

Mialatt Andris fához kötötte az ökröt, a czigányasszony egyre hálálkodott.

— A radnai Máriára fogadtam. Meg is teszem. Utána látok még ma.

— Láss utána, hogy ehessünk valamit. Éhesek vagyunk, meg a Fityinek sem lesz rossz egy kis gyomormelegitő. No, Fityi! hogy izlett a habarék?

A czigánylegény felkelt, megfogta Andris kezét, megrázta.

— Ne adja az isten, hogy valaha rám szorulj; de ha rám szorulsz, nem bánod meg, fogadom.

Azzal körülülték a tüzet, szótlanul, s várták mig Kusza Panna megfőzi a vacsorát, valami jóféle halpaprikást.

Aztán elővette Fityi a kocsioldalból a hegedüjét, — s huzott rajta fájónál fájóbb nótákat, csak ugy zengett tőlük az erdő, s elhallgatott a csalogány.

Andris fejét kezére támasztva bámult mereven a tüz hamvadó parázsába s hallgatta a hegedüszót. A vén csikós horkolt; — Kusza Panna meg eltünt, nem volt sehol.

II.

Hajnalodott. Messze benn az erdőben megszólalt az erdők fuvolyája, a csalogány. Halk szellő berzengette az ingovány vizét, hajlott belé a sás, mint egy nagy smaragd-tó zöld hulláma. A fák kelet felé ritkuló során át piroslott az ég.

Andris fölkelt. Nem sietett már hazafelé, —

M.N.MUZEUM KÖNYVTÁRA

ugyis hiába. Egész éjjel tervet forralt, mimódon lehetne belőle még boldog ember?

Körülnézett. Fityi odaborult a csergyökérre, ugy aludt el. Hegedüje a hamuba ért. Andris kihuzta onnét. Sáros volt még a fiu az éjjeli usztatástól.

A vén csikós nem volt sehol. A fához kötött ökör nyugodtan kérődzött a füben. Andris leoldta a féket, s megindult a ritkuló fák alatt a bezdáni sik felé. Alig két lépésnyire ugrott fel előtte egy nyul, s hátraeresztett füllel iramodott a sürünek. Feje fölött csiripeltek a madarak; egyik száraz ágról egész csóka-tábor repült el.

Az erdő széle felé fehérlett valami. Andris arra indult; — a mint ökre csengője megszólalt, az erdőszélről bőgés hallatszott, majd a csikós hangja.

— Siess már azzal a párjával, Andris!

Andris megvigasztalódva tartott arrafelé! Nem volt már egyedül.

A csikós ott várt rá az erdőszélen egy ökörrel.

— Ki ökre az, Jóska bácsi?

— Most a miénk.

— De hát kié volt?

— Mi gondod rá?

— Minek hát az?

— Neked; jó lesz párjának. Legalább szárazon viszed el az éjjeli usztatást.

— De ne vigyem én azt. Nem kell a ked ökre.

— Ne bolondulj hát.

— Nem kell, ha mondom.

— Ühm. Hát hiába jártam oda négy óra hosszat...

— Az már a ked dolga.

— De ha ugyis vetted a két ökröt a mányoki vásáron. Nem ismeri a gazdád!

— De ismeri a gazdája... meg én... meg ked... meg Julis is megismerné.

— Bolond apád... Jól van hát no. Hát mi lesz már most Sajgó urammal?

— Kiadja az utamat.

— Merre?

— A világba. Megyek katonának.

— Hát Julis?

Erre már nem tudott felelni Andris. Rácsapott az ökörre, s ballagott utána szemére huzott kalappal.

A csikós is utána eresztette a maga ökrét, azzal nekiállt Andrist vigasztalni. Nem könnyü munka volt. Julist is nagyon sokszor kellett emlegetni. Meg utójára, a csikós is unta már a dolgot.

A bezdáni töltés végén, a merre most a kikötő van, megálltak itatóra. A csikós erőnek erejével nyakába akarta disputálni Andrisnak a «talált» ökröt.

— Hát ha ked maga változnék ökörré, elfogadnám-e?

Erre aztán nem lehetett felelni.

— Nohát akkor legyen az ördögé!

Országos Széchenyi Könyvtár

Azzal odakötötte az ökröt egy ladik vaskarikájához, maga pedig megindult Andrissal a város felé.

— Csak azt röstelem a dologban, — mormogá, — hogy ökörhajtásra adtam magamat. Azt is csak a te kedvedért — hiába.

Az öreg még sem akart nyugodni. Tanácsolt Andrisnak mindenféle életpályákat.

— Látod, beállsz csikósnak. Bojtár vagy nálam máma. Maholnap számadó. Lesz magadnak is vagy huszonnégy lovad. Az árán telket vehetsz. Elveszed Julist. Vagy akár beállhatsz a vármegye emberének. Sok jó emberünk van nekünk azok közt. Nem rosszul fizetjük őket. Te volnál a legjobbik. Három esztendőt sem adok, — ezer váltó forintot raktál élére. Vagy elmehetsz gazdának a zalathi földesurhoz; ott most verték agyon a gazdát. Te elmehetnél a helyére.

Zalathra nem megyek.

Miért?

— Mert ott találtak a sövény alatt. Emlékeznek is rá sokan. Bám olvasnák az apám anyám szégyenét.

— Vagy igaz. Akkor hát eredj révésznek Monostorra. Ott viszszük át a «madárhozta» csikókat mink, számadók, ugy holdfogyatkor, éjszaka. Te tudsz hallgatni; te lennél csak igazán a mi emberünk. A másik nem volt az, azt belefojtották a Dunába.

Andris sokalta már a dolgot.

— Nem értek én az ilyes mesterséghez, Jóska

bácsi. Hagyjon engem a magam utjára. Eltalálok én azon magam is . . .

. . . A pokolba.

— De nem az akasztófára.

Ennyi elég volt az öreg csikósnak. A «becsületjében» volt megtámadva.

— Eredj hát, ecsém, — az orrod után, csak meg ne bánd. Apád nem szeretett ugy, mint én, — rám sem hallgatsz, — tégy hát, a mint jónak látod. Én azt akartam, hogy ember legyen belőled, — lehetett is volna, de te nem t'om miféle sárból vagy gyurva. Valami nagyurnak születtél. Hát csak rajta. Meg ne bánd.

— Nem én.

— Isten megáldjon.

— Kedet is.

Azzal elváltak a tanyák sarkán, a hol a sürü szállások kezdődnek. Andris maga maradt.

Máskor talán nagyon fájt volna neki a csikós bucsuja. Most annyira tele volt a szive mindenféle keserüséggel, sejtelemmel, talán haraggal is, hogy e fájdalommal több vagy kevesebb — nem is tünt föl neki. Pedig nagyon jól ismerte az öreg csikóst. Az nem szokott kibékülni senkivel. Apja helyett apja volt. Mikor mint kis gyerek először kezdett járni a maga lábán, Jóska bácsi elkérte Sajgó gazdától, kivitte a méneshez, eljátszogatott vele óraszámra, felültette kis borzas csikók hátára; Sajgó gazda persze nem törődött vele, ha nyakát töri is. Talált gyerek volt. — Bezzeg törődött a csikós!

Mikor egy kicsit emberebb lett Andris, megtanitotta megülni a lovon mint a huszárt — vagy a mi még több: mint a csikóst. Megmutatta neki a puszták minden titkát; megtanitotta rá, hogyan, merre kell ellovagolni egy éjszaka a Dunától a Tiszáig ember nem lakta pusztákon, homokbuckán, kiszáradt szikes tavak medrében, nád között, erdők mélyén. Elvezette a Bara mocsár hosszán, ingó sás között olyan uton, melyet senki sem tud, napok hosszat. Két öllel odább a vizbe fulhatott volna; de a vén csikós ugy ismerte a Barát mint a lovait. Hadd tudja a gyerek azt is. Jó lesz neki «valamikor.»

Hogy az a «valamikor» be nem következett, csak Andrison mult.

A mint most igy hazafelé ballagtában egyedül maradt, eszébe jutott mindez. Bánta is a csikósnak adott feleletet, meg nem is bánta. A mint lassankint föltüntek előtte az ismerős földek, tanyák, kutgémek, boglyák, füstölgő kéményü nádföldek, a zöld gyep, a szikes ut az erdő felé, gyermekségének tanui, egykori kis játszótársai a virágok, a nádbuzogány, a semfüsövény piros bogyói; messziről fehérlett a kis ház, a melyben huszonkét esztendő jött és ment el fölötte — valami ugy megfogta a szivét, mintha csak ki akarta volna tépni onnét. Valami nóta is hangzott a prostyák mellől, a szőlőskert felől, mintha Julis lett volna. Arra meg épen a szemébe lopódzott valami ismeretlen vizcsepp, minek a forrása fájdalom, s elsáppad rá minden virág, a melyet megöntöz.

Máskor Julisra gondolni vigasztalás volt neki. Akármi bubánatja akadt, akárki keseritette is: csak Julisra gondolt, a ki ugy szereti őt, mint apja, anyja sem szerette, s megenyhült rá a lelke. Most nem hogy enyhült volna, még keservesebb lett a Julisra való emlékezéssel. Valami fájó sejtelem nyomta a szivét, mint egy rossz álom, a melynek boszorkánynyomása alól nem birt szabadulni. Leült a gákovai határdombra a zombori országut mentén, s bámult, bámult a tanya felé, mintha minden vágya a szemébe szállt volna. Az ökör csöndesen legelgetett mellette, néha-néha megrázta csengős nyakát, mire zümmögve repültek szét a méhek a mező virágairól. Andris nézett a végtelen zöld rónára, a végtelen kék égre, ott fehérlett a staniticsi torony, amodább Zombor három tornya, balra kanyargott a nádas Bara, a krusevlyai tanyák; nem nézte egyiket sem. Sokkal messzebb járt a szeme, — a jövendőben.

Bealkonyodott, mire magához tért elmélyedettségéből. Leballagott a tanya felé.

A kanász volt az első ismerős, a kivel találkozott. Máskor mindig röhögve fogadta, meg bagót kért tőle. Most levette zsiros karimáju kalapját, ugy köszönt neki.

Andris váltig tünödött rajta, hogy neki szól-e a köszöntés, vagy az ökörnek? Mivelhogy az ökör uj volt, — vele pedig azelőtt nem történt soha ilyetén megtiszteltetés.

A kutyák a régi módon ugráltak feléje. A

Dráva meg a Tisza, meg a Lompos. Csak a csengős ökör ellen protestáltak egy kicsit.

A mint a koronafa-sövény mellett befordult, megpillantotta Julist. Ott gyomlált a konyhakertben. A mint Andris meglátta, odaszólt neki.

— Julis lelkem. Jó estét!

Julis ijedten fordult meg, törölgette a kötényével a szemét. Vörösre volt sirva.

— Jó estét... ifiuram!...

A végét már csak ugy zokogva mondta ki. Azzal megint visszahajlott a saláta fölé, gyomlált tovább. A könyei peregtek le az arczán.

Ifiuram!? — Mintha arczul csapták volna Andrist, odafutott a sövényhez.

— Julis lelkem! mi bajod!? Jer ide, mondd el!

Julis rázta a fejét, mint a ki azt mondja, hogy mi haszna, ugy sem lehet azon segiteni!

— Apád bántott?

— Nem a.

— Ki hát?

— Senki.

— Itthon a bátyád?

— Itthon.

— Csicsó Pista is itt van?

— Az is.

Erre a szóra már átugrott Andris a sövényen, az ökröt a fékjénél fogva tartotta a sövényen kivül. Az nagy csengve-bongva rágta a sövény zöldjét.

— Kéretni jött?

— Kéretni.

— Hát az apád?

— Odad neki.

— Hát rám nem is gondoltatok?

Julis késett a felelettel.

— Nem lehet már magára gondolni...

— Mi lelt, Julis?

— Nagyon nagy ur lettél... lett az ifiur!

— Mi a menkő!

Valamit kezdett sejteni. Kusza Panna jutott eszébe.

— Ma este megyek Monostorra a néném hez... ott is maradok a... lakadalomig!

— Ma este!...

Hogy mennyi fájdalom volt ebben a két szóban, azt csak a jó isten tudhatta. Annyi bizonyos, hogy a szó megakadt rá mind a kettőjök nyelvén.

— Semmi mondanivalód nincs hozzám?

Julis sirva közeledett. Ráborult az Andris keblére, — megcsókolta forrón, azzal elfutott a méhes felé. Csak annyit kiáltott vissza:

— Imádkozzék értem!

Andris pedig visszament a sövényen, bevezette az ökröt az istállóba; süvegelték valamennyien. A félszer alatt fényes hintó állt. Valami ugy szoritotta a szivét, ahányszor csak rátévedt a szeme. Mintha sejtette volna, hogy ez a fényes hintó hozta meg minden boldogtalanságát.

Azzal csöndesen ballagott be a kis fehér ház

felé, azt forgatván elméjében, hogy mint leszen ő az ökörrel történteket előadandó?

A konyhaajtó előtt pipázott foghegyre Csicsó Pista. Valami nagy megvetés volt a tekintetében a mint Andrisra nézett, mintha csak azt mondta volna: mégis az enyim lesz Julis!

Mintegy feleletül erre a hangtalan dicsekedésre felelt odabenn egy hang.

— Ki tudja?

A szobában beszélgettek. Andris belépett,

A keresztlábu asztal körül állott két-három uriember, mögöttük Sajgó uram. Andris köszöntötte a bentlevőket, azzal egyenesen Sajgó felé tartott.

— Gazduram . . . csak egy ökröt hoztam. A másik beleveszett a bezdáni erdőbe.

. . . Lánczos lobogós tere . . . izé . . . nagyon jól van fiam; meg lesz az fizetve.

Andris gondolta magában, hogy arra bizony jó ideig fog várni Sajgó uram, s épen a történteken gondolkozott, mikor a gazda szavai teljesen megvilágositották a dolgok állását.

— Mert kedves Andris öcsém, mától fogva vagyon, a ki te helyetted szavatol és fizet. Ime megtaláltuk az apádat, — vagyis —

Egy magas, őszbecsavarodott szakálu, komorarczu ur jött feléje s ki vette Sajgó gazda szájából a szót.

— Megtaláltuk egymást, édes fiam. Ezen az asztalon fekszik a ruha, melybe pólyálva talált

Sajgó uram. A mellé tett levél, meg a czigányasszony keresztje csak felületes megerősités.

Andris átlátta, hogy ez az az ember, a ki őt boldogtalanná teszi.

— Ki légyen az ur?

Sajgó uram nagy reverencziával világositotta fel Andrist.

— A zalathi gróf ő méltósága.

Andrissal egyet fordult a szoba, a puszta, meg a világ. Megátkozta magában a születése óráját.

A gróf szavai, melyeket folytatólag hozzá intézett, ugy hangzottak előtte, minta álomban hallotta volna.

— Már most, édes fiam, átveszem gondviselésed terhét Sajgó gazdától, kit dusan jutalmazok meg neveltetésedért. Igyekezni fogunk pótolni az elmulasztottakat. Elfoglalod illő helyedet ott, a hová való vagy, s felhagysz mindennemü előbbi összeköttetéseiddel. Hálás és jóindulatu maradhatsz mindenki iránt, de soha sem fogod felejteni azt, hogy életed eddigi folyama egy nagy tévedés volt, semmi más; a sorsé, vagy — akárkié. A tévedés kiderült, — igyekezni fogunk azt felejteni és feledtetni, valamint te is felejteni fogod azt, mint egy rossz álmot.

A többit már alig hallotta Andris. Csak ugy rémlett, mintha azok az urak valamit felolvastak meg aláirtak volna, meg mintha ő Sajgó gazdának a nyakába borult volna. Érezte a kocsi robogását. Egy dühös, irigy pillantásra is emlékezett. A Csicsó Pistáé volt. Csak valami elfojtott zokogást vélt tisz-

tán hallani, a mint a hajló gyepen szállt tova a hintó, — valahonnét a kert sövénye mögül. Tisztán csak akkor jött magához, mikor a kocsiutra befordulva, a határdomb oldalán Kusza Pannát pillantotta meg guggolva, a mint két kezét felemelve kiáltott utána:

— Ugy-e álltam a szavamnak, méltóságos uram!?

Andris megátkozta magában még azt a lépést is, a melyet Fityiért tett. Azzal nekidőlt a kocsioldalnak, s ugy tett, mintha hallgatná a gróf szavait s elmerengett a csillagos égbe.

Minden csillag ugy hítta, ugy marasztalta. A füben csirpelő tücskök, a nyikorgó kutgém, a távoli kutyaugatás, az erdő felől hangzó nóta, a hazatérő nyáj halk kolompja...ugy fájtak neki, ugy hívták vissza mind. Mintha minden fűszál a lelkéhez lett volna nőve s ugy szakadt volna le onnét szálankint.

Kezébe hajtotta fejét és sírt keservesen.

A gróf fürkészve tekintett rá s azt mormogta magában:

— Lám, a váratlan öröm, a boldogság! Szegény fiu!

III.

Az, a ki isten szabad ege alatt szivta magába a tudományok alapját és végczélját: az igazságot, a kinek lelke együtt fejlődött a mezők virá-

gaival, a ki együtt imádkozott a pacsirtával s a kelő nap arczán kereste az isten képét, a természet szabad fia, — sohasem fogja magába szivhatni a hazug világ sophistikáját, czifra szavakba öltöztetett tudatlanságát, az nem fogja formába szoritani szivét és eszét, az nem fogja megtanulni a czifra nyomoruság mézes-mázos nyelvét, a szappanburborékok álragyogását, a szemforgatók édes-szavu káromlásait, s nem állit fel magának minden lépten-nyomon hamis isteneket. Leveti magáról a ráerőszakolt álruhát s minden szava el fogja árulni azt, a mit a nagyvilágban nem szabad: lelke minden gondolatát, s ki fogja tárni mindenkinek a világ által legjobban rejtegetett titkot: szive mélyét, lelke bensejét.

Andrisból Endre lett, nagyur, gazdag ember; belsőleg azonban megmaradt a puszták szabad fia. Mesterek nem boldogultak vele, tudomány nem ment a fejébe. Egy tudománya volt: az igazmondás, egy érzése: szerelme, — ez egyik sem volt kelendő azokban a körökben, melyek ezután már az ő otthonát fogják képezni. Egytől irtózott egész életében — a hazugságtól. Ebben az uj világban, melybe most kényszeritették, minden lépten-nyomon ezzel találkozott a legutálatosabb formákban. Egyszer barátságot hazudott, másszor részvétet. Egyszer a rokonszenv álarcza alá bujt, másszor a szerelem képét öltötte föl. Megundorodott egész lelkében, megátkozta azt a perczet is, mikor jót tett a czigánylegénynyel, mert annak tulajdonitotta minden

boldogtalanságát. A gróf napról napra komorabb lett. Belátta, hogy Endréből nem faraghat semmit, s még egy utolsó lépésre határozta el magát. Katonai nevelő-intézetbe adta a fiut.

Eddig elkerülte a katonasort. A világ semmiféle anyakönyvének alapján nem kereshették. Az a nagy anyakönyv, a melynek lapjaira minden be van vezetve, a természet, — az az örökbéke reszpublikája. Annak nincs szüksége katonákra. Az csak gyógyitani tud, nem pedig sebeket ütni. Az intézetben első dolga volt jelenteni, hogy ő huszonhárom éves, nem tagadhatja, eddig nem keresték, most ime maga bevallja, — eléáll, sorozzák őt be sorkatonának.

Hiába csititották, hiába törekedett kimenteni a gróf, — a puszták fiát nem kapaczitálhatta senki. Besoroztatta magát.

Ő felgondolta egyszerü paraszteszével, hogy majd ilyen uton talán visszanyeri előbbi szabadságát, függetlenségét. Remélte, hogy igy talán egyszer vagy másszor csak oda kerül, ahová szive, lelke vonzotta — a kedves kis tanyára s viszontlátja azokat, a kik szeretik — és azt a kit szeret.

Mert ezt az egyet tiltotta meg a gróf legjobban. Hallani sem akart róla, hogy Andris visszatérjen a rónára. Ajánlott neki utazást külföldre, isten tudja hová, — a fiu csak rázta a fejét és azt mondta, hogy inkább soha sem megy sehová.

A gróf azt mondta rá, hogy makacs, paraszttermészete van. Hogy a tanyai élet kitörölt lelké-

ből minden arisztokratikus vonást, hogy soha sem lesz belőle semmi. Paraszt volt, paraszt fog maradni. Szégyenfolt a családon.

A szegény fiunak olyankor köny tolult a szemébe, de el kellett rejteni a buját, mert még kinevették vele. Egy siró arisztokrata!

Bánta is ő, mulassanak, vadászszanak, bálozzanak, a mennyit tetszik, ő ugyan részt nem vesz abban soha. Ügyetlen, — nem tud forgolódni uri körökben, esetlen a tartása, ostoba a beszédje. Hiszen ő csak őszintén tud beszélni. Arról pedig, a ki őszinte, azt mondják a szalonokban, hogy paraszt — vagy bolond.

Pedig a nők némelyike nagyon sajnálta, hogy a deli fiu nem akar hajlani, nem akar csiszolódni. Hány öreg matróna megszólította édeskés-nyájas hangon az «ifju grófot» ez vagy amaz ürügy alatt. Éltes kisasszonyok, comtessek, baronessek, fiatal özvegyek a koronás világból. Hanem aztán többször nem is szóllitották meg. Hogyis ne, mikor az első szava is az volt a szépelgő delnőkhöz, hogy:

— Asszonynéném...

Több aztán nem is kellett.

Egyiknek pláne azt mondta, hogy hol veszi azt a sok festéket, a mit a képére rak? Másiknak csudálkozását fejezte ki, hogy ilyen vén létére még nem ment férjhez.

Ha pedig valahol czigánybanda játszott a főuri bálok valamelyikén, azonnal megszólitotta őket, hogy nem ismeri-e valamelyikök Fityit?

Egyik aztán tudott róla valamit. Azt mondta, hogy megölt egy embert, most nyomozzák. Zsivány lett a bezdáni erdőben.

Ez már szeget ütött a fejébe. Akkor kezdet-morfondírozni a katonaságról. Szerencsére vagy szerencsétlenségre a gróf is akkor jött arra a gondolatra, hogy a fiuból máskép nem faraghat embert, ha csak a katonasághoz nem adja.

Ezt a tervet foganatositotta is, csakhogy nem ugy sült el a dolog, mint gondolta. Tisztet akart Andrisból faragni, s lett belőle, mire térült-fordult, közvitéz.

Még pedig milyen közvitéz!

Egy év elmult, hogy a tanyáról fölhozták. A puszták fiának szabad lelke lángolt benne még mint dig, de a bánásmód, melyben részesült, e szabad lélek mélyében felkeltette a daczot, a nyakasságot. Az meg is járja a pusztán, meg a karámon, hanem már a «gefreiterrel» szemközt főbün. Pedig Andris az arisztokrata körök kedvéért meg nem változtatta a természetét, — egy gefreiter miatt hát ugyan csak nem lesz más ember.

Egy reggel azt találta neki mondani valamelyik bajonétos «vorgesetzter», hogy «pofon ütöm kendet.» Andris azt mondta rá:

— Hadd lám!

A gefreiter aztán meg is akarta neki mutatni.

Csak akarta; mert a mint Andris látta, hogy

a freiter kezet emel, torkon ragadta, mint az örvös kutyát s ugy megszoritotta a nyakravalóját, hogy a jámbor császári királyi gefreiter elkékült belé, mint egy bakamondur.

Ebből természetesen lárma lett, regimentsrapport, einzeln és még sok egyéb.

Az az «einzeln» pedig nem a legkellemesebb neme a bebörtönöztetésnek. Beszélhetnek róla, a kik benne voltak, különösen, ha kurtavas is volt hozzá.

Szerencsére napjában egyszer kivezetik az «einzeln» lakóit sétára, szuronyok között. Ezt az alkalmat használta fel Andris is, hogy megszabaduljon az einzelntől és gyöngyélettől egyaránt. Érezte, hogy egyik sem neki való.

Valami főtiszt látogatta meg váratlan-hirtelen a kaszárnyát, nagy ribillió támadt, fegyverbe kiáltották az egész legénységet, — az egész kaszárnya-udvar elvesztette a fejét. Andris hamar átgondolta a dolgok sorát s a zürzavarban beillant a fáskamarába.

Ott levetette a mondurt. Megyei rabok fűrészeltek fát a szomszéd ház udvarán. Csak egy deszkát kellett lejebb szoritani, hogy átmászhassék. Ott az ölfa által eltakarva, a halomba rakott ruhák közül egy dolmányt meg kalapot vett el, tett a helyébe egynehány ezüst forintot, s azzal a kapun ki.

A kaszárnyában azalatt folyt a parádé.

Ő pedig a Duna-partnak vette utját. A mint meglátta a szőke vizet, mely az ő szeretett alföldje

felé foly le, megkönnyebbült a lelke. Meg a pőre ruha is egészen uj emberré varázsolta. Megint annak érezte magát, a mi volt ezelőtt egy esztendővel.

Ezelőtt egy esztendővel! Mintha egy hosszu, félelmes álom feküdnék az akkor és most között.

Nem is volt ideje arról gondolkodni. Megkérdezte a révészeket, melyik gabnáshajó indul lefelé ma este? Mutattak neki egy üres apatini dereglyét, arra fölvétette magát evezősnek s adott a kormányosnak két máriást, hogy elébb induljanak.

Egy fél óra mulva uszott a dereglye a Dunán lefelé. A mint a Csepel sziget orra felé ment a dereglye, nagy dob- és trombitaszó hallatszott a soroksári vám felől. Akkor adták ki a rendeletet, hogy minden a vámon áthaladó gyanus ember motoztassék meg, mert katonaszökevény van a városban.

Andris pedig nagy nyugodtan emelte előrehátra a nagy evezőgerendát, és bámult vissza a Gellérthegy ormán magasló csillagvizsgáló toronyra.

A kormányos pedig hosszasan nézett Andrisra. Végtére a vállára tette kezét és igy szólt:

— Nem láttalak én téged öcsém ezelőtt egy esztendővel a bezdáni rében?

— Jó esze van kednek, kormányos, mert én ott voltam.

— Hát csak nem ismersz meg, Andris?

— Nem én.

— Néz meg hát jobban.

Azzal föltolta szemébe huzott báránybőr sipkáját.

— Jóska bácsi!

— Csiba te! Ökrös Mihálynak hinak itt. Csikókat vontattunk föl Pestre. Hát te csak mégis megfogadtad a szavamat?

— Én-e?

— Te hát. 'Szen dezentor vagy, látom!

— Miről?

— Hát, öcsém, a nyakadon felejtetted azt a gégeszoritot. Azt máskor dobd el, mert rád ismernek.

Andris nagyijedten tépte le magáról a nyakravalót. A bizony ott maradt.

— No, sebaj, Andris. Én is voltam dezentor, mégis itt vagyok. A dereglyén ne félj. Ide nem szagol senki.

Azzal a ráckevei Duna-ágnak forditotta a dereglyét, s a füzes alatt eveztetett tovább.

— Erre nem jár annyi hajó.

Négynapi evezés után valahol Baja fölött kötött ki. Odahagyta a dereglyét s Andrissal meg három evezőssel befelé csapott a sürünek, mely a parton lefelé terjed el. Vagy kétórai gyaloglás után egy nádkunyhónál állapodtak meg. Éjszaka volt már, a kunyhó előtt füstölgött valami tüznek a romja, melyre szunyogkergetőül száraz füveket raktak; csakugy fuladozik az ember a füstjétől, hát még a sznnyog? Jóska bekiáltott a kunyhóba. Semmi felelet.

— Gyujtsátok föl azt a tüzet, legények, főzzetek valamit; én addig elmegyek fölkeresni azt a vén boszorkányt.

— Kit?

— Kusza Pannát. Az itt a vendéglátó.

— Akkor én is megyek.

— Hova, Andris szógám?

— Kusza Pannát fölkeresni.

— Mi dolgod vele?

— A fiát kérdezem. Csak azzal akarok beszélni.

— Ahhoz én is elvezethetlek holnap éjszaka. Az is a czéhünkből való. Ott kóborog a bezdáni erdőben. Beszélhetsz vele holnap éjjel. Addig maradj itt veszteg.

Andris aztán lefeküdt a tüz mellé s nézte egész éjjel az égen futó felhőket, melyek hol ki engedték buni a holdvilágot, hol meg eltakarták.

Elgondolta magában, hogy micsoda viszontlátás lesz az? Mit fog neki Fityi mondani? Mert tudta, hogy az az anyja révén mindent tudhat, a mi csak a tanyán történt. Hol van Julis? Kit ölt meg Fityi? Mit fog szólani ahhoz, hogy ő most földönfutó dezentor. Fityi is, meg Julis is. Jobb lett volna el sem szökni. Jobb lett volna be sem állani katonának. Még jobb lett volna sohasem is látni Pestet . . . nem ismerni meg a grófot . . . nem segiteni a czigányon . . . az ökör is megmaradt volna, meg ő sem lett volna földönfutó.

Különben ki tudja? Hátha Julis ugysem lett

volna az övé? Hátha már régen a Csicsó Pista felesége, talán gyermekének anyja is már? Hátha el is felejtette?

Erre a gondolatra aztán nagyon, de nagyon elszorult a szive. Megfordult a másik oldalára; elhitette magával, hogy a bicskája a zsebében van, arra feküdt, az nyomja olyan nagyon.

Az égen akkor futott le egy fehérfényű csillag. Ezerfelé sziporkázott, mintha ezüst cseppek hullottak volna a kék égből, aztán kialudt.

Andris elnézte a hamvadó sziporkákat az égen; két kezében tartotta fejét.

— Ki halt meg most?

Nézett a hamvadó parázsba. Kis tüzszemecskék futkároztak ide s tova a fekete, kialvó üszkökön, miket a nép barátoknak nevez a pokolban. Andris bámulta őket mig ki nem hamvadt az utósó is.

Társai horkoltak mellette, Valahol messze, kutyák ugattak. Néha-néha megrezdült fölötte a lomb, a mint az éjjeli szél átsuhant közötte. Ősz felé járt, egy-egy hervadó levél hullott reája. Hajnalig egészen el volt boritva száraz levéllel.

Akkor jött meg Jóska azzal az ujsággal, hogy a banya alighanem a fiánál van a bezdáni erdőben, mert egész Szent-Istvánt meg Baját felkutatta érte, de nem lelte sehol.

Azzal lefeküdtek mind a ketten s elaludtak mélyen. Jól lefelé hajlott már a nap, mikor fölébredtek.

A két evezősnek hült helye volt. Valami «üz-

letők» akadt, az után láttak. A csikós fölkelt, nagyokat füttyentett, be az erdő felé.

Sok füttyentgetés után eljött az egyik dereglyés, két lovat vezetve maga után. Fel volt kantározva mind a kettő.

Jóska felült az egyikre s lábát a kengyelbe illesztette.

— Andris szógám, ülj fel erre a vasderesre, aztán csak járj a nyomomban mindéltig. Ti meg őrizzétek ezt a kunyhót; ha az a vén saraglya haza talál vetődni, mondjátok meg neki, hogy a fiát mentünk fölkeresni. Vegyétek el tőle a passzusokat, aztán jertek utánam.

Azzal nekiugratott az erdő sürüjének.

A sürü lombon itt-ott áttört a napsugár, s mint egy vágtató aranylovas száguldott át a futók fején, arczán. Beljebb lassitani kellett a menést. Minduntalan ágat kellett félrehajtani, faderekat kikerülni, bozótot áttörni. Néhol meg is álltak, mintha a vén csikós tájékozni akarná magát. Észre sem vették, hogy lassan besötétedik.

Egyszerre vége szakadt az erdőnek, épen egy Duna-ág előtt. Megálltak. A nyugati égen nehéz viharfelhők közelegtek, olykor-olykor nagyot villámlott s a falevelek egy pillanatra ezüstté változtak a homályban. Messziről malmok kelepelése hallatszott.

— Merre vagyunk, bátya?

— Hallod a ketyegést? Azok a a dautovai malmok.

— Hát minek hozott ked erre?

— Majd meglátod.

Lassan leléptetett a vizbe. A ló fejét magasra tartva uszott beljebb és beljebb, hosszu vizbarázdát huzva maga után. A villámlás megezüstözte a felkavart hullámot, mintha csak a tündérmesék ezüst folyóján usztattak volna át.

Andris követte szó nélkül.

A tulparti cserjék közt felkapaszkodva, messze sik vidék állott előttök, melynek szegélyét, a mint a gyakori villámlásnál ki lehetett venni, sötét erdő képezte. A csikós arra mutatott.

— Fél óra mulva ott leszünk. Két óra alatt meglátjuk, a kit keresünk!

Sarkantyuba kapta lovát s szélsebes csikós tempóban iramodott neki a sötét pusztának. Andris nyomában.

Szél emelkedett a rónán. Mintha valaki sirt volna a levegőben. A lovak patkója tompa dobbanással verte föl a homokot, mintha felhő támadt volna nyomukban, hogy eltakarja őket. A mint a villám a lobogóhaju, barnaarczu lovasokra fénylett, ugy tetszett, mintha fekete kisértetek kergetődznének az égi háboruval. Elérték az erdőt. Az erdőszélben csőszház állt, az előtt egy kutya vonitott, üvöltött keservesen. Andrist bántotta az a vészjósló üvöltés.

— Mit nyávog az a dög olyan keservesen?

— Megölték a gazdáját, azt virasztja. Nem tudom, eltemették-e már?

— Kik ölték meg?

— A ráczok.

— Minek?

— A lányát védelmezte előlök, le is ütött vagy kettőt, — a többi aztán felkötötte a kapufélfára. Tán még most is ott lóg.

Andris azt hitte, látja is azt a lóbálódzó fehér alakot a vonitó kutya fölött, villámfénynél. Balra rántotta a kantárszárát.

— Ne menjünk arra Jóska bácsi.

— Nem is jó. Sok arra az árok.

Azzal nekicsapott az erdőnek s nehány ölnyire az erdőszéltől beljebb egy kiszáradt folyamágyban nyargalt tovább; ez volt a legrövidebb és könnyebb ut. A lágy homok itt-ott mélyebbre süppedt a lovak alatt, — akkor a part felé tartott. A vén fák sötét kisértetek gyanánt hajlongtak fölöttük, s a mint átvillámlott az égen, mintha arcza, szeme lett volna mindegyiknek, mintha girbegurba ág-karjaikkal meg akarták volna fogni őket, mintha csavargós, kajla gyökérlábaikkal csánkot akartak volna vetni a száguldó lovaknak. Andris elborzadt belé, először életében.

Mintha most is hallotta volna a kutyavonitást.

Messziről tompa dörgés robogott át az égen. — A fák mélyebbre hajoltak a vihar hatalma előtt. Itt-ott nagyot durrant egy eltörő ág, s recsegve himbálódzott csonka törzsökén. Benn az erdőben visitott egy halálmadár.

A csikós elhagyta a folyamágyat, s befelé tartott az erdőnek. A bagoly-vijjogás egyre közelebb hallatszott.

Egy pilanatra megállt a szél, mintha szünetet tartott volna. Valami felhőrongyon át kibukkant a holdvilág. A bagoly egészen közelben sirt az ágak közt. A csikós egy helyre mutatott, hol a fák ritkulni látszottak.

— Ott vannak.

Valami gyönge vörös fény szüröngött a bokrokon. A füstjét lehetett érezni. Lassan arra tartottak. Mire elérték, teljesen kibujt a holdvilág. Andris megismerte az ingoványt, melyből egy esztendeje ilyenkor huzta ki a czigányfiut.

Körülnézett. A tüz épen ott égett, a hol tavaly. Kusza Panna ott guggolt a tüz mellett, Fityi meg a cserfának támaszkodva bámult a lángokba, melyek barna arczát vörösre festették.

Leszálltak a lóról. Jóska a cserjébe rejtette őket, Andris meg a tüz felé tartott.

— Fityi! te vagy az?

A czigány ijedten fordult meg, s a fának támasztott lőfegyveréhez kapott.

— Ki vagy?

A holdvilág épen rájok sütött. Kusza Panna elkiáltotta magát.

— Lelkem Andriskám! te vagy az?

— Andris! — kiáltott a czigány. — Mióta vártalak!

— Elkéstem, ugy-e?

A czigány ellökte a fegyvert magától. Nem mert Andrisnak a szeme közé nézni, csak ugy félmorogva, fél tompán azt felelte rá, hogy:

— El.

Andrisnak átnyilallott valami a lelkén. Körülnézett. Az ingovány-sáson most is ezer vizcsepp reszketett, s ezer vizcseppen ezer holdsugár, — csak a fák között üvöltött át valami vészjósló szélsirás s a szomszéd fáról vijjogott a halálmadár.

Megpillantotta a czigányasszonyt. Odafordult Fityihez.

— Megbocsátom az anyádnak, hogy boldogtalanná tett egész életemre. Ha tudta a titkot, mért nem hallgatta el, mért csinált belőlem, senki fiából, urak bolondját, földönfutót.

A csikós közbemordult.

— Nem jó lesz neked itt maradnod, Panna. Jere velem. Nálad vannak-e a passzusok?

— A bezdáni révészeknél hagytam. Azt mondta ked, hogy arra jön.

Alig tudott szólni szegény vén asszony az elkeseredettségtől. Fájt neki, hogy az ő vélt jótéteménye, hálája, igy ütött ki.

— Lássunk hát utána. Andris, a csikókat a berekben hagytam. Használhatjátok, ugy tudom, hogy nem maradtok itt. Isten megáldjon!

Azzal eltünt a czigányasszonynyal együtt a sürüben.

Andris nem is igen nézett utánok. Leült a

fagyökére, s találgatta lelkében, hogy mit fog hallani?

Soká maradtak szótlanul. Az ég egészen beborult az erdő fölött. Utójára is Andris törte meg a csendet.

— Kit öltél meg, Fityi?

A czigány mint egy álomból tért magához. Megfogta a puskacsövet, s vadul nézett a tüzbe.

— Csicsó Pistát.

Andris felállt. Tudta, hogy ez a kezdete annak, a mi ő rá tartozik.

— Miért?

— Mert megfogadtam neked, hogy ha valaha rám szorulsz, megszolgálom a mit velem tettél; nem tett én velem jót teljes világi életemben senki, csak te. Elmentél, bár tudtam, hogy nem jószántodból. Itt hagytad a szeretődet. Tudod, hogy Csicsó Pista kerülgette, meg is kérette, neki is adták. Én pedig azt mondtam, hogy a te szeretőd nem lesz a másé, de még leginkább a Csicsó Pistáé nem. Gyermekkoromban eleget megrugdosott, megvérzett, azt nem rovom fel neki. De hogy a Julis szivét megtörje, azét, a ki téged szeret, azt nem hagytam. Lelőttem a lakodalom napján, mikor esküvőre vitte Julist, ott a templomajtóban. Julis, tudom, hogy megköszönte. Te is, tudom.

Andris alig birta kimondani a szót, hogy:

— Köszönöm.

— Nem tartozol értte semmi köszönettel. Egy életért más. Csak...elébb jöttél volna!

— Hát Julis.

A czigány késett a felelettel.

— Mondd... hát Julis?

— Meghalt.

— Mikor...?

— Az éjjel... onnét jöttem ide. Megölte a bánat.

Andris nekitámaszkodott a cserfának, mintha le akart volna roskadni valami ismeretlen tehernek a sulya alatt. Fölnézett borus szemmel a felhős égboltozatra, mintha az istent vádolta volna bánatos tekintetével, hogy mért nem vigyáz jobban az égi világosságokra, mért engedi lehullani a legszebb csillagokat?...

Nagysokára lélekzett föl. Fityi tartotta fejét a két keze közt. Ránézett. Az nem tudta kiállni a tekintetét.

— Fityi. Tégy meg nekem még egy szolgálatot.

— Az isten látja a lelkemet, szivesen.

— Mikor temették el Julist?

— Máma, estharangszó előtt.

— Vezess el a sirjához.

— Elvezetlek.

Azzal elment, leoldta a lovak fékjét s kivezette őket a berekből.

Alig értek a bezdáni mezőkre, kitört a vihar teljes erővel. Föllegkolosszusok az égen irtózatos dörgéssel hömpölyögtek egymáson keresztül. Villám villámot ért. Borus, zuhataggal elöntött vidék képét

tárta föl minden villám, mintha a limbus fenekét világositotta volna meg, és az ég oszlopai látszottak leszakadni minden dördüléssel.

A lovasokat éles korbácsával verte a zápor, csurgott lovaikról a viz. Különben szerencséjük volt; nem vette őket észre Bezdánon keresztül egy lélek sem.

A városon kivül Andris keletnek forditotta a lovát. A zápor szünni kezdett.

— Hová arra, Andris?

— A tanyát akarom látni . . . még egyszer.

— Ne menj arra. Tizennégy komiszárius ment oda ma délután. Hirét vették, hogy arra jártam, most lesnek. Mindig a nyomomat szokták őrizni.

— Nekem mindegy. Nem ér az én életem már egy batkát.

— Jó.

A vihar, mintha uj fölleg-bajtársakat keresett volna a határon, kavargott erre-amarra. Éjszakról haragos fekete felhő repült segitségére. A szél egyre fujt, s már háromfelől is villámlott.

Elérték a tanyát. Andris leszállt a sövény mellett, azon a helyen, a hol utójára látta Julist. Ugy érezte, hogy az ő lelkében is vihar kavarodik, föllegek szakadnak egybe, záporkönyjük végig csordult az arczán.

A tanyán ugattak a kutyák, megsejditették az idegent. Fityi nem akarta zavarni Andrist, mig észre nem vette, hogy világot gyujtanak a tanyán s fehér alakok járnak-kelnek az udvaron.

— Andris te. Talpon vannak a tanyán!

Andris felocsudott. Felhágott a kengyelbe egy nehéz sohajtással s intett Fityinek, hogy vezesse.

Fityi keresztülvágott az avaron, szél ellenében, neki a szomszéd falunak, torony iránt.

A kutyák nyomukban voltak. Mikor a szél egy perczre megállt, mintha lovak is dobogtak volna mögöttük. Szerencsétlenségükre mindig szaporábban villámlott. Ha valaki mögöttük jön, el nem tévesztheti őket szem elől.

A temető árkában megálltak. A szél odahozta az óraütést. Egy óra volt éjfél után. A szél erősbödött, lengette a kórókat a sirhantokon.

Fityi a legutósóhoz vezette Andrist. Rózsaszinü pántlika volt fehér kereszten a jele.

— Ez az.

Andrisnak lassan megtörtek a térdei. Ráborult a nedves hantokra, melyek az ő üdvösségét takarták el. Sokáig zokogott rajta keservesen, mint egy gyerek.

Fityi eltakarta az arczát. Alig hallhatólag mormogta maga elé.

— Te szeretted jobban . . . Te érdemelted volna, ugyis téged szeretett. Én nem érdemlem, hogy szeressenek.

A lovak nyihogni kezdtek az árokban. Fityi roszat sejtett.

— Nem megyünk még, Andris?

— Hagyj még itt maradnom . . . egy keveset!

Nem volt ideje többet mondani. Egyet villám-

lott az égen, meg a temetősövény mellett. Az égi villám valahol messze csapott le, — a földi lesodorta a rózsaszinü szalagot a fejfáról. Puskalövés volt.

— Andris, körül vagyunk fogva. Utánunk jöttek a tanyai komiszáriusok.

— Még itt sincs nyugtom? Mikor nyugszom hát én meg valahol?

— Nemsokára.

A csendőrök körülfogták a kis temetőt, s tüzelni kezdtek a keresztek felé. Nagyot koppanva fordult ki egynehány fejfa melletük; Fityi az árok felé akart huzódni. Andris még egyszer lehajlott, hogy megcsókolja a fejfát. Egy hosszu villám czikázott át kelettől nyugatig, egy perczig kisérteties világosságot hintve a viharkuszálta pusztára s kiforgatott temetőre. Három lövés dördült el a világánál Andris felé. Mind a három talált.

Odarogyott a fejfára. Vére elvegyült a hullani kezdő záporral s leszivárgott a hantok alá, melyek az ő világát takarták. Az a meghasadt sziv odalenn vigasztalást merithetett magának belőle a halál után.

Mikor a czigány látta, hogy Andris visszaesik, megfordult és visszatért hozzá.

A sövény mellől rákiáltottak.

— Add meg magadat!

— Most már meg.

Hét-nyolcz ember ugrott be a sövényen, kö-

rülvették, hogy megkötözzék. A csendőrök hadnagya megismerte. Ijedten nézett a holttestre.

— Hát akkor ez kicsoda?

Két csendőr az arczára világitott. A megtörő szemek a czigányra voltak függesztve.

— Ez? válaszolt, — ez a zalathi gróf!

A haldokló szemei egyet villantak még, mintha protestáltak volna a név ellen, a mely kiragadta őt világából és boldogtalanná tette. A czigány megértette a néma intést s a lezáruló szemekre nézve, igy fejezte be:

— A senki fia!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A kapotnyaki papház.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Benn, az erdélyi hegyek között nyugodalmasabb élet van, mint «idekünn» Magyarországon. Valami otthonosabb jellege van annak az elkeritett vidéknek, a fenyvesek levegője mintha nyugasztaná a sziveket s megóvná a lángoló szenvedélyektől. Már a mint az ember átlépi a Királyhágót Kornicellnél, mintha első fuvalata hatná meg annak a békének, mely ott lebeg bérceken és fenyveseken, mint a bibliában isten lelke a vizek fölött.

De nem a Királyhágó országutján haladva lehet a kapotnyaki papházhoz elérni. A járt uttól jobbra térve, a «disznókő» meredekén fölfelé átcsap az ember, folyton a Sebes-Körös jobb partján haladva a völgyek felé, s egy helyütt, hol a mélyben zubogó viz jobb partján óriás munkával robbantott alagut torkából törtet előre prüszkölve a vasut, — ott egy keskeny palló viszen át a Körös balpartjára fel a bércnek, évszázados tölgyek, majd fenyük között egy nagy, lehajló szikla alá; az a kapotnyaki pap házának védelme vihar és eső ellen. Mint fecskefészek az eresz alá, ugy van odatapasztva a szegény pópa sárháza a szirt oldalához, s hosszu

fekete vonal jelzi a sziklán az évtizedek óta arra tóduló füst helyét.

Ez a ház az egyetlen emberlakta hely az egész körülfekvő rengetegben.

Abban is egy vén, embergyülölő oláh pap lakik, a ki egykor lelki atyja volt egy virágzó községnek, mely itt terült el körülötte, oláh faluk módjára egymást kajbáló messzeségre épült házakból, vadász, halász, favágó szerszámcsináló néptől lakva. A férfiak szálasak, erőteljesek, a fáták karcsuk, csinosak, éjfélszemüek. Most? Egy-egy hamurakás jelöli a faházak egykori helyét s lenn, a sziklák alatt, van egy hosszu földszalag, telehintve fejfákkal; az a temető, abban laknak most az oláh pap egykori hivei valamennyien. Igen csöndes emberek. Harangszó fel nem ébreszti, madárdal el nem altatja őket; csak mikor tavaszszal vadul megárad az erdélyi havasok alól előtörő Sebes-Körös vize s tulcsap a természetszabta sziklagátakon, be-betör a kis temetőbe és csikorogva forditja ki a fejfákat, minden évben kimosva egy-egy koporsót is, ragadja magával alább, le a sik vidékre, s Rév, Tinód vagy Lugos népe el nem tudja gondolni, hogy micsoda passziójuk van az oláhoknak, hogy még halva is kikivánkoznak Magyarországba?

Ilyenformán a kapotnyaki pap hivei még halva is fogynak s maholnap még halottja sem lesz, a kit meglátogasson. Élő ugy sincs már vagy harmincz esztendő óta.

Nem volt az mindig ugy; s a ki nem röstel követni engem harmincz esztendővel vissza, a futó idő habjainak ellenében, megtudja, miképen haltak ki a kapotnyaki papház hivei?

II.

Fláre volt a pap lányának a neve, Onuc a fiáé. Hogy legdelibb alak lett volna a kettő a környéken, azt nem lehet mondani, mert egyformán szép volt valamennyi. Mégis a Fláre ragyogó szemeinek hire ment a tájon s nem egy fényes vadásztársaság ejtette utba Kapotnyakot, csak hogy megláthassa a kapotnyaki pap lányának ragyogó szemeit.

Forrongó időket éltünk akkor. Valami volt a levegőben: szabadságról, egyenlőségről és testvériségről zengett az ének, oly hatalmasan, oly erővel, hogy behatott még a kapotnyaki tölgyerdőkbe is. Egy napon vadásztársaság helyett fényes egyenruháju császári hadsereg vonult át a Körös pallóján, Fánye a csősz által vezéreltetve. A szerencsétlen egy ital pálinkáért megmutatta a császári csapatnak az utat, hol kerülhet eléje leghamarabb a Bucsáról érkező hondvédzászlóaljnak, mely az akkor még vasutat nem ismerő Köröságyban törtetett Nagy-Várad felé.

Egy óra alatt fenekestül fel volt fordulva az egész falu. Minden házhoz szállásoltak be katonát,

minden vagyonosabbhoz egy tisztet, a mi tökéletesen elegendő arra nézve, hogy egy oláh falu békés nyugalma teljességgel semmivé legyen téve.

A pap házához valami fiatal lovagot szállásoltak. Kapitány volt a negyedik vadászzászlóaljnál, valami Ritter von Schaumberg. Deli, ragyogó szemü, szép fiu volt, festőileg állt rajta az egyenruha, s mikor tollbokrétás kalapját feltette, bámulva néztek utána az oláh lányok. Csak Fláre, a pap lánya, tehát a háziasszony (szegény papné már rég ott pihent a körösvölgyi folyam-ágyban) nem akart tudni róla semmit. A mint legelőször megpillantotta, a szemébe nézett, a lélekzete is elállott a deli alak láttára, a szivébe nyilallott valami, a jó isten tudná megmondani, hogy micsoda? Azontul kerülte a vele való találkozást, lesütötte a szemét mikor a tiszt ránézett, s nem ült az asztalhoz sem ebédnél, sem vacsoránál, oly ürügy alatt, hogy most többen vannak az asztalnál, neki ott nincs helye, meg a konyhán is több a dolog, szükséges, hogy ott künn legyen.

De a tiszt sem erőltette a dolgot. Látszott, hogy a Fláre szép szemei mélyebb benyomást tettek rá, mintsem szerette, mintsem hitte volna. Kerülni akarta ő is, hogy ne legyen alkalma mélyebben nézni e szemekbe, melyek, tán sejtette, mind jobban rabbá teszik szivét. Sohasem volt otthon, mint Fláre sem. A lány barátnőit ment meglátogatni, a tiszt ez meg az előőrsök után nézett egész nap, hogy nem jelentenek-e valami ujat? Azontul a rengetegben keresett

nyugalmat mind a kettő, s miközben kerülték egymást uttalan utakon — épen ott kellett találkozniok.

Egy délután fegyverével kint bolyongott a kapitány a fenyves alján. A mint a cserjésen át barangol, egy őz ugrik fel előtte. Inkább vadásztermészetből, mint öntudatosan — lekapta válláról a fegyvert s czélba vette a futó állatot, mely a sürübe ugrott. Egy perczig eltévesztette szem elől, majd megrezzent jobbról nem messze a bokor, s a tiszt egy pillanatnyt habozás után megnyomta a ravaszt, a lövés eldördült — s egy halk sikoltás felelt rá a cserjéből.

— Csaknem megkövülve bámult oda a lovag. De egy percz mulva egy nőalak bukdácsolt elő a bokrok közül, arcza vértől boritva, egyik kezével a vért igyekezett elállitani, a másikkal a bozót utban álló galyait távolitotta el. A mint megpillantották egymást — a leány ujra felsikoltott s térdre hullt, mig a tiszt fegyverét felvetve, az elszörnyedés kiáltásával rohant feléje.

Fláre volt.

— A mindenhatóra mondom! inkább saját szivembe lőttem volna, mint homlokára...

— Semmi. Alig horzsolt. Csak vérzem, de az eláll rövid időn.

A karczolás csakugyan jelentéktelen volt s a vérzés elállitása után csak csekély nyoma maradhatott. A lovagot mindaztáltal nem nyugtatta meg e beszéd.

Mentől inkább vigasztalta a leányt, annál szomorubb lett az s mikor, látván Fláre némaságát, egy köny jelent meg szemében, — a leány is zokogásban tört ki s a lovag térdére borulva igy kiáltott fel:

— Oh, mért nem öltél meg engem! jobb lett volna mind a kettőnkre nézve!...

Ez a vallomás nyitotta fel a lovag szemét.

— Hogyan, te halni kivánsz akkor, a midőn szivedben a jövendő boldogság első csiráit érzed! Hát nem lehetnél te sohasem az enyém? Hát oly messze vagyunk mi egymástól szivben, lélekben, hogy ne közelithetnénk egymáshoz soha? Látod, a hadjárat elmulik; én dicsőséggel, hirrel, érdemrendekkel diszítve térek meg a csatákból, s babérosan, fényesen eljövök éretted ide a bérczek közé, megesküszünk, itt, a kis falusi templomban, aztán elviszlek a messze rónán át, ahol nincs fenyves és bérczi zivatar, a nagy, fényes városba napnyugat felé, hol a templomok tornya az eget veri s a házak árnyékában százezren járnak... Ott urasszony lesz az én szeretettem, az én Flárém s mindenkitől irigyelve élsz velem boldogul!

— S az atyám? Az atyámról elfeledkeztél?

— Oh, nem!... minden évben, mikor eljön a délibábos nyár, mikor a felhőket verő házak között kiállhatatlan lesz az élet, eljövünk ide őt meglátogatni, hozunk neki ajándékokat a nyugat városaiból, a miknek itt a fenyvesek alatt hirét sem ösmerik s fognak téged bámulni és irigyelni a falu-

beli lányok, mert nem kék viganóban s nem aranypénz-füzérrel jársz te akkor, de sima selyemben, a minek tükrén megtörik a napsugár!

Az oláh leány könyben uszó szemeivel térden állva nézett a lovagra, mialatt csepegő vére pirosra festé körülötte a fehér virágokat.

— Szép álom — susogá, — szép álom!

— Nem álom. Ha akarod: valósitsuk meg! Légy az enyim!

Azzal át akarta fonni karcsu derekát.

Fláre, mint a kigyó, melyre parázs hullott, szisszenve ugrott fel s ellökte magától a vakmerőt. A mit aztán mondott, azt a harag és szégyen miatt fojtott hangon alig tudta elzokogni.

— A tiéd? a tiéd!...mint az utczai leányok lenn a városokban?...Hát te nem tudod, hogy mi itt fenn ... közelebb vagyunk az istenhez?...hogy az mindent meglát? hogy az téged megver?.. Azt hitted: Fláre erénye olyan könnyen sebezhető, mint homloka? Egy sugár a te fegyveredből megvérzett... egy sugár a te szemedből megöli a becsületemet? ... A puskád nem vérzett ugy, mint a szavad! ... kerető, gyalázatos!

Azzal zokogva rogyott a vérével festett füre.

A tiszt pedig lehajolt hozzá és azt mondta neki, lassu, meggyőződéstől áthatott, remegő hangon, mint a kinek lelke nagy fordulóponton ment át rövid idő alatt:

— «Fláre. Én téged szeretlek és el akarlak venni feleségül. Én most felkelek és elmegyek. Me-

gyek le a faluba. Ott riadót fuvatok és elvonulok innen csapatostul...

A leány zokogása egyre fájdalmasabb lett; a tiszt folytatta:

— Elmegyek oda, a hol ingyen osztogatják a halált, a csatamezőre. Ott dicsőséget vivok ki magamnak, vagy meghalok. Esküszöm, hogy minden kiontott csepp vérért egy ellenséges életet oltok ki. Ha oda nem vesztem, eljövök vissza s megkérlek az apádtól; át fogok térni a ti vallásotokra, mert más vallásunak apád nem adna, tudom. Ha kell: leteszem a kardot, eladom messzefekvő javaimat, épittetek e bérczek egyikére egy várat, mint őseim, s odaviszlek magammal, ha egy, ha két év beletelik is. Te addig hü lészsz, tudom!

A leány az utóbbi szavak alatt felemelte könyes szemeit a lovag komoly arczára, s mikor látta azon azt az ihletet, azt a sugarat, a mi az igazmondásnak csalhatatlan záloga — mikor hallotta az utolsó szavakat a legbensőbb bizalom hangján elmondva — megragadta a lovag kezét, egy forró csókot nyomott rá, felugrott s eltünt a cserjésbe, e szavakkal!

— Hű, mindig hű leszek!

A lovag pedig még sokáig állott ott a bérczen, a fenyves aljában, beszélgetve egy láthatatlan szellemmel, a kivel talán nagy számadása lehetett, sokáig sokáig; aztán halkan megfordult, fölvette eldobott fegyverét, s csörtetett le a bozóton át a tölgyes felé! Minden lépésére levált egy-egy kőda-

rab s haragos pattogással rohant szirtfokról szirtfokra a hegyoldalon alá, néhol sziporkázó kavicstörmeléket verve le, máshol a száraz levél közt csörtetve mint valami üldözött vad, mig a szikla szádjára érve, merész ivben szökkent ki a mélység fölé s hangtalanul zuhant alá a Kőrös forgó örvényébe.

Alkonyodott, mire leért a faluba. Ott éppen a vacsorát főzték, mikor ő meg egy előőrsi ordonnáncz egyszerre toppantak be a paplakba. Egyik jelenté: hogy «indulunk!», a másik parancsolta, hogy: «indulni kell!»

Még abban az órában dübörögtek lefelé a hegyoldalon a vadászok, hónuk alá csatolt fegyverrel óvatosan kapaszkodva azon a vékony földnyelven, mely a függélyesen fölmeredő szirtfal s a Kőrös ágya között még szabadon maradt a gyaloglók számára.

De ugyanakkor megcsendült a kapotnyaki oláh templom kis csengetyüje is, — talán esteli imára, talán egyébre?

Ugyanakkor indult ki a falu másik végén, sokkal rövidebb uton, a kapotnyaki pap fia, Onuc, barna, piros-zsinóros honvédattilában, megkerülve a kiugró szirteket, hogy hirül adja a maga zászlóaljának, hány ember és tiszt lesekedik rá a Kőrös ágyában, hol és mikor?

III.

A mint a vadászzászlóalj elhagyta az oláh falut, a pópa meghuzatta a templom csengetyüjét.

Délutáni időben szokatlan dolog Kapotnyakon. A vadásznép meghallotta a szélcsendes időben a távoli szirtek fokain, s sietett hazatérni; a halászokig is lecsengett, s azok kis kerek kézi hálóikat összeszedve kapaszkodtak fel a hegynek, a papház elé. Mikor aztán előtaláltak egy-két embert, a kik nem hallották vagy nem értették a jelt, sietve tudtára adták, hogy «fordulj vissza frátye, törvény lesz a templomban.»

Mert ennek az isten hátamegetti helynek se birája, se törvénye. Csendbiztos, szolgabiró örvend ha balsorsa nem kergeti ebbe a rengetegbe, nemhogy jószántából keresné föl. Biró és végrehajtó tehát maga a pap, a ki vasárnaponkint törvényt lát a templom fakalibájában, itél, békéltet, birságol s az ő szava szent és változhatatlan, mint a szentirás.

Lassan felgyülekezett a nép a kis fatemplom elé. Délutáni négy óra volt, ez, égbe nyuló hegyek között már alkonyat. Amint az utolsó sugarak kezdtek eltünedezni a fák ormairól, kilépett faházából a pap s áthaladva a «no rok bun»-ozó tömegen, fölreteszelte a templom ajtaját s egy halk «dei dunnye zeu»-val benyitott a felczifrázott fakápolnába.

Mindnyájan követték. Legelől Fánye, a csősz. Még most is a huszasokat olvasgatta, melyeket az osztrák tisztektől kapott az utmutatásért.

A mint megtelt a templom, a pap odaállt az oltár elé s dörgő hangon kezdett beszélni az egybegyült néptömeghez:

— Fiaim! Kinek a kegyelméből lakunk mi itt? Ki adta nekünk ezt a darab földet, ezt az erdőt, ezt a templomot? A földesur.*)

Az! az adta! — dörgé rá a nép.

— Látjátok, most eljöttek annak a jó urnak az ellenségei, s meg akarják ölni őt magát, elvenni ezt a földet, a melyet mi beépitettünk s elvenni tőlünk a kenyeret, a fiainkat meg elvinni katonának!

Az elszörnyedés moraja töltötte be a kis fa-egyházat. A pópa egyre fanatikusabban, egyre lángolóbban beszélt.

— Bántotta-e valamelyiteket a földes-gróf valaha?

— Soha senkit!

— No, lássátok; ez az ur magyar! Hát az én feleségemre emlékeztek-e még?

— Mind...mind...az isten áldja meg!

Lássátok, nem volt ház, a melyikkel jót ne tett volna, beteg, a kit meg nem gyógyitott, szegény, a kit meg nem segitett ... lássátok: az is magyar ember lánya volt!

Tetszés moraja zugott át a népen.

---

*) Gr. Z.-féle birtok.

— Már most mit érdemel az, a ki a mi földes urunkat meg akarja rabolni a földjétől, minket a mi házainktól, gyermekeinket a kenyeröktől? A ki nyakunkra hozta az idegent, utat mutatott neki az erdőn át hozzánk, beszállásolta falunkba s a szegényeket még szegényebbé tette s az árvák szájából az idegen katonának ragadta ki az utolsó falat málét? — Mit érdemel az, mondjátok?

— Halált! tüzhalált! Gyujtsátok fel a házát! Üssétek agyon! égessétek meg! — hangzott a dühös kiabálás összevissza.

Fánye az első padban összerezdült, mint a nyárfalevél, — majdnem kiejtette a kezéből a huszasokat. — De aztán daczosan vetette föl fejét s odakiáltott a zugó tömegnek:

— No pedig engem ne merjen bántani senki, mert a császáriak visszajönnek s ha engem itt nem találnak, kardra hánynak mindnyájatokat.

Ez olaj volt a tüzre! A dühöngő népnek épen csak ez a fenyegetés kellett, hogy végképen elveszitse a fejét.

— Ne féljetek! nem jön vissza azok közül egy sem! Ott az én fiam a sebesi tündérvárnál rájuk zuditja honvédtársaival a sziklatörmeléket. Ott vesznek egy lábig!

Fánye itélete ezzel ki volt mondva; megragadták, mintha szét akarnák tépni, felkapták a levegőbe, kirohantak vele a templom elé, ott összehalmozott fenyő-szilánkokra helyezték, oda kötve

egy tuskóhoz, vasvillákkal, kaszákkal körülállták s alája gyujtották a rögtönzött máglyát.

Késő éjszakáig ott piroslott a hegyfokon a zsarátnok, a Fánye máglyája, melyet az egyetlen magyarérzelmü oláh pap emeltetett az egyetlen oláh községben, mely nem volt ellensége a honvédeknek.

Ezalatt csöndesen kapaszkodott a folyammedernek fölfelé a vadászzászlóalj, szemközt a honvédségnek, lesve, várva az őrszemek jelentését az érkező hadosztályról. Azok pedig ezalatt szépen felkapaszkodtak, a «kőszent»-nél (püspököt ábrázoló szikla) a jobb és bal sziklafalra, annak nyergén mentek végig a sebesi tündérvárig, mely ugy függött a sziklafalon, mint egy parti fecskének odaragasztott fészke s várták csendesen, mi fog következni.

A vadászok azonban óvatosak voltak. A mig az előre küldött őrszemek nem jelentették, hogy rábukkantak a keresettekre, addig elszórva kapaszkodtak, mint egy legelő gulya, ugyhogy egyes puskalövésekkel is bajos lett volna őket leszedegetni, hát még lezuhanó kövekkel!

Fel kellett valakinek magát áldozni. Onuc volt a legelső, a ki ajánlkozott s a hegymászásban is a legügyesebb volt. Őt küldték ki az ellenség félrevezetésére.

Szuronyát sziklarepedésekbe dugva, bokorról bokorra, gyökérről gyökérre kapaszkodott, mint a zerge, néha hajmeresztő ugrásokkal, mig leért a

keskeny utra, melyen a vadászzászlóaljnak el kellett haladnia.

Ott lebukott egy füzfabokor mögé s nézett hosszasan, keservesen a faluja felé.

Onnan egyszerre vöröses fény kezdett derengeni a fenyvesek fölött, sötét füstgomoly által eleltakarva, majd fehér lángnyelv csapkodott fel, meg elenyészett a piros fénytengerben.

Tán a falu ég? tán a vadászok gyujtották fel elmenőben? Vagy a falu népe kétségbeesve a jövő iránt, maga előre felgyujtja kis házikóit, s megy az uttalan rengetegbe, tanyát keresni a medvék és farkasok közé?

Az pedig a Fánye máglyája volt, melyen megégették az árulót, ki nyakukra hozta az ellenséget.

A mint a halványuló piros fényességbe nézett, finom hallása egyszerre figyelmessé tette valamire. A kőtörmelék gördülése volt az a keskeny homokparton, s a folyóba gördüléskor hallatszó viz locscsanása.

Ezek léptek, óvatos, macskajárásu léptek. Ez a tiroli vadászzászlóalj előörse!

Ezalatt besötétedett, csak a távoli máglya piros fénye derengett a bokor felé, meg a halavány sugaru csillagok.

Ekkor Onuc levette a sipkáját, reá akasztotta a bokor legpusztább galyára melléje támasztotta fegyverét, szuronya lapjával a vörös fény sugara felé, hogy annak tükrözése messzire látható legyen, maga pedig lehasitott egy darabka bőrt az övéről,

madzagott vett elő ingujjából s bőr két végére erősítve, parittyát csinált belőle. Azzal egy fényes, gömbölyü kavicsot vett fel a folyamágyból, a parittyába tette, s megcsóválva Dávid e rögtönzött fegyvernemét, nyilsebesen pattantotta el a kavicsot a sziklafalnak fölfelé!

Odafenn feküdt a honvédség lesve az előörs értesitéseit, ki szóval, jellel nem tudathatván semmit, e módhoz folyamodott, hogy figyelmeztesse az övéit.

Az első parittyakő hiába koppant. A másodikat már neszelték, a harmadik a százados csákójára hullott. Ezt nem lehetett figyelmen kivül hagyni!

— Vigyázz!

A halk veszényszóra mindegyik közelebb czipelte a követ, melyen ült vagy feküdt a rémitőn meredek sziklafal széléhez, lőfegyverét kezébe vette s ügyelt a bekövetkezendőkre.

A százados vette észre a bokron a honvédsüveget s a közelgő vadászokat legelébb. Ujra «vigyázz»-t vezényelt s várta a kedvező pillanatot.

Eközben Schaumberg lovag a sebesi tündérvár szomszédos sziklájának támaszkodva, bámult a csillagos égre s visszagondolt arra a véres arczra, mely neki elfeledhetetlenné lett mindörökre.

Szemközt magaslott fel a repkényes sziklafal, itt-ott apró barlangnyilásokkal megszakitva, melyekből vadzsálya s farkasbogyó-cserje galyai lógtak ki, néhol hosszan csüngve alá a kopasz sziklafalon. Máshol a lépcsősen emelkedő porphyr kőzet fokain

hosszu moh-prém nőtt, körülfutva az egész sziklafélkört, melynek közepén, egyaránt távol és hozzájárulhatatlanul mélyből és magasból, függött a sebesi tündérvár.

Ódon alkotása a homályos középkornak. Toronyszerüleg, nyolczszögletesen emelkedő épitmény, szikladarabokból a folyó czementes sarával összetapasztva. Alapjai mintha a levegőben függnének, mintha egy óriási sziklakar tartaná kinyulva a bérczből — s mégis szilárd, romlatlan és erős ma is. Hosszu ablakain belátni az egykoron vakolt terembe, ajtajának faküszöbe még ott függ, de századok óta nem lépte át emberi láb. Ablakain vadrózsa-bokrok hajlanak ki, s tetején megnőtt a vadrezeda és kardliliom. Ki ültette azokat oda?

A mint igy elbámult a lovag, a csillagfényes éjszakában, azt nézve, hogy nem népesül-e meg az elátkozott, sziklán függő vár az éjszaka óráiban? nem néznek-e ki a vadvirágos ablakokon sápadt asszonyfejek? nem zörget e az ajtón valami sarkantyus lovagszellem, megkoppantván az ajtót dárdája nyelvével, s nem integetnek-e neki onnét belülről bóbitás lovagkisasszonyok? — egy elfojtott kiáltás ütötte meg fülét. Az előcsapat tisztje vezényelt.

— Halt! Habt'acht!

Megpillantották a honvédsipkát és a szuronyt. Egyszerre tömörült valamennyi, s lehasalt a nedves homokba, öt-tiz lépésnyire egymástól.

Egyszerre három lövés dördült el. A honvédsipka lefordult a bokorról.

Fenn a sziklán egy sohajtás hallatszott.

— Szegény Onuc! Az isten nyugtassa meg!

— Derék oláh gyerek volt! — mondá a százados.

— Az a még most is! — mond egy marcona közvitéz. — Volt annyi esze, hogy a sipkáját tüzte a bokorra!

S csakugyan, a tuloldalon mászott fel megint Onuc, virtuózitását mutatva a hegymászásban. A mit emberi erő, ügyesség, vakmerőség megtehetnek, azt véghez vitte, őrületes ugrásokat a tomboló folyam ágyából kimagasló sziklatömbök egyikéről a másikára — néha csak fél kézzel fogózva a parti bokorba — néha övig gázolva a vizet, majd mint az óra-inga, himbálódzva a sziklafalból kiálló gyökereken, mig elkaphatta a másik gyökérvéget, majd puskája szuronyos végét szurva le támpontul s azzal ugorva át másfélöles repedéseket — mindezt ügyesen, mint a macska, gyorsan mint az evet és csalfán, mint a hullám!

A mint a vadászok észrevették, nosza, kifejlődött a nagy hajrá! Százhusz vadász egy honvédre.

Pattogtak a golyók a sziklafalon, pergett le a megtört kavics, zörrent a meglőtt bokor-ág, de Onucot, ugy látszott, nem fogja golyó!

Egyszer aztán egy nagy mélység előtt egy pillanatra megállt, mintha tétovázott volna. Alig ötven lépésnyire volt már a tündérvártól. Ekkor a százados haragosan kapta ki egy közlegény kezéből a fegyvert.

— Megmutatom én nektek, hogy kell vaddisznót lőni! — kiáltott s czélba vette a tétovázót.

A lövés eldördült, Onuc beledőlt a mélységbe.

— Hurráh! — rivalt a vadászlegénység — pedig Onuc csak megsebesült. A mélyben a Körös habjai csattogtak. Azok fogták fel és téritették magához a lehullót, ki csöndesen uszott, véresre festvén maga körül a vizet

Sebe sulyos volt. Kikapaszkodott a sekélyes partra; onnan nézte észrevétlenül tovább a csatát.

Onuc elbukása után a vadászok elvetették végkép az óvatosságot. Igyekeztek csaknem egy tömegben a tündérvár felé.

De az Onuc lebukása volt a halált hozó csatajel odafent is. A szirtszakadék mindakét oldalán odagörditették a szikladarabokat, s mikor a vadászzászlóalj a legkeskenyebb partnyelvre ért a függélyesen felmeredő szikla s a zugó Körös között — akkor mint a mennykőcsattogás ered meg a kőeső a szirt magasáról.

Egy rettenetes halálorditás viszhangzott a folyó mentén, melyet mindjárt elnyelt a habzugás és a kőmoraj. Szétlocsesant agyvelővel, bezuzott mellkassal, tört karral, lábbal, eléktelenitett arczczal buktak a mély örvénybe; nem maradt közülök sértetlenül tiz sem. Azoknak aztán megfelelt a honvédpuska.

Utolsónak maradt a lovag. Hogy mit vesztett ő zászlóaljával?, azt csak ő érezte, senki más ezen a világon . . .

Dicsőséget, hirt, boldogságot egyszerre . . .

A mint leroskadt a part sekélyes menedékén, vérezve egy kőütéstől — velőt rázó sikoltással veti magát nyakába valaki.

Fláre volt.

— Mit keressz te itt, az isten szerelmeért?

— Téged. Nekem ott kell lennem, ahol te vagy, nekem ott kell meghalnom, ahol te meghalsz! Nyomon követtem a zászlóaljadat tüskön-bokron át, de gyenge vagyok — le-leültem az utban, csak most érhettem ide . . . oh, hogy nem jöhettem elébb!

Egy tompa, idegen hang szakitotta félbe.

A sötétség miatt nem lehetett látni senkit, de az oláhnak jó füle van, meghallotta a zokogó, fojtott beszédet, átgázolta a vizet s félkezével véres oldalát fogva, a másikkal megragadta Flarét.

— Mit keressz te itt?

Onuc volt.

— A bátyám! Mindenható isten!

Schaumberg a csillagfénynél is fölismerte az üldözött honvédet, a kit lelőtt a sziklafalról.

— Hát nem öltelek meg? Hát nem volt elég egy golyó? — riadt föl dühösen.

— Te? te lőtted meg? Az én bátyámat? Jaj . . . Jaj . . . irgalmas mennyország . . .

Onuc letépte az attilát sebéről.

— No jó. Ha az én testvérem a mi hóhérainkké lett, akkor ne éljen tovább Onuc. De te se, haramia! — orditá a lovagra emelve bal kezét,

s széditő gyorsasággal vágta az elámultat halántékon, ökölbe szoritott kezével.

Remek ütés volt. Meg sem moczczant többet az áldozat. Hanyatt dőlt a bokorra, nyitott szemmel, leesett állkapocscsal bámulva a halaván csillagokra.

Fláre szivét kinnal szoritotta össze valami emberfölötti fájdalom. Mintha szivét tépték volna ki gyökerestől.

Onuc pedig ránézett megvetőleg s ezt mondá:

— Ha visszamégy az apámhoz, mondd meg neki, hogy elmentem meghalni a vlegyászai rozmarinbokrok alá. Ott fognak megtalálni holnap reggel, halva. Temessenek az anyám mellé. De téged ne tegyenek nyugodni abba a temetőbe, mert akkor én halva is elhagyom azt a nyugvóhelyet . . . Érted? mert te is meghalsz rövid időn . . . számolnod kell odafönn az uristen előtt. . .

— Miről? . . . miről?

— Hogy eladtad a lelkedet ennek a haramiának.

— Tiszta vagyok, mint a csillagok. . .

— Elhiszem; de azt az árulót szeretted, a ki evett a mi kenyerünkből, egy asztalnál velem s mégis lelőtt, mint egy üldözött vadat, mikor bujkáltam élet-halál veszedelem közt. Nem csatában, férfiküzdelemben, de czéltáblának kitéve, védtelen helyzetben lőtt belém. Érzem, hogy belehalok. És te szeretni tudod. Én nem fekszem teveled egy temetőben!. . .

Azzal elvánszorgott a folyam mentében . . . ment meghalni a vlegyászai rozmarinbokrok alá.

Fláre pedig nem tudta kétfelé szakitani a szivét. Melyik után menjen? A haldokló bátyját támogassa — vagy holt kedvesét sirassa? . . . Utoljára megtörte a szivét valami zsibbasztó fájdalom . . . erőt vett magán, megcsókolta a halottat, — azzal elment a vlegyászai rozmarinbokrok alá, befogni a testvére szemeit. Épen jókor jött, még elmondhatott fölötte egy miatyánkot. . .

Akkor mintegy fájdalomtól megkövült arczczal vállára vette a hullát s megindult vele lassan, könytelenül, fel a hegynek, haza, az apja házához.

IV.

A puskaropogás elhallatszott, föl, Kapotnyakig. Azok éjjel elhagyták nyugodalmas házaikat, felgyülekeztek a templomba, harangoztak egész éjjel és imádkoztak azokért, a kik meg fognak halni ezen az éjszakán.

Pedig az ő családjaik nem szenvedtek fogyatkozást, együtt volt apraja, nagyja, csak a kapotnyaki papház volt árva, elhagyott.

A pap maga ott imádkozott elől a szentképek előtt — azokért, a kik ma éjjel lépik át a paradicsom kapuját — és nem gyanitotta, hogy mikor

azt az imádságot mondja; a tulajdon fiáért imádkozik.

Épen közepén folyt a szertartás, mikor beütötte valaki az ajtót az imádkozó hivekre, bedugta véres, fájdalomtól eltorzult ábrázatát, s karjain hozva be egy holtat, a pap fiát, letette a templom közepén, az oltár elé s rámutatott merev szemmel, szótlanul, rémitő nyugalommal a hullára, azt látszván mintegy mondani: ime, van már nektek is, kiért imádkoznotok — kezdjétek ujra a «Kürie eleizont»!

Az imádkozó pap ajkán elhalt a szó, szeme szárazon meredt a fiura, kit élete büszkeségének tartott, ajkán az imádság mintha csöndes, hallhatatlan átokká változott volna át, — szemeiben, mintha a fájdalom belső, izzó kinjától a könyek is felszikkadtak volna. Csak annyit kérdezett:

— Ki ölte meg?

S arra Flárenak, szivét legyőzve, meg kellett felelni hiven és igazán, mert a halott arcza, a halott ugy parancsolta:

— A kapitány.

— Az én házam vendége... az én asztaltársam... az én födelem védettje... a nyomorult...

— Meghalt.

— Ki ölte meg?

Fláre rámutatott a halottra.

— Ő??!

— Igen. Az öklével ütötte le. A puskája el volt már törve...

— Halljátok ezt? S ti még itt tudtok állni némán, tétlenül, imádkozva? Hát nincs-e nektek is öklötök, nincs-e kaszátok, fejszétek, vasvillátok, hogy fölragadva kövessetek engem oda, ahol igy kapják és osztják a halált? Én megyek elől az ur Jézus Krisztus képével, s ti nyomban utánam minden szentnek a nevében! Jöttök-e?

Mind!... mind!

Azzal lecsavarta az első padról a crucifixus szent jelével ékitett zászlót és ment, meg sem fordulva, el sem bucsuzva, alig engedvén időt az embereknek, hogy a legszükségesebbet magukhoz vegyék. Alig egy fél óra mulva mint egy tarka érctövises kigyó kanyargott a hegynek lefelé a kaszás, vasvillás sereg, hogy megállapodjék odalent a temetőnél.

Ott sirt ástak, eltemették a harcz első halottját, Onucot. Fejfának odatüzték föléje kardját, rá a véres csákót akasztva. Akkor odafordult a pap Fláréhoz.

— Téged itt hagylak. Te virrasszad a halottat sirjában, mig én, — mig mi visszajövünk.

— Majd akkorra eltemethettek engem is....

*

Azt pedig nem érte meg senki, hogy visszatérjenek. Fláre hervadt, mint a tövében megtört virág; mindennap halványabb lett, mindennap be-

tegebb. Amaz éjszaka borzalmai rágódtak a lelkén véges-végtelen.

Késő ősz volt, mikor utolsót lehelt. A falu félözvegyei és félárvái elkisérték a temetőbe, virágos fejfát állitottak neki, s mindennap lejártak a sirt fölékesiteni.

Nem sokáig jártak.

Az ellenség — nem tudni miféle taktikából — elzárta a hegyi patakok és folyók utját egyidőre, hogy azok kiöntöttek és járhatatlanná tették a Körös medrét egyidőre. Mikor aztán a visszatartott viztömegek egyszer utat törtek maguknak valahol, rettenetes zajjal tört át a vizár a sziklaágyon és elöntötte a kis temetőt, kimosva belőle a legelsőt, Onucot.

Teljesült a kivánsága. Még halva sem maradt együtt az «ellenség» szeretőjével.

A kapotnyaki pap serege pedig vitézül viselte magát a bérczi csatákban. Ott küzdött a piskii hidnál s alig öt ember került vissza belőlök a fenyves aljára.

Szomszéd oláh faluk pedig meggyülölték a kis fészek népségét azért, mert nem voltak a «nagy Dákoromania» hivei. Először csak rejtve gyujtogatták föl a fakalyibákat, majd nyiltan betörtek, hogy megadják az árva falucskának a haláldöfést.

Nem maradt meg csak az isten háza, meg az azzal szomszédos papház. Magát a papot nem bán-

totta senki; szent hitében állt. A ki hozzá nyul — az volt a néphit — annak elszárad a keze.

Még a halál sem nyult hozzá. Most is él, most is meghuzza a templom csengetyüjét minden reggel, este, pedig nincs kit azzal imádságra intenie. Még a halottak is elköltöztek, elhordta őket a Körös, ki, nagy Magyarországra!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az utolsó kaland.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Harminczöt éves és két hónapos volt don Federigo Acunha, mikor még mindig nem jutott eszébe megházasodni. Némelyek szerint nagyon jól cselekedett, — mások szerint nagyon rosszul.

Egyszer Don Agulár de Calatrava meg is kérdezte tőle, hogy vajjon mikor fog már megházasodni? És don Agularnak sokféle oka volt azt kérdezni; először mert igen szép asszony volt a felesége, másodszor mert volt egy férjhez adandó huga, a legszebb leány Valladolidban, harmadszor mert legjobb barátja volt don Federigonak, a mi nem kis dolog volt, ismerve az Acunha család gőgjét és vagyonát.

Federigo azt felelte rá: «Meg fogok házasodni — az utolsó kalandom után!

— Akkor hát nemsokára!

— Hogy-hogy?

— Mert tudom, hogy most a feleségemnek udvarolsz.

— De a te feleséged kőszivü, s minden kudarcz uj kalandra hajtja az embert, s igy nem lesz vége a kalandjaimnak.

Mert tudni kell, hogyha létezik spanyol hidegvér, annak Calatrava marquis a mintaképe.

Don Acunha Copello Mazas y Rodavega pedig mosolyogva tapogatta meg az oldalzsebét, a melyben egy donna Stellának, az Agulár feleségének szóló szerelmes levél ripegett-ropogott, azután meg a spádéja markolatát, melyen szikráztak a drágakövek, mintha mindazon vércseppek, melyek a pengéjén végigfolytak, rubinná változtak volna. Sok történethez szurt punctumot ez a veszedelmes aczéltok, a melyeknek itt lenn aztán nem volt többé folytatásuk.

Calatrava marquis pedig nem viselt spádét, sem tőrt, sem semminemü néven nevezhető gyilkoló fegyvert, hanem igenis egy kutyakorbácsot, a melyet a rendesen mögötte járó két vizsla megfenyitésére szokott forditani, ámbár még nem látta senki, hogy valaha rájuk ütött volna.

Szép nyári este volt, hogy a fennebbi discurzus elhangzott, s szép nyári estéken Valladolid olajberkeiben katonazene játszik, épen azon ezred zenekara, a melynek don Federigo volt az egyik kapitánya.

Egész Valladolid ott sétált, maga a szép donna Stella is, ez alkalommal nem a férje társaságában. Don Calatrava csak néhány perczig beszélt vele négyszem közt, aztán egy mély bókkal magára hagyta.

Épen jókor, mert Federigo kapitány átvette a szerepét. Udvarolt a marquisnőnek hevesen, szenvedélyesen.

Donna Stella megfelelt a nevének. Az esteli

csillag nem ragyog fényesebben az égen csillagtársai közt, mint ő a valladolidi szépek sorában. Szénfekete haja van s a legmélyebb tüzü kék szemei. Az arcza fehér, csak akkor lángol fel, mikor a szive hevesebben dobog, csakhogy az nem dobog fel olyan könnyen.

Federigo kapitány pedig azt hitte magáról, hogy ő megtudná hóditani magát az esteli csillagot, ha kell, hogy ne tudná annak a földi mintaképét?

— Donna! mindent lábai elé teszek!

— Csak szivét nem.

— Azt első sorban.

— De az ön szivének nagyon sok függeléke van. Azokat is?

— Életemmel együtt.

— Becsületével, vagyonával?

— Akár a fejemmel.

— Azt már rég elvesztette.

— Ön az oka.

— Nem tudom. Sokan vesztegették azt már. — Önnek ma este őrsége van?

— Az becsületbeli kötelesség.

— S ön megtartja?

— Kétségkivül.

— Nos, hát hogy állithatja ön, hogy becsületét is nekem áldozza, ha ma este elmegy az őrségre?

— Ah!

Ebben a felsóhajtásban egy rég táplált óhaj teljesülése zengett.

— Nem fogok elmenni az őrségre.

— S ha férjem megtudja?

— Megölöm.

— Hohó! Előbb ő öl meg engem.

— Nem várjuk be.

— Ön megszöktet?

— Még ez éjjel.

— S mi lesz belőlem aztán? Vagyontalan, becsülete-vesztett asszonyból?

— Mindenem az öné!

— Ki biztosit arról?

— Szavam.

— Ön arra is szavát adta, hogy ma este az őrségre megy. Ki biztosit...

— Ez adott szót egy szentebb érzésért áldozom föl.

— S ki tudja, ha egy más még szentebbért nem szegi-e meg a nekem adottat? Az nem elég.

— Törvényesen birtokosnőjévé teszem önt az Acunha-uradalmaknak.

— Nem hiszem!

— Esküszöm, hogy ma este önnek hiteles okmányát adom át e lemondásnak.

— De csak nem az én nevemre?

— Miért nem?

— Azzal akar ön kifizetni?...

E szókkal olyan villámot lövelt szemei kék

egéből Federigora, hogy az hamarjában azt is elfelejtette, hogy nincs felhő az égen...

— Asszonyom...

— Ön üresen hagyja az okmányban a név helyét, én ki fogom azt tölteni egy rokonom nevével.

— Legyen ugy.

— S most Isten önnel.

A zene végső indulóját harsogtatta, mikor don Federigo vágtatva szállt le palotájának kapuja előtt, s kocsisának rendelést adott, hogy ezen s ezen órában a Calatrava-palota kertjének hátsó ajtajánál álljon utrakészen.

Azzal — még arra sem véve időt, hogy valamely tiszttársát az őrségen való helyettesitésre kérje föl — rohant a város polgármesteréhez.

Az öreg Sylvio y Corpariva épen vacsoránál ült; azt felzavarta onnét irgalmatlanul, czipelte magával föl s alá, hivatalról hivatalra, iratott vele alá leltárakat, kivonatokat, okmányokat, hogy utóljára azt se tudta szegény, hogy vacsorált-e már ma vagy sem, s Federigonak ugy kellett megnyugtatnia a jámbort, hogy megvacsoráltatta még egyszer.

Éjfélt vertek a harangok Valladolidban, a mikor Don Federigo Acunha kopogtatott donna Stella ajtaján. Nyitva volt, belépett.

A szép asszony ott állt uti ruhában, mellette egy másik nő, bizonyosan komornája; mindaketten erősen lefátyolozva. De az uti ruhán át is oly csá-

bitók voltak a gyönyörü idomok, hogy Federigo nem állhatott ellent, meg akarta ölelni a szoborszép termetet.

— Vissza! hozzám ne nyuljon ön addig, mig czélnál nem leszünk!

Federigo sietett kijavitani a szeleburdisága okozta hibát, s átnyujtott Stellának egy halmaz okmányt.

Stella hátravetette fátyolát s a legbüvösebb mosolylyal vette át az iratcsomagot, amilyen mosolyt csak spanyol nő szemei löveltek valaha. Federigo majd térdre borult előtte.

Stella pedig kikereste az iratcsomagból azt, a mely a czessiót tartalmazta, s kis elefántcsonttal boritott iróasztalához lépve, kitöltötte az üresen hagyott helyet egy névvel, a melynek olvasásakor lefátyolozott társnője összerezzent s karjába kapott.

Stella komolyan nézett rá, mintegy parancsolólag.

— Ugy akarom. Most mehetünk.

Azzal intett Federigonak, nyujtsa karját a lefátyolozott hölgynek s az ámuló-bámuló kapitány után indul.

A lépcső tele volt cselédekkel, kik sorra köszöntek Federigonak és a két hölgynek. Federigot majd megütötte a guta. Roszat sejtett, s minduntalan hátraforditotta fejét a kisérő Stella felé.

Stella pedig szigoru szemmel mérte végig.

— A cselédek iránt ne aggódjék ön. Be vannak avatva.

— Köszönöm szépen! — gondolta magában Federigo.

— Ön pedig nézzen maga elé a lépcsőn, különben ki fogja törni a nyakát.

— Óh ne féltsen, Donna!

— Nem is önt, de barátnőmet féltem.

Azzal a kertbe léptek. A kert kis ajtaja nyitva volt, a hintó várt.

Stella beült a batárba, maga mellé vevén társnőjét; Federigonak megengedtetett, hogy a szemközti ülésen foglalhat helyet. Indiscretióról szó sem lehetett. A hintó üvegajtaja becsapódott. A függönyök összevonattak, a lovak toporzékolni kezdtek, a hintó elrobogott.

Federigo zavarában még a kocsishoz sem ért rá pár szót szólani, pedig a ficzkó bizonyára utasitásokra várt. Bátorkodott is ezt közölni a hölgyekkel.

— Hölgyeim, ha tán a kocsist utasitanám?...

— Ne fáradjon! — volt a hideg válasz, — ő tudja kötelességét.

Federigo kezdte magát furcsán érezni. A homályos hintóban nem látott, a függönyök miatt azt se tudta, merre viszik? Az irományok kezdték aggasztani...

Végre a hintó megállott. Hajnalodott, a nap tányérjának a legszéle bukkant fel a hegyek mögött. A hintó ajtaja kinyilt, s Federigo de Acunha Valladolid városának a közepén találta magát a San Godofreo-egyház márvány lépcsőzete előtt,

melyen tengernyi nép várakozott — látszólag reájok.

Elámult. A templomajtók nyitva voltak, benn ragyogott a sok csillár, mintegy ceremoniacus előkészületül valami ünnepélyes actushoz.

— Mi készül itt, asszonyom?

— Az ön esküvője — felelt Douna Stella nyugodtan.

— És..esküvőm? és ki...mi...kivel?

— Unokahugommal, Donna Elvirával, ki önt rógóta szereti, kit következésképen ön is szeret, mert spanyol nők nem tréfálnak a viszontszerelemmel!

— De asszonyom! szent Godofreóra mondom...

— Mit?

— Hogy az Acunha-uradalmak ura...

— Ön semminek sem ura többé. Tegnap estve hivatalosan átirta minden vagyonát leendő nejére, Donna Elvira de Montan y Calvado kisasszonyra kit imhol van szerencsém önnek menyasszonyi diszben bemutatni.

Azzal szétvetette társnője uti köpenyét, levonta fályolát s Federigo előtt állott — a Donna Stella huga, nővérének leghivebb, csakhogy ifjabb — másolata!

Federigo térdre omlott!

— Ah, asszonyom! bocsásson meg nekem... én arczátlanul megbántottam önt... s tán többet is, mint önt, de ha semmim sincs is már, lovagi becsületem még megmaradt, s e lovagi becsüle-

temre esküszöm, hogy ön volt az utolsó, kit igy megbántottam! Donna Elvira, alázza meg szivét egész le hozzám. Én az öné vagyok!

S kilépett a hintóból. Ott künn várta — már a kocsis liberiát levetett — Calatrava marquis.

Federigo szóhoz sem tudott jutni.

— Menjünk a templomba! mond a marquis, karját nyujtván a menyasszonynak. — Vezesse ön a nőmet!

Az esketési cerimonia végbement, Valladolid szine, java ott volt. Valladolidban nem alusznak a mágnások reggel tiz óráig. Ott reggel tizig ébren vannak, akkor feküsznek le, s átálmodják a napot.

De nincs vége még az utolsó kalandnak! Az oltártól eljöve, Federigo menyasszonya kocsijába akart ülni. Calatrava eléje állott.

— Ön foglyom. Én, mint a Mihály infáns ezred parancsnoka, önt az őrség elmulasztásaért félévi börtönre itélem, Federigo kapitány. Üljön hintómba és kövessen!

Mintha a tiszta égből lecsapó villám sujtotta volna le a boldog vőlegényt. Tönkre volt téve.

A várbörtönbe vitték. Egész estelig kinlódott ott, fejét akarta szétzuzni a falon, s szégyen ide, szégyen oda, sirt, mint a gyermek... bánta könynyelmüségét, elveszett vagyonát, tiszti kardját, jó hirnevét; esküdözött, fogadozott és boszut forralt Calatrava ellen, mikor nyilik az ajtó és belép rajta — Calatrava marquis!

Federigo hozzá akart rohanni, hogy megöli,

Calatrava pedig megkínálta egy valódi Cabanoszszal.

— Lassan, barátom!

— Ön felelni fog...

— Jó, jó! csak jer előbb a menyasszonyodhoz!

— A menyassz...?

— Igen. Öltözzél át...

— Hogyan? s a fogság?...

— Te lurkó! hiszen tegnap éjfélig én magam tartottam helyetted az őrséget...azontul kocsiskodtam, mint jól tudod!

Federigo a nyakába esett a — sógorának.

— Nos igazam volt-e? — kérdé Calatrava.

— Miben?

— Hogy ez volt...

— Az utolsó kalandom!

S kalandnak — talán nem is a legutolsó?...

Fekete domb.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Szürkült. A kis vejkei határdombot rózsaszinüre kezdte festeni az ébredő hajnal. Lenn a völgyben, kékes hajnalködből csillogott ki a templom tornya. Messzebb gesztenyés erdő lombjai hajlongtak az ébredő szellő lebbenésétől. Alig volt valaki ébren a faluban.

A határdombon egy parasztlegény áll. Sajátságos egy alak. Veres, bozontos haja homlokára göndörül, arcza ragyás, nagy, tagbaszakadt termetével ugy áll a dombon, lengő, borjuszáju ingujjal, gyolcs-gatyával, árvalányhajas kalapjával, mint egy a passióképekről leszedett lator, a kit felöltöztettek parasztruhába.

Ugy látszik, hogy azon gondolkodik, vajjon neki induljon-e a faluba vezető mély utnak, vagy várja meg legalább a hajnali harangszót. Ünnepies öltözetéről azt lehetne gyanitani, hogy bucsura vagy efféle ünnepre jött, de még koránvalónak találja a bekopogtatást a pálinkás zsidóhoz. Azonközben megzendül a hajnali harangszó s a körülfekvő szőlők egyikéből egy kiforditott suba, meg egy zsiros, lehajtott karimáju gombakalap kezd elősompolyogni; bizonyosan a csősz van benne elrejtve.

A vereshaju legény észre sem veszi. Isten tudja, hol jár az ő esze. Nagyon mélyen gondolkodik valami fölött. A szeme szinte kidülled belé, a mint mereven bámul a foszladozó hajnali ködbe, s a halványuló hajnali csillagba az égen. Lenn a faluban kukorékolnak a kakasok, s valami elkényszeredett tülök rikoltozása hirdeti, hogy hajt a csordás.

Azalatt a suba meg a gombakalap elérték a határdombot. A benne rejtőző valaki se lát, se hall a karimától, mely a nyakáig ér. Egyenesen a határdombra tart ő is, annak magaslatáról szokván csőszinspectióját végezni. A vereshaju még mindig felfelé bámul, a csősz meg egyre a fübe. Mi természetesebb, minthogy rettentőn oldalba ütik egymást csupa elbámultságból.

— Menydörgős menykő! Ki vagy?

S feltolja nyakig érő karimáját. A vereshaju megismeri.

— Ked az, Misa bá?

— Vagy én, szogam. Hát te mit lebzselsz itt?

— Várom a reggelt. Készülök be Vejkére.

— Aztán minek csipted ki magad ennyire? Nem illik ám ilyen szegény legénynek, mint te vagy, az ilyen parádé? Vagy a mióta nem láttalak, — pedig van vagy két esztendeje, — annyira felvitte volna az Isten a dolgodat, hogy most már csak a gyolcs-gatya járja?

— Fel is, meg nem is.

— Mit értek én aabul?

— Hát csak azt, hogy másfél esztendeig dolgoztam annyit az árestomban, a miből kitelik egy pár gyolcsing ára.

— Hát másfél esztendeig voltál becsukva?

— Addig.

— No pedig én legalább is husz esztendőre számitottam.

— Magam is — vagy akasztófára.

— Biz a szerencse, hogy elkerülted.

— Nem is kerülöm el, ha Kurta Ferkó meg Kuba Józsi rá nem esküsznek, hogy tökrészeg voltam, a mikor leütöttem az öreget.

— Apád volt szegény, az Isten nyugtassa meg.

— Amen; há peig vén kujon volt az őreg. Ki akart tagadni mindenéből.

— Hát aztán nem tette?

— Nem ám, mert nem ért rá. Széjjel hasitottam a fejét.

— Ühm. Hát örököltél?

— Örököltem. Vagy hatszáz forint váltót készpénzben. Két ökrőt meg a fertályszessziót.

— No abból magad szépen eléldegélhetsz gond nélkül.

— Magam? jobb lesz az kettősbe.

— Hogy-hogy? tán csak nem veszesz magad mellé valakit? Vagy osztozol az öcséddel?

— Nem a? Megházasodom.

— Meg...há...za...

Az öreg még a száját is eltátotta ijedtében.

— Osztán ki az a bolond, a ki hozzád megy.

— Hát a régi szeretőm, a ki megvárt még kiszabadultam, Kláris Panni.

— Meg ám. Megvárt...meg... hát aztán jól meggondoltad a dolgot?

— Nagyon, bátya. Gyüjék el ked a lakodalmomra!

— Nem én, fiam, ha aranyat igérsz is.

— Hát aztán miért?

— Csak.

— De mondja meg ked.

— Nem én.

— Nem jó emberem ked, Misa bá?

— Az vagyok. S én adtam a fejszét is, a mivel leütötted az apádat, akasztófára való. Igaz, hogy nem tudtam mire használod.

— Ha jó emberem, hát ne áruljon zsákban macskát, hanem álljon elő a szinnel.

— Hát...előállnék én, ha...

— Ha?

— Fokos nem volna a kezedben.

— Isten az atyám; nem bántom kedet.

— No hát: ne vedd el Pannit.

— Már késő. Most indulok az esküvőre.

— Mondd vissza.

— Sohse. Ha eddig nem tettem, most reggel már nem teszem.

— Pedig jobb lenne.

— Miért?

— Mert Panninak, mialatt odavoltél, annyi

szeretője volt, a hány gerezda a szőlőben. Ma ezé, holnap azé! Már most aztán tudhatod.

— Tudom.

Azzal sötéten megfordult, otthagyta a vén csőszt a határdombon, maga pedig ott ökölre szoritott fokossal sietett le a völgyszorulatba.

Lenn még sötét volt. Harmat reszketett minden füszálon, mintha mindegyik siratott volna valamit. Kis kamilla-virágok apró sárga szemecskéiben könyek csillogtak, s minden füszál mélyebbre hajlott a harmatgyöngy sulya alatt. Lenn a faluban kolompolt az induló gulya, itt-ott ugattak a kutyák, csikorgott a kutgém s rikoltozott a tülök. A legény nem hallott abból semmit. Fülében csak az öreg csősz szava zugott-bugott, hogy az ő menyasszonya a mások szeretője volt.

A mások szeretője!

Ez a rettenetes gondolat üldözte futólépésben a falun végig. Itt-ott a házak előtt már állott valaki, s megbámulta az arra sietőt. Mintha itt-ott köszöntötték volna régi ismerősök. Oda se figyelt.

A falu tulsó végén állt egy kis ház, tul a falu korcsmáján, melyben még most is csengett a pohár, szólt a czimbalom s harsogott a mulatók kurjongatása. Mentől közelebb ért ahhoz a kis házhoz, annál jobban megszelidült. Mintha valami titkos balzsam csepegne fájó lelkébe, melyet ugy megsértett az a goromba vén csősz. — Abban a kis fehér házban, befutva zöld komlóval, beárnyazva egy vén szederfa zöld ágaival, elrejtve a partba hajló

bokrok alá — lakik az ő világa, az ő szerelme! Az a kis fehér ház nem hazudhatik. Olyan fehér annak a lelke is, a ki benne lakik.

A mint átlépte a küszöböt, két kar ölelését érezte nyakán, ajakára forró ajak tapadt, arczán könyeket érzett végigperegni, — s keblét átjárta valami rég nem érzett melegség, mely lassanként felszáritott minden lelkébe hulló könyet, hogy nem maradt benne, csak a tiszta bizalom.

— Peti! lelkem! mennyire vártalak!

Már most aztán beszélhetett volna bárki bármit. A csók a szerető léleknek olyan ellenszer minden beléje csepegtetett gyanu mérge ellen, hogy nincs olyan erős ilyféle méreg, melyet hatálytalanná ne tenne.

A kis lakodalmas nép hamar együtt volt; örömapa s anya nincsen, árva lány volt, csak egy vén nénje volt a házban, az áldotta meg elmenetelkor valami ősrégi formulával, s keresztet csinált a homlokára szentelt barkával. Azzal megindultak a templom felé.

A legelső ház, a mely utba esett, a korcsma volt. Ott benn vigan kurjongattak. El se hagyják talán estélig. A hangokra Panni félve simult közelebb a vőfélyhez, mintha el akarná magát rejteni a kurjongatók elől, hogy meg ne lássák.

Fönn a hegyoldali templomban hamar vége volt a czeremoniának. Az öreg pap még ilyenkor alszik, a káplán meg mulatott valahol az éjjel, az nem sok teketóriát csinált, csak ledarálta a formu-

lákat, összekötötte kezüket a stolával, azzal utnak bocsátotta az uj házaspárt.

A mint kiértek a templomból, megcsendült fölöttük a lélekharang. Valakinek épen most jutott eszébe meghalni, mikor ők összekelnek. Az a hang rettenetesen bántotta a Peti lelkét. Ilyenkor mindig eszébe jutott, hogy az ő apjának nem huztak lélekharangot.

Pannit azonban legkevésbbé sem bántotta az. Mióta asszony lett az oltár előtt, felemelte fejét, s csakugy szikrázott a szeme a megelégedettségtől. Begyesen lépkedett Peti mellett, a ki megint nagyon mélyen elgondolkodott valami fölött.

Csak akkor tért magához, mikor a korcsma közelébe jutottak. Rettenetes lárma volt odabenn. Nagy dulakodva tartott a kapunak négy öt részeg parasztlegény. Peti ismerte valamennyit, — meg ugy látszik, Panni is.

A legények dühös orditozással lökdösték egymást az utczára.

— Én megyek elől! az enyim volt legelőbb!

— Nem igaz! én vettem neki a bucsukor a cziczkendőt!

— Velem járta minden vasárnap délután!

— De én ültettem először az ölembe!

— Agyonütöm, a ki ellent mer mondani!

Azzal mint egy ostromló had tolakodtak a Panniék háza felé.

Panni mint egy üldözött madár simult halálsápadt arczával Petihez. Őtet keresték.

A kis ház ajtajánál találkozott a két csapat. A részegek meg a lakodalmasak.

Petinek villámlottak a szemei, ajka reszketett. Odaugrott a kapuhoz, s rájok orditott dühtől rekedt hangon.

— Kit kerestek?

Azok röhögve, tántorogva integettek neki.

— A te régi szeretődet, a Pannit.

— A mi szeretőnket.

Peti szemét elfutotta a vér.

— Az én feleségemet? Mert tudjátok meg, hogy Panni ma reggel óta az én feleségem!

A legények rettenetes röhögésben törtek ki erre a szóra. Egyik leült a kapuba s ugy kaczagott. Kettő meg egymásnak vetette a hátát, félig röhögéstől, félig meg a részegségtől.

Petinek se kellett több. A kapuban ülőnek a kezéből kirántotta a fokost, s félelmes csapást mért a két nevetőre. Mindakettő véres fejjel bukott a porba. A kapuban ülőnek vagy három oldalbordája bánta meg, — a többi kettő még legolcsóbban szabadult. Futni kezdtek, az egyiket utólérte, s meggázolta patkós sarkával, hogy jajgatott bele, a másik messzebb futott, de visszafordult vigyorgó arczczal; annak utána hajitotta a fokost, kivágta fél szemét, hogy az orditva futott az ároknak, s a kaczagásból lett általános jajgatás és káromkodás.

Peti pedig kézen ragadva a halálra sápadt Pannit, s vonszolta magával a ház megett, fel a hegynek, át a réteken, megkerülte vele a falut a

szőlők felé, s lihegve, gyöngyöző verejtékkel homlokán, elérte a Misa csőszgunyhóját az eldugott hegyoldalban; oda bökte a félholt leányt, ráreteszelte az ajtót, s elindult megkeresni a csőszt.

Panni törekedett kiszabadulni. Összevérezte a kezeit, körmét megtépte, de a zárt nem tudta kinyitni. A kunyhó hegyoldalba volt építve, menekülni nem lehetett. Lerogyott a szalmára s feküdt mozdulatlanul, tajtékzó szájjal, halálos félelemben azoktól, a mik történni fognak.

A faluban pedig keresték Petit mindenfelé. Végre is abban állapodtak meg, hogy haza ment Mucsfára, majd kurrenset küldenek utána, s elfogják. Addig is nyugodtan beültek a korcsmába s ittak vigasztalásul lőrét, a mennyi beléjük fért.

Este volt, mire Peti az öreg csőszt megtalálta. A závodi csárdában ivott egymagában.

Peti mellé ült szótlanul. Az öreg Misa, a mint megpillantotta, mintha csak a reggeli beszélgetést folytatta volna. Az az egy napi megszakitás neki föl se tünt.

— Hát tudod most már?

Peti két kezébe hajtotta fejét.

— Tudom. Csakhogy késő.

— Ugy kell. Mért nem hittél.

— Hiszek most már.

— Tudom. Csakhogy késő.

— Nagyon késő...

— Hol az asszony?

— A ked kunyhójába zártam.

— Akkor hát gyerünk!

Azzal neki indultak az éjszakának. Misa keresztül vezette Petit a hegyoldali bozóton. Negyedóra se telt belé, ott voltak a kunyhónál.

— Misa bá!? A milyen igaz, hogy Halál Petinek hinak: Ked az egyetlen ember, a kiben megbizom.

— Késő már, szógám.

— Épen azért. Adja kend a puskáját.

Misa leemelte válláról a fegyvert, s kireteszelte az ajtót. Ben vesztelen sötétség uralkodott, hallatszott, a mint a felhuzott sárkány kettőt csettent a Peti ujja alatt.

A csősz világosságot csinált. Odatette a mécset a szalma fölé. Panni ott feküdt a szalmán. Szemei le voltak zárva, hosszu selyem pillái reszkető fényt vetettek szép, halovány arczára. Kibontott haja, mint egy fátyol takarta domboru, fehér keblét, melyről le volt tépve a ruha. Kezei össze voltak szoritva a nyakán.

Peti ráborult. Soha . . . soha sem látta ilyen szépnek!

És a mint elnézte azt a gyönyörü termetet, azt a szép halovány arczot, a mely neki egész világa volt, azokat a szép szemeket, melyekben az ő boldogsága ragyogott, — azt a két gömbölyü kart, melynek ölelése oly boldoggá tette, — azt a két, most oly halovány, vértelen ajkat, melynek forró csókját még most is érezte lihegő ajkain és elgondolta, hogy ezt ő mind, mind le fogja most rontani,

összetörni, oda dobni a rothatásnak, a sirnak —... szemét lassankint elfutotta a köny, lepergett napsütötte arczán, — keze lehanyatlott, a fegyver csöve tompa zuhanással csapódott a földre — ... térdre roskadt.

— Nem! ... nem birom megölni!

Misa háttal a mécsnek állva nézte a leányt. Peti szavára feléje fordult; a mécs redős arczára világitott.

— Nem is kell ezt már. Meg van ez halva. Megölte magát.

Azzal lefejtette a leány kezeit nyakáról; egy selyemkendőt tartott merevült ujjai közt. Nyakára volt csavarva. Megfojtotta magát.

Peti szemei előtt össze zavarodott a világ. Nekidőlt a kunyhó falának, tompa zuhanással ütötte fejét a gerendához.

— Jaj hát énnékem!

Ráborult a hullára, összecsókolta. Hajnalig sirt fölötte, mint egy gyermek. Akkor felvette a puskát, kiment a gunyhó elé, a határdombnak vette utját. Felált a tetejébe s éppen mint tegnap, nézte a felkelő napot.

Tegnap, és ma!

Mig az a fényes csillag ott keleten egyszer alámerült az éjszakába, mi nem történt az ő lelkében! Az ő világossága kialudt örökre.

Közelebb emelte a fegyvert szivéhez. A mint a ravaszt meg akarta rántani, — valaki megragadta a kezét. Misa volt.

— Mit akar ked? Ne állja ked utamat.

— De állom. Azért az asszonyért nem volt kár. Magam adtam kezedbe a puskát rá. De érted már máskép van a dolog. Nem adom.

— Mit tévő legyek hát?

— Menj világgá.

— Ki sem mondta, már két lövés dördült a bokrok közt. A komiszárusok egész éjjel keresték Mucstán, meg a pusztai csárdákban. Most akadtak rá, a mint messziről megpillantottak a határdomb tetején. Az egyik rákiáltott:

— Add meg magad!

— Misa ba? Már késő. Isten megáldja kedet!

Azzal lerohant a dombról, egyenesen a csősz kunyhójának a szőlők közt. A csendőrök Misát megse kérdeztek, tudták, hogy neki sokféle emberrel kell szóba állani, — siettek utána a csőszházba.

Peti magára zárta az ajtót; letérdepelt holt felesége mellé és megcsókolta mégegyszer.

A kunyhó körül volt keritve. Künn egyre hangzott az «Add meg magad!»

Golyók fütyöltek az ajtónak, kopogva verődtek a vastag tölgy-deszkába. Nem felelt senki. Közeledui nem mertek, nem tudván hányan vannak még odabenn, s miféle szándékkal.

Azalatt lassan-lassan füst kezdett gomolyogni a szalmatetőből. Mind sürübben és feketébben. Majd apró piros lángok öltötték ki fényes nyelveiket négyöt helyen. Peti magára gyujtotta a kunyhót.

A szél segitségére jött a kétségbeesettnek; a láng sziporkázva csapott fel, viharos kavargással szórva pernyéit a fellegek közé. A lezuhanó zsarátnok alatt Peti állott, karjában Pannival. Még kihallották a kiáltását.

— Megtisztulsz a tüzben még ezen a világon! Együtt megyünk a másikba! Isten legyen nekünk irgalmas.

Az izzó gerendák nagy robogással roskadtak be, s eltemették az előtt s halottat.

Estelig füstölgött a kunyhó romja. A csendőrök eltávoztak, ott hagyták a csőszt mellette egymagában.

A kunyhó kihült üszkei pedig beszéltek egy kihamvadott életről s egy ki nem hamvadó szerelemről, a mely talán még a felhők fölött is lánggal lobog. Mint egy fekete sirdomb fedték a két halottat.

Azt a helyet maig is halál Peti fekete sirdombjának nevezik.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Hazajáró lelkek.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

— — — Mert vannak lelkek, a melyek hazajárnak.

Fölkeresik az itt fenn hagyott árvát, az ő árvájukat, sugallanak kicsiny szivébe vigasztalást, letörlik álmában is hulló könyeit s ott lebegnek fölötte, mikor róluk álmodik...

Azután csöndes lebegéssel leszállanak a keményszivü emberek nyoszolyája fölé és irgalmasságot csepegtetnek a sziklaszivekbe s mire fölébrednek, jótékony meleget éreznek ott, a hol azelőtt nem is tudták, hogy a sziv lakozik.

Ki küldi őket vissza?

Ki hija őket vissza?

Az árvák imádsága — az árvák istene...

Vagy a keményszivü emberek durva, bántó beszéde kődobásként hull sirjukra s megdöbbenti holt sziveiket...

Halljatok hát egy történetet — a hazajáró lelkekről.

De nem azokról, a melyek fehér lepedőben rémitik a hiszékeny népet, hanem azokról, a kik láthatatlanul lopódznak vissza a földre, az ősi házba s az emberek szivébe.

Pesti Mátyás háza előtt megütötték a dobot. Jó, hogy nem hallotta szegény Mátyás gazda. A hol ő van, oda nem hallatszik földi dob pergése. Oda már csak az itéletnapi arkangyal trombitájának harsogása fog majd lehallatszani, mikor eljő az Atyának egy fia, itélni eleveneket és holtakat. Ott pihen szegény a füzesen tul, a dunaparti temetőben.

Felesége, az áldott Klára asszony tartotta egy darabig a gazdaság gyeplőjét e nyomoru világon, a hol olyan keserü sorsa vagyon az igazaknak. De belefáradt ő is. Jobb sorshoz volt szokva, mert városi leány volt, jobbmódu asztalosmester leánya. Megboldogult ura, a szegény Mátyás, igazi nevén Gábor Mátyás, mint katonaviselt ember, egykori kapitányának, vitézlő Taray Benjámin urnak volt szolgája. A porosz háboru után nyugalomba vonult a kapitány s egy pesti házában lakott haláláig; ebben a házban Gábor Mátyást, hű szolgálatai jutalmául házmesterré tette s meg is emlékezett róla végrendeletében. Kis pénzecskéjével a kapitány halála után Mátyás, már negyvenes férfi, asszony után nézett s a házban lakó asztalos derék, munkás leányát, Klárát vette feleségül, a ki elhagyván, mint megvagyon irva, — apját, anyját, követte az ő férjét Duna-Terebesre, ott vettek egy kis házat, belsőséget s gazdálkodtak, a hogy tudtak.

Egy fiuk született, a kit Palinak keresztelt a tiszteletes ur, Bartók Péter, az egész falunak tanácsadója, jó pásztora. Ezt a gyermeket nevelték

isteni félelemben, jó erkölcsökben, gondosan s megéltek volna tisztességesen, ha a mindenható Uristen csapásokkal meg nem látogatja vala őket, a mely csapásokból mindenkinek kijut a maga része, mert atyámfiai, göröngyös az élet utja s több rajta a tövis, mint a virág.

A csapások kezdete az volt, hogy Klára apja, az öreg asztalos, a bukás szélére került. Valami nagy épületet vállalt el asztalosmunkára — s rajta vesztett. Nem jól számolt az öreg s jócskán ráfizetett. Betegeskedett is utóbbi időben, nem nézhetett ugy a munka után, mint kellett volna; s ha nincs ott a gazda szeme, nincs ott látszata a munkának. Adósságba keveredett s veje, leánya álltak érte jót.

Arra meghal az öreg — a hitelezők előálltak: adós fizess! kezes fizess! S Mátyásnak kis vagyonkája keservesen megsinylette.

Semmije sem maradt a kis házikóján kivül. Öreg napjaira napszámba járt, hogy megélhessenek, más kezelába lett holta napjáig, a mely nemsokára el is következett, mert a keserüség, megerőltetett munka, meg a kór összetörték az öreget, sirba szállt, maga után hagyva szegény özvegyét, árváját.

Klára asszony aztán egyideig győzte napszámmal, mosással, meg kölcsönkéregetéssel, melylyel néha-néha szomszédja, a Szikla György segitette meg. Ez a durva, keményszivü ember különös gyöngyörüségét találta abban, ha a vallásos, ájtatos szegény asszonyt olyan alkalmakkor, midőn

kölcsönkérni jött hozzá, jól megszégyenithette a vallásos volta miatt.

— No lám! — szokta volt mondani — hiába imádkozik kend, szomszédasszony, ahhoz a kend Uristenéhez! — Ugy-e, nem ad az kendnek egy lyukas krajczárt sem, pedig majd lehuzza kelmed vasárnaponkint a menyországból! Én meg, a ki nem hiszek Istent, nem imádkozom, templomnak feléje sem megyek — gyarapszom, mint kend látja, minden földi jóban; még kendnek is, az imádságos Klára asszonynak is én, az istentelen Szikla Gyuri adok kölcsön, kenyérre valót!

Mert mi türés-tagadás, látszólag, szemre mindig ugy van az a világban, mintha a gonosznak folynék jobban a sora s az gyakran ugy is van. De várjuk el csak a végét. Az ártatlanok, a jók nem hiába szenvednek s a gonoszok nem örülnek végiglen földi javaiknak.

Ilyenkor Klára asszony sirva fohászkodott a jó Istenhez, hogy ha már őket, ki tudja, mely lelki hibáik és gyarlóságaik miatt, ennyi keserüségre kárhoztatta s ily sok szenvedésben részesitette — legalább szegény gyermeküket, a már fölcseperedő Palit segitse meg s adjon neki annyi erőt, hogy embert nevelhessen belőle.

De ez az óhajtása sem teljesült. Lezárta szegény szemeit örökre, mielőtt Palinak valami kenyérkeresetet mutathatott volna. A nyomorult kunyhóban, melyen már több volt az adósság, mint a vakolat — árván maradt szegény Pali, az isteni

félelemben, jó erkölcsben nevelt, okos, derék fiu tizenkét esztendős korában. Klára asszony pedig elköltözött szegény Mátyás gazdája mellé, a dunaparti temetőbe, a füzfák alá. A kis árva kisérte ki, meg a bubánat.

Igy ütötték meg azután Mátyásék háza előtt, melyet, minthogy Mátyás gazda Pestet is meglakta volt, a «Pesti» Mátyás házának szoktak nevezni — a dobot.

— Drum! drum! ki ad többet?

Egy csomó bámész szomszéd, egynehány sápitozó vén asszony, két-három zsidó boltos, ki a faluból, ki a szomszédból, vették körül az udvarra kitett asztalt, mely előtt a városi fiskális segédje, a jegyző meg a végrehajtó ültek. Boros uram, a kisbiró, kegyetlenül verte a bőrt, csak ugy durrogott bele a vén dob.

De a liczitáczió csak nem akart kerékvágásba zökkenni. A kikiáltási árt nagyolták, a falubelieknek nem is igen volt annyi pénzük, hogy letehették volna az árverési biztositékot, a zsidó boltosok megint arra vártak, hogy ez végárverés lévén, majd a kikiáltási áron alul is fog el kelni.

Mikor a végrehajtó látta, hogy sehogy sem megy a dolog, talán még az ő, meg az ügyvéd sallériuma sem kerül ki, — egy kis szünetet tartott. Fölállt, pipára gyujtott s a biró után küldött. Nem volt ugyan a biróval semmi dolga, de időt akart nyerni azzal is. Talán érkezik azalatt valami pénzesebb árverelő.

Komor, borongós áprilisi nap volt. Az esőnek, mint mondani szokás, csak ugy lógott a lába. Szomoru, szürke felhők kergetődztek az égen, s ha olykor-olykor kibukkant egy szempillantásra a napsugár, csak annál komorabban látszott a futó felhők árnyéka a meszeletlen házoldalon s az udvar felburjánzott füvén.

A beállott csöndességben halk sirás ütötte meg az ott valók fülét. A kut kávája mellett kuporgott Pali, könyekbe fulladt ábrázattal, keserves szemekkel nézve a megbomlott nádtetőt, a kopott falat, a korhadt ajtószárnyat, azt a rongyos kis házat, mely neki olyan kedves volt, olyan drága . . . de a melyben ma már nincs apa, nincs anya . . . nincs . . . nincs!

Olyan csöndes lett az udvar, hogy még a falevelek zörgését is meglehetett hallani, a mint átsirt rajtuk a déli szél. Némelyik öregasszony a szemét törülgette, mások elkomorodva kérdezték egymástól, hogy mi lesz már most ebből a szegény árvából?

A fiskális segédje fiatal, tapasztalatlan ember, kinek ez volt talán életében első végrehajtása, nagyon-nagyon kényelmetlenül érezte magát a sirás hallatára. Majdnem maga is sirva fakadt s nagy megindultan odafordult a végrehajtóhoz:

— Mit tehetnénk azzal a fiuval?

— Kidobjuk! válaszolá a vén végrehajtó pöfékelve. Az ő szive már meg volt keményedve,

mint a Mátra köve. Azon nem fogott az árva sirása.

Végre megérkezett a küldött, azzal a hirrel, hogy a biró kinn van a tanyán, elő se jön estélig, hanem itt jön Szikla György uram, a szomszéd.

A hivatalos emberek ujra elfoglalták helyüket az asztal mellett s folytatták az árverést.

— Háromszáz forint kikiáltási ár.

A kut mellől keserves feljajdulás jelentette, hogy ez a szó valakinek a szivébe nyilallott.

Szikla György, a nagy, termetes, széles vállu ember, a ki kárörvendve, gunyolódva nézett szét a rongyos kis gazdaságban, melynek bukását szegény Klára asszony imádsága nem tudta föntartani, az asztalhoz lépett.

— Hát nemzetes uraimék, van-e rá kilátás, hogy a pénzemhez jutok.

— Van, — felelt a végrehajtó, ha megveszi kelmed a házat abban a pénzben, mennyit kölcsön adott rá. Ugyis szomszédja kendnek. Egy portát csinálhat belőle a maga házával.

— Hát ha nem veszem?

— Akkor leütjük, talán a tizedrész áron, aztán kelmed még ráfizethet a végrehajtási költségekre.

— Ühm! — mondá morogva Szikla; az kellene még csak! Mennyit is mondtak az urak?

— Háromszáz forintot! szól örvendezve az ügyvédsegéd; remélte, hogy a sirás majd megszünik.

— Megadom! — nyögte ki Szikla György. Legyen az enyém.

A nézők vállvonogatva távoztak el, a zsidók összedugott fejjel nevettek a drága vásáron. A végrehajtó megcsinálta a jegyzőkönyvet, aláírták — punktum.

Így lett a Pesti Mátyás háza Szikla Györgyé. Nem használt ellene Klára asszony imádsága.

A mint föl akarnak kelni az asztaltól, megint megüti a halk zokogás az ügyvédsegéd füleit. Már közelebb hangzott. Fölkelt a szegény árva s odatámasztotta könyes arczát a konyhaajtófélhez s bámult be az üres házba, a jól ismert sarkokba, a hol nem sürög már az ő kedves, édes anyja és zokogott megint keservesen.

Az ügyvédsegéd megint a végrehajtóhoz fordult.

— Mit csináljunk azzal a szegény árvával, mondja?

A végrehajtó még hidegebben felelt rá: hogy — kidobjuk. Punktum.

Ez a szó fölrázta hallgatásából Szikla Györgyöt. A keményszivü ember, a ki megelégedéssel látta tönkremenni a szegény családot, melynek vallásosságát, jámborságát nem szerette, csufolta; melynek bukását megjövendölte, most azzal a szomoru diadalérzettel állt a puszta udvaron, melyet az az ember érez, a kinek ártó szava beteljesült. Hanem nem érezte magát egészen jól az ő igazságában. Valami lelki szó, a melyet még nem hallott soha — mintha azt sugta volna neki, hogy része van a

szerencsétlenségben, mert nem nyujtott elegendő segitséget, mikor tehette volna ... Annak az árva gyereknek a sirása, szomoru nézése a konyhaajtóban, meg épenséggel nagyon rosszul hatottak rá. Szorulni érezte a szivét, mintha félt volna valamitől.

Kezét ökölbe szoritotta, mintha ütni akart volna valakit s elfutotta a méreg, hogy mért van hát igy? mért van itt ez az árva? Mért nem örülhet ő diadalának zavartalanul?

Szerette volna leütni azt a siró kölyköt az öklével...mikor jeges-hidegen hangzott föl a végrehajtó szava:

— Kidobjuk! Punktum.

Megfordult a harag, leesett a fölemelt kéz, megborzadt maga-magától a haragos ember. Ha hitt volna Istenben, azt hihette volna, hogy ezt a szót az Isten küldte. Igy csak a fagyasztó, fájdalmas voltát érezte annak a szónak s azt hitte, hogy az ördög beszélt a végrehajtóból.

— Ne dobják ki! — mormogá küszködve magával.

A hivatalos emberek kérdőleg néztek rá, hogy mit akar hát?

Valami jutott Szikla Györgynek eszébe, a mivel megmentheti keményszivüségének látszatát, a melyet nem tudott igazán megőrizni.

— Tudják az urak, nagyon nyavigán van ez a kölyök nevelve. Nem tud ez mást, csak imádkozni, meg jajgatni. — Majd nevelek belőle embert

— a magam módja szerint. Elfogadom — ráadásnak:

A hivatalos emberek pedig bánták is nagyon, hogy fölfogadja-e Szikla György az árva Palit, vagy sem? A végrehajtó összecsomózta az irásokat, eltette a pápaszemét, kinyitotta a parupliját, mert szemezni kezdett az eső s azt dörmögte maga elé, a mint Szikla György előtt elhaladt:

— Bolond.

Az ügyvédsegéd pedig odament hozzá, megfogta a kezét Sziklának, megrázta, megszoritotta és megindult hangon csak annyit mondott neki:

— Derék ember kend. Megáldja az Isten!

— No ehol! — pattant föl Szikla György — az Isten! engem bizony ne áldogasson. Nem áldásért tettem... No bizony. Meg van ez a ház átkozva, hogy a mint valaki belelép s valamit tesz benne, — mindjárt Isten áldását emlegetnek?

Azzal a fiuhoz lépett.

— Pali, akarsz-e nálam maradni? Itt lakhatol tovább is apád házában. Te viselsz rá gondot. Ugy sincs hozzá való cselédem.

Az csak annyit hallott, hogy itt maradhat, a kedves, fájdalmas, üres szülői házban... Nem jut idegen kézre. Nem döntik össze a rossz emberek.

Odament Szikla Györgyhöz s azzal a boldogult édes anyjától tanult szép móddal, szelidséggel, a mely a jó gyerekek tulajdonsága, megcsókolta a kevély ember kezét.

Szikla György, majd, hogy el nem kiáltotta magát! Az ő kezét megcsókolta valaki!

S épen ez az árva!

Égett a csók helye a kezén...

— Elmaradsz rólam, gyerek?! Nem szeretem én azt! dörrent rá.

Az pedig ráemelte könyben ázott szemeit s csak annyit mondott:

— Áldja meg az Isten!

— Már megint Istenáldás? — förmedt föl Szikla. — Megbolondultál? No csak gyere velem. Majd leszoktatlak én téged az Istenáldásról. Mától fogva én nevellek.

II.

A Pali gyerekkel valami uj szellem költözött be Szikla György házába. A vén istentagadó folytonos korholása daczára sem változott annak a lelke semmit. Elmondta rendesen a maga reggeli és délesti imádságát, kezet csókolt lefekvéskor Szikla Györgynek s minden áldott nap az Isten minden áldását kivánta feléje azért a jóért, a melylyel őt, a szegény elhagyott árvát elhalmozta.

Szikla György pedig egy-egy nagyot kaczagott minden ilyen «áldás» után, el nem mulasztva hozzátenni a szót:

— No, a te Istened áldásából ugyan egy fél font hust se vehetnék s ha nem volna Szikla György-

nek annyija, a mennyije van, az istenáldás miatt ugyan felkophatnék az állunk!

— Ne bántsa kegyelmed a jó Istent, — mondá Pali. — Szegény jó édesanyám mindig azt mondta, hogy a legnagyobb istenáldás a jó egészség meg a megelégedés. A kinél ez megvan, az mindenütt kibirja.

— De édes anyád azért mégis meghótt? — mordult rá Szikla. — Hát ugy látszik, még se volt rajtatok Isten áldása?

— Meghalt, — sóhajtott Pali, mert az volt az Isten akarata, legyen megáldva az ő szent neve!

S félrefordulván, keservesen sirt egy sarokban.

Szikla György azonban hiába morgott, hiába erőszakolta a goromba hangot, hiába káromkodott, nagyon megfészkelte magát szivében a Pali okos beszéde, hogy «legszebb istenáldása a jó egészség meg a megelégedés!» Elgondolta magában olykor-olykor, hogy mi is lenne ő belőle, ha ugy, nagyhirtelen ágyba döntené nagy betegség?

— Hát örülnének az atyámfiai, hogy örökölnek, ha el visz az ördög! kaczagott föl kinjában. De azért átborzongatta a béllelt mándli alatt is a hideg, hogy mi lenne belőle igazában, ha ugy véletlenül elérné a baj?

— Eb bánja, kutya bánja! — kiáltott fel végre. — Ráérek én arra akkor is gondolni, mikor a nyakamon lesz a baj.

Pedig a baj, nagyon, de nagyon közel volt.

Tavasz derekán volt már az idő, nagyon me-

leg napok kezdtek járni, s az öreg egyszer kegyetlenül megizzadva, pőre ingujjban jött haza a tanyáról. Utközben nagy förgeteg érte utól s jéggel vegyest eső verte vagy egy fertályóra hosszat, mig födél alá ért. Akkor meg nem volt nyugta, mig a zivatar el nem állt, nyargalt haza lóhalálban, hogy nincs-e otthon valami baj? meleget sem vett magára, s ahogy a jéggel elegyes eső át meg átverte, ledőlt a hárságyra s el is szunnyadt azon lucskosan.

Éjfél tájban ébredt föl, szomjat érzett s fölakart kelni vizet inni. De visszahanyatlott, mert nem birta a fejét, s lábai megtagadták a járást.

Alig tudott egy-két jajszót kinyögni. Még Palit se tudta hivni, mert nem forgott a nyelve. De azt nem is kellett hivni. Ott termett az első nyögésre jóltevője mellett, gyertyát gyujtott s inni adott a tüz-láng forróságban gyötrődő embernek.

A gyerek ijedten látta, hogy itt nagy baj van, fölköltötte Andrást, a hetest s maga elszaladt a falu orvossáért.

Az öreg Klein zsidó doktor épen betegtől ért haza valamelyik tanyáról. Az isten ugy akarta, hogy Pali megtalálja. Nyomban Szikla György háza elé hajtatott, s lekászolódván a kocsiról, belépegetett a beteghez.

— Nagy baj! nagy baj! — törte a szót a német doktor. Khend vén szamár bizonyosan jól meghütötte magadat!

Azzal rendelt valamit, s maga hazament egy

kis orvosságot összecsinálni, a mit András hozott el. Pali az ágy fejéhez ült és vigyázta a beteg minden mozdulatát.

A mint pitymallott s a kis ablakon beszürődött az első hajnalsugár, Pali összetette a kezeit és imádkozott azokért, a kik ott a dunaparti temetőben pihenik ki az élet fáradtságait, s azért a betegért, az ő jóltevőjéért, a ki ott feküdt előtte a hárságyon és nem tudta felnyitni a szemeit.

De az imádkozó fiut mégis meglátta Szikla György. Nagynehézen megfordult és odaszólt Palinak:

— Igazad volt . . Pali . . . nagy istenáldás . . . az egészség!

— Óh, kedves Gyuri bátyám! — ugrott föl a gyerek. — Csakhogy megszólalt! Majd megadja a jó Isten megint az egészségét, akkor együtt örülünk neki!

Arra már nem tudott felelni Szikla György, visszaesett öntudatlanságába.

Reggelre kelve, eljött az öreg doktor. Megtapogatta az üterét, homlokát, csóválta a fejét és azt mondta:

— Azt a segitség doktor nem tud. Segit az Isten, ha lehet. Ha nem lehet — elpatkolsz!

S lelkére kötvén Palinak a borogatást, elment.

Egy óra alatt bejárta a falut annak a hire, hogy Szikla György halálos beteg.

A hány ismerőse, jó embere, vagy irigye volt — mind eljött s látni akarta. Egy pár elzüllött csavargó pedig, a ki valamely ágon rokonságot tar-

tot vele — persze csak a maga java végett — remélvén egy kis örökséget, erőnek erejével, be akart hozzá törni.

A nagy lármára Pali kidugta a fejét a konyhaajtón.

— Csöndesűljenek kegyelmetek! Nem nyughatik a szegény beteg a kelmetek lármája miatt.

— Itt vagy, fattyu? — kiáltá az egyik atyafi. — Hát te akarod az igazi rokonokat kiszoritani az atyafi szivéből?

— Te jöttment! Te sehonnai!

— Te örökségrabló!

— Ki akarsz zárni minket a mi kedves Gyuri bátyánk szeretetéből?

A Pali gyerek erre kitárta a konyhaajtót.

— Ihol kinyitottam. Az isten mentsen meg engem ilyen piszkos gondolatoktól, a milyeneket kelmetek rám akarnak kenni. Én Gyuri bátyámnak háládatos ápolója vagyok bajában, nehéz nyavalyájában; s ha meggyógyul, én, a nyomorult árva, kit ő az éhenhalástól mentett meg, áldani fogom az én Istenemet. Ha pedig mást végezett az Uristen — ugy megint fölveszem a koldusbotot, mely már egyszer a kezemben volt — s járom tovább a nyomoruság utját. Nagy a világ! — De hogy ne mondják kelmetek, hogy én kiszoritok valakit az atyjafia szivéből, ihol, tárva az ajtó, — ott fekszik Szikla György fekete himlőben! Jőjjenek be hozzám kegyelmetek s ápolják velem, ha van atyafiui szeretet kegyelmetekben.

Arra szóra, hogy «fekete himlő», aztán ugy szétrebbent az egész frekvenczia, mintha soha együtt se lettek volna. A nagyszáju «atyafiak» takarodtak el legelől.

Az árva pedig visszament a beteg szobájába s rakta fejére a hideg borogatást s mondogatta magában a betegekért mondandó imádságot.

III.

Pedig az Uristen nem ugy végezte el, hogy Szikla György meghaljon. Az erős természete, meg az árva imádsága megtartották benne a lelket. Elérkezett a betegség forduló pontja. A doktor váltig biztatta Palit — a kit nagyon megkedvelt e hüségeért — hogy, ha Szikla György megéri a reggelt — meggyógyul.

— Ha nem éred meg a Szikla György a reggelt, akkor meghalsz az éjjel!

Pali aztán térdre borult a beteg ágya mellett és forrón, buzgón kérte az Istent, ne vegye el az árvának utolsó gyámolát.

S mentől forróbban, mentől ájtatosabban imádkozott Pali s csordultak le két szeméből keserü könyei, annál nyugodtabb lett Szikla György. Fájdalma enyhült, nem nyögött, nem hánykolódott, hanem elszenderülve, mély, erősitő, gyógyitó álomba merült hajnal felé.

Álmot látott. Mátyás gazda és Klára asszony

szép, rózsaszinü felhőkkel körülövezett uton jöttek feléje, megsimogatták forró fejét, a mitől ugy megenyhült annak a nagy fájdalma, megölelgették fájó mellét, a mitől mintha kőnyomás gördült volna le róla, megcsókolták égő ábrázatát, a mitől ugy megenyhült egész teste — s köszönték neki könyes szemmel, a mit az ő árvájukért tett.

Aztán látta a mi Urunk Üdvözitőnket az ő általszurt oldalával, a mikor azt mondta neki: «Megismertél-e engem a balsorsban, Szikla György? Látod, a bajban, a nyavalyában mindenki elhagyott téged, csak az imádságos árva maradt melletted, s annak az imádsága miá', megkönyörültem te rajtad!»

Mire fölébredt — fényesen sütött a nyári nap a szobába s Pali az ágy mellett térdelt, csókolva a beteg lenyujtott kezét!

— Meg van mentve! Meg van mentve!

Szikla György hosszasan nézett az árva gyerekre, kinek ábrázata a sok virrasztás, aggodalom, meg a betegszoba zárt levegője miatt olyan sápadt volt, mint maga Szikla György. Nézett rá, sokáig, megindulva s jól esett látni a szivének az árva örömét, a ki igaz szivből örül az ő jóltevője megszabadulásán.

— Pali szolgám? te vagy?

— Én vagyok, édes gazdám, hála az Istennek, csakhogy megszólamlott kelmed.

— Hála az Istennek? — kérdi még mindig gyönge hangon a beteg. — Igazán az Istennek?

— Annak gazdám, mert a doktor is azt mondta, hogy itt csak az Isten segithet. Hát meg is segitett.

— Megsegitett? Meggyógyulok már?

— Meg édes gazdám, mert azt mondta az öreg doktor, hogyha az éjjel meg nem hal kend, akkor minden jóra fordul.

— Már pedig megértem! — mondá nekiderülve Szikla. — Beszélni is tudok már!

— Áldassék érte a jó Isten! — rebegé ájtatosan Pali, s szemei megint könybe lábadoztak.

A mint ezt látta Szikla György, az árva lefolyó könyeitől mintha az ő szive körül is megolvadt volna valami hideg, fagyos kéreg, s a megolvadt jég utat keresve a szemein keresztül, egyszerre csak azt vette észre, hogy a szemei megnedvesedtek, felsóhajtott s ezt mondá:

— Ugy van! Áldassék érte a jó Isten!

— Ó, édes gazdám, hát megismerte kelmed a jó Istent?

— Már sejtem! — mondá mosolyogva a könyein keresztül Sziklai György; de meg akarok vele ismerkedni, igazán. Eredj majd, Pali fiam, hivd el a tiszteletes urat.

Pali nem is szaladt, de repült kifelé, utközben majd feldöntötte Andrást a jó hirrel, hogy jobban van a gazda s megy hini a papot.

— Jobban van? oszt megy hini a papot? Bolond beszéd-é? dörmögé a vén András, a ki el

nem tudta gondolni, hogy mit kereshet a pap, a gyógyuló ember házánál?

Bartók Péter tiszteletes ur épen a méhesben olvasott nagy nyugalommal, mikor Pali vidáman ront a kertbe, megtisztelvén illendőképen a lelkész urat, a ki megveregette a válát.

— No, mi örömöd van, Pali fiam, avagy is Gábor Pál öcsém, Pesti Gábor Pál, a mint itt neveznek? Talán kincset találtál?

— Azt találtam, tiszteletes uram, mert kéri szépen a nevelő apám, Szikla György, hogy ne terheltessék megkeresni őt a betegágyánál.

— És ennek örülsz olyan nagyon, Pali szolgám?

— Ennek tiszteletes uram.

— Hm. Hát haldoklik Szikla György, te meg örökséget vársz? Mondá látszólag haragot tettetve a jó lelkész.

— Nem tiszteletes uram; hanem Szikla György jobban van, a gyógyulás utján van, átesett a válságon és mindazáltal óhajtja az Isten szolgáját!

— Értlek, édes, jó fiam. Akkor az én örömem sem csekély!

S azzal vevén botját és kalapját, megindult Szikla György háza felé.

A kik Palival menni látták, mind azt hitték, hogy Szikla György a végét járja s utolsó perczeiben mégis Istenhez tért, a mi fölött nagyon csudálkoznak vala.

Bartók tiszteletes ur pedig nyájas arczczal

nyitott be a Szikla György házába, ki azóta megint szunnyadt egyet s egy kis jó marhahus-leves után valósággal megerősödöttnek érzé magát.

— Áldás, békesség a hivőknek!

— Meg a pogányoknak is tiszteletes uram — felelt rá Szikla György. Mert bizony pogány házába lépett be lelkiatyám.

— Nagyobb öröm vagyon az égben a megtért bűnös, mint kilenczvenkilencz igaz fölött! tréfálkozott enyelegve a tiszteletes, s odaült a beteg ágya mellé. Nem hagyta beszélni a még nagyon gyönge beteget, hanem beszélt neki ő olyan kenetteljesen, olyan szivrehatóan, hogy a végén Szikla György uram megint rágyujtott a sirásra.

Felgyógyulása örömére, fogadkozott Szikla György, ötszáz forintot ad a falu szegényeinek, ötszázat pedig az eklézsiának.

— Szép, édes hivem, szép Köszönöm a szegények és az eklézsia nevében. De hát van kelmednek még egy szent kötelessége.

— És mi légyen az lelkiatyam?

— Erről az árváról gondoskodni!

— Ó tiszteletes atyám, el nem hagyom én ezt a gyereket egy világért. Az ő imádsága miá' könyörült rajtam az Isten, — emberré teszem?

— Tegye kelmed, de tudja-e hogyan?

— Tanácsoljon tiszteletes uram?

— Lássa, Szikla uram, ennek a gyereknek jó esze van, szeret is, tud is tanulni, iskoláztassa kegyelmed, a mint illik!

— És elhagyjam menni magam mellől. Egyedül maradjak?

— Hát kelmed most is csak magára gondol, nem pedig az ő jövendőjére? Aztán meg szomszédunkban van a város — minden héten bemehet kend megnézni, mit csinál; husvétkor, karácsonykor, meg egész nyáron csak itthon lesz a gyerek kelmednél s milyen nagy gyönyörüsége lesz kelmednek, ha gyarapodni látja őt az igaz hitben és tudományokban?

— Legyen ugy tiszteletes uram!

— Amen! mondá Bartók Péter s állandó erősödést kivánván a betegnek hitben és egészségben, eltávozott, hogy másnap megint eljőjjön.

Mindennapos lett a háznál, mig csak Szikla György föl nem gyógyult. Annak első utja pedig még a Pali segitségével a templomba vezetett, egy vasárnap reggel, onnét pedig, a szent beszéd végeztével, a pap lakásába.

Ott aztán megbeszélték ujra, meg ujra a Pali gyerek iskoláztatásának a dolgát s Bartók Péter tiszteletes ur magára vállalta, hogy maga viszi be szüret felé a gyereket a kollégiumba.

Addig azonban Szikla Györgyöt szép becsület érte. Mint gazdag, okos embert, régen legkülönb embernek tartották a faluban; csak egy hibája bántotta polgártársait, a mely miatt nem akarták maguk fölé emelni: az istentelensége, vallástalan volta. Mióta felgyógyult s mindennapos lett a tiszteletes

házánál, egészen más szemmel néztek rá a falu tehetősbjei. Szikla Györgynek is régi vágya volt a bírói pálcza, de kérni restelte, meg ismervén istenagadó természetét — nem is érte volna el a falu által. Most megszünt ez az akadály s egy hónap mulva Bartók Péter uram a falu biráját köszöntötte tel benne.

Szika György boldog volt polgártársai bizalma által. Keble csak ugy dagadt az örömtől s amint hazaérve, előre nyujtotta a biró-pálczát a kis ajtón, e szóval lépett be:

— Isten nevében!

Pali pedig egy kis virágkoszorut akasztott a pálczára e szóval:

— Isten áldásával!

— Azzal kedves fiam! — mondá Szikla György. Lásd! ezt is neked köszönhetem. Téged az Isten küldött az én házamba!

— Mindnyájunkat az vezérel! mondá Pali s örvendezve kisérte jóltevőjét a házba.

* * *

...fölismeritek-e ezen történetben a «hazajáró lelkek» nyomát?

Hallottátok őket beszélni? láttátok őket cselekedni? Éreztétek a holt kezek áldó bűvhatalmát?

Jól mondja a magyar classikus:

«O, a sir sok mindent elfed . . .
. . . . . .
De ki gyermekét szerette . . .
Azt a sir — el nem temette . . .»

És hisztek-e az ilyen hazajáró lelkekben? Az árvák hisznek bennök — azt tudom!

OSZK
Országos Szabó Könyvtár
A. M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

TARTALOM.

	Lap:
Egy végrendelet	3
Senki fia	37
A kapotnyaki papház	83
Az utolsó kaland	111
Fekete domb	123
Hazajáró lelkek	139

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár
M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

MARLITT E. ÖSSZES REGÉNYEI.

MARLITT E.

a legkiválóbb német irónő regényeit és elbeszéléseit, **díszes egyöntetű illusztrált** kiadásban bocsátjuk ki, és pedig 25 krajczáros gazdagon illusztrált füzetekben.

Eddig megjelent összesen 48 füzet; tartalmazva Marlittnak: A vén kisasszony titka, Gizella grófnő, A pusztai királyleány, Aranyos Erzsike, Második feleség, Bagolyvár czimü regényeit, most van folyamatban a «A kereskedelmi tanácsos házában», mely 8—10 füzetre fog terjedni. Megjegyzendő, hogy az eddig megjelent összes füzetek még kaphatók.

Kéthetenkint egy 25 kros füzetet adunk ki, mely **minden hazai könyvkereskedésből megszerezhető.**

Előfizetési ár postai bérmentes küldéssel:

6 füzetre ... ... frt 1.50 || 12 füzetre ... ... frt 3.—

Mutatványul az első füzet kivánatra **bérmentve** küldetik meg.

Marlitt regényei kötetekben:

A vén kisasszony titka	. . . . .	frt 2.—
	Díszkötésben . .	» 2.80
Gizella grófnő	. . . . .	» 2.40
	Díszkötésben . .	» 3.20
A pusztai királyleány	. . . . .	» 2.40
	Díszkötésben . .	» 3.20
Aranyos Erzsike	. . . . .	» 2.—
	Díszkötésben . .	» 2.80
Második feleség	. . . . .	» 2.—
	Díszkötésben . .	» 2.80
Bagolyvár	. . . . .	» 2.—
	Díszkötésben . .	» 2.80

SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR

a „Mübarátok Köre" védnöksége alatt.

Eddig megjelent:

Vadnai Károly. «Hosszu estékre.» Beszélyek, rajzok 1 frt.
Váradi Antal. Költemények ... 1 «
Beniczkyné Bajza Lenke. «A házasság titka» regény 1 «
Szana Tamás. «A magyar müvészet századunkban» 1 «
Varsányi Gyula. «Uria.» Tragédia öt szakaszban. Az 1889. évi Teleky pályázaton száz aranynyal jutalmazott mű ... 1 «
Irodalmi évkönyv az 1891. évre, huszonöt magyar iró müveivel ... 1 «
Tábori Róbert. «Az élet folytatásokban.» Regény ... 1 «
Dr. Kúnos Ignácz. Anatóliai képek. Eredeti képekkel 1 «
Rákosi Viktor Sipulusz tárczái ... 1 «
Abonyi Árpád. «Fülöp házassága» ... 1 «
Bartók Lajos. «Régi lant.» Költemények ... 1 «
Bársony István. «Dobogó szívek.» Elbeszélések ... 1 «

1 frt 05 kr. előleges utalványozása mellett bármely kivánt kötetet bérmentesen küldünk meg.

Ha a 12 kötet egyszerre rendeltetik meg, úgy 12 frt helyett 10 frtért küldjük meg azokat.

AZ ÉN UJSÁGOM

KÉPES HETI GYERMEKLAP.

Szerkeszti: PÓSA LAJOS.

6—12 évesek számára

«Az én Ujságom» a czime **Pósa Lajos** szerkesztésében megjelenő

gyermeklapnak,

melyben a magyar írók szine-java szebbnél szebb verseket, mondákat, regéket, meséket, ismeretterjesztő czikkeket ír.

«Az én Ujságom» eddigi pályafutása alatt kivívta a magyar közönség tetszését. A gyermekek hétről-hétre szeretettel várják; szülők, tanitók meleg rokonszenvvel fogadják, mint a gyermekek igazi barátját; a hazai lapok pedig országszerte nagy elismeréssel nyilatkoznak róla, mint olyan ujságról, mely a gyermekek nemzeti érzését és gondolkozását hathatósan ápolja, szítja, fejleszti.

«Az én Ujságom» minden héten szombaton jelenik meg, ugy, hogy vasárnap a vidéki előfizetők is megkapják.

„AZ ÉN UJSAGOM“

előfizetési ára:

Egész évre	**4 forint**
Fél évre	**2 „**
Negyed évre	**1 „**

oly csekély összeg, melynek alapján biztonszámitunk a közönség legmelegebb érdeklődésére. — Előfizetési pénzek küldendők, **legczélszerübben postai utalványon**:

„Az én Ujságom“

kiadóhivatalába

(Singer és Wolfner könyvkereskedése)

BUDAPEST, (Andrássy-ut 10. sz.)

Mutatványszámot kivánatra ingyen és bérmentve küld az emlitett kiadóhivatal.

SINGER és WOLFNER KIADÁSAI, BUDAPEST.

«AZ ÉN UJSÁGOM»

GYERMEKSZINHÁZA

leányok és fiuk számára összeállitotta:

PÓSA LAJOS.

Egy-egy füzet ára 15 kr.

Eddig megjelent:

1. füzet. **Az ördög fia.** Vigjáték egy felvonásban. Irta: *Murai Károly.*
2. » **A két beföttes üveg.** Vigjáték egy felvonásban. Irta: *Murai Károly.*
3. » **A szivtelen.** Szinmü egy felvonásban. Irta: *Abonyi Árpád.*
4. » **A kis szobrász.** Szinmü egy felvonásban. Irta: *Murai Károly.*
5. » **Egérczinczogás** Gyermektréfa egy felvonásban. Irta: *Kozma Andor.*
6. » **A koldusasszony.** Szinmü egy felvonásban. Irta: *Váradi Antal.*
7. » **Karácsonyi álom.** Mese egy felvonásban. Irta: *Kozma Andor.*
8. » **A kigyó.** Vigjáték egy felvonásban. Irta: *Mura Károly.*
9. » **A kis libapásztor.** Szinmü egy felvonásban: Irta: *Murai Károly.*
10. » **Ki lesz a huszár?** Vigjáték egy felvonásban Irta: *Murai Károly.*

20 kr. előleges beküldése esetén bármely kivánt füzet bérmentesen küldetik meg.

A 10 szindarab egy kötetbe kötve, s pompás szinnyomatu boritékkal ellátva 1 frt.

MUZE

III. ÉVFOLYAM.

Ó az! Regény, irta Beniczkyné Bajza Lenke. 2 kötet.
A hitetlen, regény két kötetben, irta Delpit E.
Almanach 1888. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán. 2 köt. egyben.
Holdenis Meta, irta Cherbuliez, ford. *Ambrus Zoltán.* 2 köt.
Lég és föld. — **Kitörölt évek.** Két elbeszélés, irta Kazár E.
A tábornok úr fia. — **A nevelő.** Irta Groller Balduin, ford. *Kapossi B.*
Akarat, irta Ohnet György, ford. *Tóth Béla.* 2 kötet.
A legszebb herczegnő, irta P. Szathmáry Károly. Történeti regény Mária Terézia korából. 2 kötet.
A freskók, irta Ouida.
Blaisot kisasszony, irta Uchard Mario.
Emberek, irta Bródy Sándor. Elbeszélések.
Fehér éjszakák, irta Dosztojevszkij Tivadar.

IV. ÉVFOLYAM.

Az elvált asszony, regény, irta Csiky Gergely. 2 kötet.
„Ó“, irta Rider Haggard. Angol regény. 2 kötet.
Almanach 1889-re. 2 köt. egyb.
Álom, regény, irta Zola Emil, ford. *Fái J. Béla.* 2 kötet.
Szent Mihály, Werner E. regénye (3 kötet.)
A pénzes molnár, románcza, irta Abonyi Lajos.
Rameau orvos, regény, irta Ohnet György, ford. *Fái J. Béla.* 2 kötet.
A szivárvány, irta Kazár Emil.
A kis lord, irta Burnett F. H., ford. *Kárpáti János.*
Anjuta, irta Letneff P., ford. *Sasvári A.* 2 kötet.

V. ÉVFOLYAM.

A hegység tündére, regény, irta Beniczkyné Bajza L. 2 köt.
Paulina, regény, irta Hugh Conway. 2 kötet.
Almanach 1890-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán. 2 köt. egyben.
A szív küzdelmei, olasz regény, irta Tarchetti H.
Utolsó szerelem, irta Ohnet György, ford. *Tóth Béla.* 2 köt.
Faust orvos, regény, irta Bródy Sándor.
Fenn és lenn, irta Herczegh F. 2 kötet.
Az elitélt leánya, irta Daudet. 2 kötet.
Felejthetetlen szavak. — **Megosztott szív,** irta Heyse P.
A ki a szivét a homlokán hordja, irta Jókai Mór.
Miss Rovel, regény két kötetben, irta Cherbuliez V. 2 kötet.

VI. ÉVFOLYAM.

A Pierre lelke, irta Ohnet Gy., regény két kötetben, forditotta *Fái J. Béla.*
Almanach 1891-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán. 15 elbeszélés a legkiválóbb magyar iróktól (Jókai, Mikszáth, Berczik, Ágai, Dóczi.) 2 köt. egyb.
Curly egy szinész története, irta Coleman John, angolból ford. *Szigethyné Szalay Erzsike.*
Rang és pénz, irta Beniczkyné Bajza Lenke. 2 köt.
Művészbecsület, regény, irta Feuillet Octav, franczióból forditotta *Tóth Béla.*
A havasok alján, elbeszélések, irta Gyarmathy Zsigáné Van benne négy gyönyörü elbeszélés Gyarmathynétól Érdekes előszó József főherczegtől, s egy másik kedves, humoros előszóféle Mikszáth Kálmán-tól.
A vasgyáros (A hámoros), regény, irta *Ohnet György,* ford. *Fái J. Béla.* 2 kötet.
Isten hozzád szerelem, regény, irta Serao Matild, olaszból forditotta *Tóth B.* 2 kötet.
Ildeine leánya, irta Mudrony Soma. 2 kötet.
Lázban, regény, irta Lindau Pál, németből forditotta *Tábori Róbert.*
A hívek, regény, irta Tinseau Leon, franczióból forditotta *Fái J. Béla.*

Az **Egyetemes Regénytár diszes piros köteteiben példátlanul olcsó áron, szép és jó olvasmányt** igértünk a magyar müvelt közönségnek nyujtani, ma, mikor már e gyüjteményünkben **110 kötet** regény jelent meg, melyek körülbelül **400,000** példányban forognak közkézen — bátran mondhatjuk, hogy igéretünket minden tekintetben beváltottuk. Az óriási kelendőség egyszersmind fényes bizonysága annak, hogy vállalatunk iránt, — melyről a sajtó is mindenkor elismeréssel nyilatkozott — a magyar közönség rokonszenvét a legnagyobb mértékben kiérdemelni sikerült.

Az eddig megjelent 110 kötetben — már magában véve is **igen becses és szép házikönyvtár** — előnyösen van bemutatva az újabb franczia, angol, német, olasz, orosz, spanyol **s mi nekünk** a legfőbb, a hazai regényirodalom, a minden évfolyamban Mikszáth Kálmán szerkesztése alatt megjelenő **EGYETEMES REGÉNYTÁR ALMANACH** pedig valóságos tükrét adja a jelenkori magyar elbeszélő irodalomnak, — hozva minden kötetben 12—15 legelső magyar iró tollából eredő új elbeszélést, rajzot.

Az Egyetemes Regénytárban eddig 108 kötet, vagyis 6 évf. jelent meg. A VII. évfolyamot **Ohnet** legujabb, rendkivül érdekes regényével: **«A gyülölség adója»** czimüvel kezdtük meg, ezt fogják követni egyelőre még meg nem állapitott sorrendben az 1892. évi Mikszáth-féle Almanach **Beniczkyné, Bródy S., Degré, Kazár, P. Szathmáry K., Váradv A.,** továbbá **Theuriet, Collins, Ouida, Rider Haggard** stb. legkiválóbb ujabb munkái.

Az eddig megjelent összes kötetek jegyzékét az előbbi oldalokon adjuk.

Köteteink ugyanoly időrendben és kiállitásban fognak megjelenni, mint eddig: havonkint egy teljes regény 1—2 kötetben, **jól olvasható szép tiszta nyomással, finom papiroson és diszes, piros vászonkötésben.**

Egy-egy kötet bolti ára 50 kr.

Minden kötet külön és bármely könyvkereskedésben megszerezhető.

Előfizetési ár postai bérmentes küldéssel: 20 kötetre 10 frt, 10 kötetre 5 frt, 6 kötetre 3 frt.

SINGER ÉS WOLFNER

könyvkiadóhivatala,

Budapest, Andrássy-ut 10. szám.

Az „Egyetemes Regénytár"-ban eddig megjelent 110 kötet, szerzők szerint A B C rendben.

	évf.	kötet
Abonyi. Magduska öröksége, regény	II.	7–8
„ A „pénzes molnár" románcza	IV.	12
Aldé. Az uri körökben,	I.	18
Beniczkyné. „Saját kezébe, regény	I.	16
„ „Ő az", regény	III.	1–2
„ A hegység tündére, regény	V.	1–2
„ Rang és pénz, regény	VI.	6–7
Boisgobey. A kék fátyol, „	I.	7–8
Bródy S. Emberek. Elbeszélések	III.	17
„ Faust orvos	V.	10
Burnett F. H. „A kis lord", regény	IV.	16
Carmen Sylva. Tábori posta, „	II.	17–18
Cherbuliez. Holdenis Meta, „	III.	7–8
„ Miss Rovel „	V.	17–18
Coleman John. Curly egy színész története	VI.	5
Collins. „Nem!" „	I.	13–14
Conway. Beatrice házassága, „	I.	4–5
„ Élő halott, „	II.	3–4
„ Paulina, „	V.	3–4
Csiky Gergely. Az elvált asszony, regény	IV.	1–2
Daudet E. Az elitélt leánya	V.	13–14
Delpit A. A marquisné, regény	II.	13–14
„ E. A hitetlen, „	III.	3–4
Dosztojevszkij. Fehér éjszakák, regény	III.	18
Eckstein. Violanta, „	I.	15
Feuillet. A halott, „	I.	9
„ Az özvegy, „	II.	6
„ Művészbecsület	VI.	8–9
Gonzales. Egy csontváz elbeszélése	I.	17
Groller. A tábornok ur fia, elbeszélés	III.	10
Gyarmathyné. A bavasok alján	VI.	10
Haggard Rider. „Ő", regény	IV.	3–4
Herczegh F. Fenn és Lenn	V.	11–12
Heyse P. Felejthetetlen szavak	V.	15
Jókai M. A ki a szivét a homlokán hordja	V.	16
Kazár. Lég és föld. Kitörölt évek, két elbeszélés	III.	9

	évf.	kötet
„ „A szivárvány", regény	IV	15
Letneff. Anjuta. Orosz regény	IV	17–18
Lindau. Jung Helén, elbeszélés	II	9
„ Lázban, regény	VI.	17
Margitay. Megölt lelkek, regény	II.	5
Mikszáth. A lőhinai fü, elbeszélés	I.	3
„ A fészek regényei, elbeszélések	II.	16
„ „Almanach 1888", 14 elbeszélés	III	5–6
„ „Almanach 1889-re",	IV	5–6
„ „Almanach 1890-re"	V.	5–6
„ „ „ 1891-re"	VI	3–4
„ „ „ 1892-re"	VII	3–4
Mudrony. Ildeiné leánya ered. reg.	VI.	15–1
Ohnet. A bánya, regény	I.	1–2
„ Lise Fleuron, regény	I.	10–11
„ A Croix-Mort grófnők, regény	II.	1–2
„ Sarah grófnő, „	II.	10–11
„ Akarat, „	III.	11–12
„ Rameau orvos	IV.	13–14
„ Utolsó szerelem	V.	8–9
„ A Pierre lelke	VI.	1–2
„ A vasgyáros (hámoros)	VI.	11–12
„ A gyűlölség adója	VII.	1–2
Ouida. A freskók, regény	III.	15
Petelei. A fülemile, elbeszélés	I	12
Serao. Isten hozzád szerelem, olasz regény	VI.	13–14
P. Szathmáry. Balassa Bálint, tört. regény	II.	12
„ A legszebb herczegnő, regény	III	13–14
Tarchetti. A szív küzdelmei	V.	7
Tinseau Leon. A hivek, regény	VI.	18
Tolnai. A jubilánsok, regény	I.	6
Turgenyev. Első szerelem. Kipp-Kopp, elbesz.	II.	15
Uchard. Blaisot kisasszony, regény	III.	16
Welten. Egy éjszakára bezárva	I.	3
Werner. Szent-Mihály „	IV.	9-10-11
Zola Emile. Álom, regény	IV.	7–8

Egy-egy kötet ára csinos piros vászonkötésben 50 kr.

Hungaria könyvnyomda Budapesten.

AZ ÉN UJSÁGOM

KÉPES GYERMEKLAP

Szerkesztő: PÓSA LAJOS

Megjelen minden vasárnap.

Előfizetési árak:

Egész évre 4 forint – Félévre 2 forint.

Negyedévre 1 forint.

Országos Szépirodalmi Könyvtár